Milliyet

ÇOCUK

6 Kasım 1978 • Sayı 45 • 750 kuruş

Bu sayıda çizgilerle
ATATÜRK'ün
SÖYLEV'i

3571

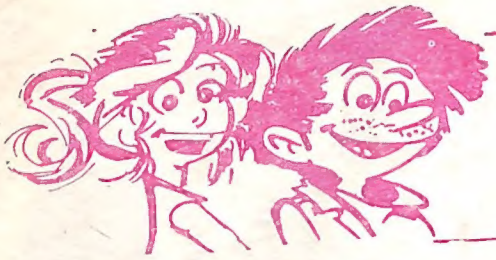

püskül ile çilli

OYUNLU GÜNDÜ, NE OLACAK YANİ? HİÇ EĞLENİLMESİN Mİ? HERKES ÇİLLİ GİBİ SURATSIZ OLSA DI NE KADAR SIKICI OLURDU YAŞAM...

DÜN PÜSKÜL'ÜN TAHTA BİR GERDİĞİ KOCAMAN BİR KAĞIDI BOYADIĞINI GÖRDÜM!

ONUN KENDİSİNİ GÖRDÜĞÜMÜ GÖRMEDİ, AMA BEN ONU BENİ GÖRMEDİĞİNİ GÖRDÜM...

ÇİLLİ!

GEL GEL DENİZ VARMIŞ BURADA DENİZ, KUMSAL! SANS EŞERİ BULDUM BUNU!

DENİZ Mİ? BURADA MI? KÖYÜN ORTA YERİNDE! OLAMAZ.

YA BU NE?...

OLAMAZ!

"BU KIZ BENİ GERÇEKTEN BÜYÜK BİR BUDALA SANIYOR

BU KÖTÜ RESMİ DENİZ DİYE YUTTURMAYA YOKSA NASIL ÇALIŞIR?..

KOKLA ÇİLLİ DENİZ...YOSUN KOKUSU...

NE DİYORSUN ÇİLLİ? DENİZE GİRMEYECEK MİSİN?

HI!

YA BEN DE İŞLİYORMUŞ GİBİ YAPSAM? Hİ-Hİ-Hİ! RESMİNİ MAHVETSEM!

TABİ PÜSKÜL'CÜĞÜM MAYOM ALTIMDA NASIL OLSA!

HADİ HOOP!

OLAMAZ ATLAYAMAZ!

ATLADI!

AMA? HAYIR!

PLAAF!

NASILDI ÇİLLİ?

ÇILGIN BU PARİSLİLER. BUNUN İÇİN DE DE YÜZER Mİ HİÇ İNSAN!

DÜŞ ÖNÜMÜZE
E GÖTÜR BİZİ..

?

KORKMA DOSTLARI-
NA İYİLİK EDECEĞİZ.

YA ZAVALLI ATIM
NE OLACAK?

BİRAZDAN DÜZELİR
YALNIZCA BAYILTTIK
ONU..

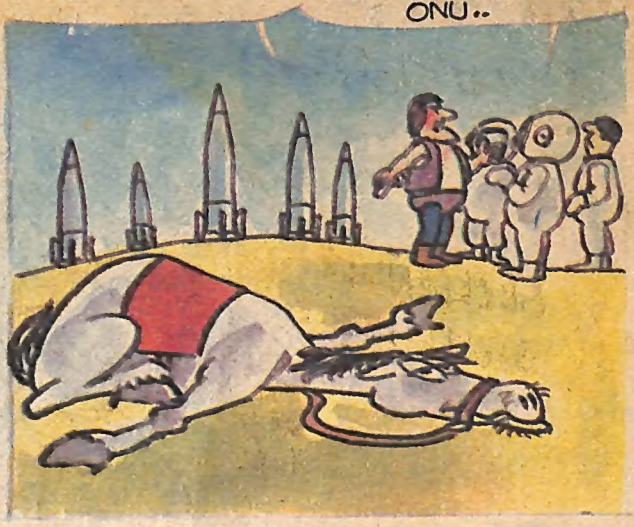

ÇOCUKLAR BAŞLIKLA-
IZI ÇIKARTIN. BURADA-
AVA GEZEGENİMİZDEKİ
GİBİ..

HAY AKILLA BİN
YAŞA.. GEREĞİ
YOK BU
BAŞLIKLARIN..

ÖF BE ! BİR DAHA BU KADAR KOŞMAYA-
CAĞIM.. HIZDAN BAŞIM DÖNDÜ BAYILDIM..

GLİ ATIM SENİ
RDİM SANIP ÇOK
KORKTUM...

KAÇ KİLOMETRE HIZ YAP-
TIM ACABA ? HİÇ BÖY-
LE OLMAMIŞTIM...

HAYDİ SAVAŞÇI ATIM.
DÖRT NALA KOŞ YEL
GİBİ GİDELİM...

OLMAZ ARKADAŞ
FAZLA SÜRAT
FELÂKETTİR...

HAYDİ KOŞSANA CANIM. BU AĞIRLIK BİR SAVAŞÇIYA YAKIŞMAZ...

UĞRAŞMA ARKADAŞ SAVAŞ MAVAŞ BEKLEME BENDEN..

BUNDAN SONRA YAŞAMIMI SÜTÇÜLÜĞÜ YAPARAK KAZANACAĞIM..

İŞTE KÖYÜMÜZ ŞU KARŞIDAKI YIKINTI..

BİZİM ÇOCUKLAR BOMBA ATMAZ! NASIL OLDU BU İŞ ACABA?

EY AHALİİİ! ŞEYTANLAR GELİYOR...

BAŞLARIN YÜMÜZÜ VAAA

VAH ZAVALLI VAH! O DA İNLERE CİNLERE KARIŞTI DEMEK!

SİZE HEP SÖYLÜYORUM. O DİNSİZ, İMANSIZ, İNANÇSIZ. ONLARA YENİ KARIŞMADI. ZATEN ONLARLA BİRLİKTİ...

KURTAR BİZİ SAYGI DEĞER RAHİP. ŞEYTANLARDAN KURTAR!

VAY BE.. Şİ KADAR ŞEY CİN PALAVR SIKTIM. SAH VARMIŞ DE

BİZİMKİLER BİZİMKİLER GELDİLER!

EVET, DUYDUĞUM GÜRÜLTÜLER ROKET GÜRÜLTÜLERİYDİ..

BUYURSUNLAR BUYURSUNLAR!

HAYDİ KOŞ YANLARINA GİDELİM..

YOO.. SİZ GİTMEYİN ONLARI ÇAĞIRIN GELSİNLER

HEY DOSTLAR, BEN SİZİ GÜNLERCE EVİMDE MİSAFİR ETTİM. KÖYLÜLERDEN SAKLADIM...

BU İYİLİĞİNİ UNUTMAYACAĞIZ...

DURUN BENİ BIRAKIP GİTMEYİN. GENE YALNIZ KALACAĞIM. RAHİBE İNANMIYORUM DİYE ADIMI DELİYE, BÜYÜCÜYE ÇIKARDILAR..

AMANIIIN ŞEYTANLAR..

TAŞLAYIN ONLARI... DELİ BÜYÜCÜYÜ DE TAŞLAYIN!

GÖZÜNÜZ KÖR MÜ SİZİN. BİZ ŞEYTAN DEĞİLİZ... SİZİN GİBİ İNSANIZ, İYİCE BAKSANIZA YÜZÜMÜZE!...

TAŞLAYIN ŞEYTANLARI TAŞLAYIN..

BAKIN ÖTEKİ ARKADAŞLARIMIZ DA GELDİ.. BİR TEK TAŞ ATARSANIZ, SİZİN İÇİN İYİ OLMAZ!

DEVAM EDECE

✱ *BİR ÖYKÜ*

ÇİÇEKLER DE YARARLIDIR

SULHİ DÖLEK

Sıcak serine, yeşil sarıya dönüşüyordu artık. Gölgeleri çevreleyen çizgiler eskisi gibi kesin değildi. Yaz, yerini güze bırakıyordu.

Yaşlı adam, at arabasının önünde oturuyordu. Arkaya çuvallar yüklemişti. Yapay gübre ve un çuvalları. Gübre, çiçekler için gerekliydi; un da kendisi için.

Çitin dibine geldiğinde, dizginleri çekmesine kalmadan, at kendiliğinden durdu. At da yaşlıydı. Yıllar boyunca bu yolu kaç kez gidip gelmişti, kimbilir...

Yaşlı adam arabadan indi. Yolun karşı kenarında yürüyen çocuğu gördü. Elini gözlerinin üstüne götürüp baktı, tanıdık birinin çocuğu mu diye... Hayır, çocuğu önceden hiç görmemişti. Bir süre ardından baktı. Sonra omuzlarını silkip işine döndü. Gemi, atın ağzından sıyırdı. Hayvanı koşumlarından kurtarıp bahçe kapısından içeri yürüttü.

Çuvalları arabadan indirirken aklına geldi. Nereye giderdi ki bu çocuk böyle? Gübre çuvalını yere bırakıp yola çıktı. Çocuğun arkasından seslendi.

" Hey, oğul!"

Çocuk dönüp baktı bir kez ilgisizce. Sonra yolun tozlarını kaldırarak yürümesini sürdürdü. Adımlarını daha da hızlandırmış mıydı ne?

" Oğlum. bak buraya!"

Çocuk durdu öylece. Güneş arkadan geldiği için onun yüzünü iyice göremiyordu yaşlı adam. Sağ elini gözünün üstüne tutarak yürüdü çocuğa doğru. Akşam güneşi, çocuğun başıyla bir düzeydeydi.

" Nereye gidiyorsun?" diye sordu, iyice yaklaştıktan sonra.

' Kasabaya, " dedi çocuk. Bakışları yerdeydi. Tozların içinde bir şey arar gibi.

" Daha ne kadar yürümen gerek, biliyor musun?"

" Çok," diye yanıtladı çocuk. Sıskaydı. Saçları kulaklarının üstüne doğru uzamıştı. "Onun için bırak da yoluma gideyim," der gibiydi.

" Ben kasabadan geliyorum," diye anlattı yaşlı adam. "Haftada bir gider gelirim. Arabayla kaç saat çeker biliyor musun? neredeyse dört saat. Senin yürüyüşünle bu, bir gün demektir."

" Başka söyleyeceğin var mı?" der gibi bakıyordu çocuk.

" Bu yürüyüşle sabaha karşı ancak varırsın. Yol boyunca tek bir insana rastlamadan. Ama kurtlara, çakallara rastlayabilirsin. Ne yapacaksın kasabada? Bir yakının mı var orada?"

" Yakınım falan yok, " dedi çocuk. "Ne kasabada, ne başka yerde. Halam vardı, öldü. Çalışmaya gidiyorum."

" Çalışmaya mı?" dedi yaşlı adam. "Hoh - hoh - ho" diye güldü. "Bu minicik ellerinle ne yapabilirsin ki?"

" Her şey."

"Bundan önce hiç çalıştın mı?"

" Elbet! Çapa yaptım, zeytin topladım. Her şey yaptım."

" Bunları yapmak için kasabaya gitmek gereksiz. Nereden geliyorsun sen?"

" Ayvalı köyünden."

" Ayvalı köyü ha? Dünyanın yolu! Hep yürüdün mü oradan buraya?"

" Hep yürüdüm."

" Sabaha dek de yürüyeceksin, öyle mi? Yorulmadın mı?"

Çocuk karşılık vermedi.

"Karnın acıkmadı mı? Akşamdan kalan çorba var. Gel de ısıtıp içelim birlikte."

" İstemem, " dedi çocuk.

Yaşlı adam çocuğun elinden tuttu. Beriki diretmedi fazla. Birlikte eve yürüdüler. Yaşlı adam çuvalları içeri taşırken, çocuk kapının yanında dikilip durdu.

"Okula gittin mi sen hiç?"

" Dört yıl kadar."

" Burada kal. Bana okumasını öğretirsin. Hem istersen çapa yapar, bahçe sular-

sın."

Bahçe kapısından içeri girince şaşırıp kaldı çocuk. Ne çok çiçek vardı burada! Renk renk kasımpatılar, saydam örtülerin altında güller, karanfiller, adını bilmediği daha niceleri.

"Çiçek mi yetiştiriyorsun sen?"

" Elbet!" dedi adam, göğsünü şişirerek. "Hoşuna gitti mi?"

" Neden sebze, soğan, ya da yenilebilecek başka bir şey yetiştirmiyorsun?"

" Çiçekler güzel değil mi?"

" Güzel olmasına güzel.." dedi çocuk, çevresine bakınarak. Gerçekten de çiçekler insanın soluğunu kesecek denli güzeldi. "Güzel ama, yine de... Ne bileyim, sebze gibi yararlı bir şey değil.."

" Şöyle bir bak, " dedi yaşlı adam, eliyle çevrelerindeki renk şenliğini göstererek. " Göz kamaştırıcı, değil mi?"

" Öyle," dedi çocuk. "Ama kimsenin karnını doyurmaz ki!"

" Benim karnımı doyuruyor," dedi yaşlı adam. "Atımın da. Çiçekleri kasabada satıyorum."

Eve girdiler. Yaşlı adam çorba tenceresini ocağa koydu. Ateşi yaktı. Isınmasını beklerken, beze sarılı ekmeği duvardaki oyuktan çıkardı. Dilim dilim kesti. Bıçağın kırık sapı, bir bakır telle onarılmıştı.

Çorbayı içerken hiç konuşmadı çocuk. Bitirince kalktı. "Ben gideyim," dedi

" Akşam oluyor," dedi yaşlı adam. "Burada kal. Uyu, dinlen. Sabah olunca çıkarsın yola."

" Şimdi yola çıkarsam sabaha kasabada olurum" diye karşı çıktı çocuk. "Böyle daha iyi."

"Sen bilirsin, " dedi yaşlı adam. Uzaklaşan çocuğun arkasından baktı bir süre. Pencerenin önüne oturup bir sigara içti. Sonra işe koyulup çiçekleri suladı. Sundurmanın altında atın sırtını fırçalayıp üstüne bir çuval örttü.

İçeri girip gaz lambasını yaktı. Esnedi. Sabah güneşle birlikte kalkmıştı. Yorgundu. Paketinden bir sigara daha çıkardı. Gaz lambasının tepesine tutarak yaktı. Örtüleri açmadan yatağına uzandı.

Sigarası bittiğinde uykusu dağılmıştı. Lambayı söndürüp yeniden yattı. Uzun süre dönüp durdu yatağında. Sonunda anladı uyuyamayacağını. Ceketini giyip dışarı çıktı.

Atın sağrısını okşadı. "Sen de yorgunsun," dedi. "Biliyorum ama..."

Koşulları aldı. Hayvanı çekerek arabanın önüne getirdi. Okları kaldırıp kayışlarla bağladı. Çıkıp sürücü yerine oturdu. Dizginleri hafifçe kaldırıp indirdiğinde hayvan yürümeye başladı. Arabayı döndürüp kasaba yönünde sürdü, yaşlı adam. Ayışığıyla yıkanan yolun iki yanını dikkatle inceleyerek.

Ona yetişmesi çok uzun sürmedi. Yolun kenarına yatmış, dizlerini karnına çekmişti çocuk. Besbelli dinlenmek için oturmuş, sonra da uyuyakalmıştı.

Onu kucaklayıp arabanın arkasına yatırdı yaşlı adam. Ceketini üstüne örttü özenle. Çocuk şöyle bir silkindi ama, sonra yine daldı.

Yaşlı adam sürücü yerine geçti. Yine kasaba yönünde, ama bu kez ağır ağır sürdü arabayı.

Kasabanın tek-tük ışıkları göründüğünde, güneş doğmamıştı daha. Çocuk uyuyordu. Güneşle birlikte uyanacak, kasabaya gelmiş olduğunu görünce sevinecekti.

Yaşlı adam atın üstünü örttü. Arabanın ön tarafına uzandı. Ellerini yastık gibi başının altına koydu. Dudaklarında bir gülümsemeyle gözlerini yumdu. Düşlerinde renk renk çiçekler vardı.

YARAMAZ ÇOCUKLARIN NOT DEFTERİNDEN

GÜNLÜK – 1

KİMLER NELERİ SEVMEZ

Küçük kuşlar
Yağmurda
Uçmayı..

Kuyruklarına
Teneke bağlanan
Köpekler
Koşmayı..

Suya atılan
Kediler
Yüzmeyi..

Şiir seven çocuklar
Resimsiz
Şiir kitaplarını
Okumayı
SEV-MEZ-LER

GÜNLÜK – 2

AT KUYRUĞU SAÇ

Her gün okula giderken
Annem
Benim saçımı
At kuyruğu örüyor

Eğer bir gün
Bir atım olursa
Ben de onun kuyruğunu
Kız saçı öreceğim

GÜNLÜK – 3

KİRAZ

Yaz gelince
Babamın
Kulaklarıma taktığı
Bir çift küpedir
Kiraz

YALVAÇ URAL

AZİZ NESİN

ATASÖZÜ, ÖZSÖZ VE DEYİM NİTELİĞİ KAZANMIŞ

NASRETTİN HOCA

FIKRALARI

YORGAN GİTTİ KAVGA BİTTİ

Bir gece kapısının önünde gürültüler duyan Nasrettin Hoca meraklanır. "Senin neyine gerek?" diyen karısına aldırmaz. Yataktan fırlar. Hava da soğuk olduğundan yorganını sırtlanıp kapı önüne çıkar. Orda iki kavgacıyı görüp,

— Etmeyin, ayıptır... demesine kalmaz, kavgacılardan biri, Hoca'nın sırtından yorganı kaptığı gibi kaçar. Öteki de kaçar gider. Hoca, titreyerek eve dönünce karısı, kavganın nedenini sorar.

Hoca,

— Bizim yorgan içinmiş; yorgan gitti, kavga bitti ... der.

MAVİ BONCUK KİMDEYSE GÖNLÜM ONDA

Hoca'nın iki karısı varmış. İkisi de sıksık "Hangimizi daha çok seviyorsun?" diye Hoca'yı sıkıştırırlarmış. Hoca, iki karısına ayrı ayrı birer mavi boncuk verip,

— Sakın bu mavi boncuğu kimseye göstermeyeceksin, verdiğimi kimse bilmeyecek... demiş.

Bigün yine iki karısı birden,

— Hangimizi daha çok seviyorsun? diye tutturunca, Hoca,

— Mavi boncuk kimdeyse, gönlüm onda... demiş.

İÇİNDE OLMA DA NERESİNDE OLURSAN OL

Hoca'ya sormuşlar:

— Cenaze götürülürken tabutun ne yanında olmalı: önünde mi, ardında mı, sağında mı, solunda mı?

Hoca yanıt vermiş:

— İçinde olma da, neresinde olursan ol...

SEN DE HAKLISIN

Hoca, kadılık ederken, bir adam gelir, birisinden şikâyet eder; derdini anlatır.

— Haklı değil miyim? diye sorar.

Hoca,

— Haklısın... der.

Arkadan, kendisinden şikâyet edilen adam gelip, bu kez öteki için yanar yakılır. Hoca ona da,

— Yerden göğe hakkın var... der.

Konuşulanları dinleyen karısı Hoca'ya,

— Bu nasıl iş, der, önce birine haklı dedin, sonra öbürüne... İkisi birden haklı olamaz ya bunların; elbet biri haklı, biri haksız...

Hoca, karısına,

— Haklısın karıcığım, der, sen de haklısın...

KAZIN AYAĞI ÖYLE DEĞİL

Nasrettin Hoca, Timur'a götürmek için bir kaz kızartmış. Ama yolda giderken dayanamayıp, kazın bir budunu yemiş. Timur, sofrada, kazın bir ayağının eksik olduğunu görünce,

— Hoca, nerde bu kazın bir budu? diye sormuş.

Hoca, pencereden bakmış ki, çeşme başındaki kazlar, bir ayaklarını karınlarına çekmiş, tek ayakları üstünde dineliyorlar. Hemen, kazları Timur'a gösterip,

— İşte, demiş, bizim memleketteki bütün kazlar tek ayaklıdır.

Bu açıklamaya inanmayan Timur, yanına çağırdığı bir adamının kulağına bişeyler fısıldamış. Az sonra, dışarda davullar, zurnalar, defler, dümbelekler, ziller çalışmaya başlayınca, bunca gürültüden kazlar da korkup kaçışmışlar. Timur,

— Bak Hoca, demiş, kazın ayağı öyle değil, hepsi iki ayaklı...

Hoca,

— Onca gürültü patırtıyı senin için çıkarsalardı, sen de dört ayaklı olurdun... demiş.

BİRAZ DA BİZ ÖLELİM

O ramazan, yaz sıcağına rastlamış. Hoca'yı, zengin bir bey iftara çağırmış. Hava sıcak olduğundan, sofraya çorba yerine, buzlu hoşaf gelmiş. Bey, şakasever olduğundan, konuklarının önüne birer küçük çay kaşığı koymuş, kendi eline de koca bir kepçe almış. Kepçeyle buzlu hoşafı her içişinde,

— Oooh, öldüm... dermiş

Hoca, bir bakmış, beş bakmış, sonunda dayanamayıp,

— Efendi, demiş, şu kepçeyi elden ele döndürsek de, biraz da biz ölsek...

AYAĞINI SICAK TUT

Hoca'ya hekimlik bilip bilmediğini sormuşlar.

— Bilirim... demiş.

— Nedir? diye sorulunca da şöyle demiş:

Ayağın sıcak tut, başını serin,

Kendine bir iş bul, düşünme derin.

ÇÖMLEK HESABI

Ramazan'ın kaçı olduğu Hoca'ya sıksık sorarlarmış. Hoca da günleri şaşırmamak için hergün çömleğine bir taş atar, soran olursa, çömlekteki taşları sayıp, Ramazan'ın kaçı olduğunu söylermiş. Şakacının biri, bunu öğrenip, Hoca'nın çömleğine gizlice bir avuç taş atmış.

Ertesi gün Hoca'ya biri,

— Bugün Ramazan'ın kaçı? diye sorunca, Hoca evine gidip, çömlekteki taşları saymış ki, yüzelli taş var. Kendikendine, "Bu bizim Ramazan, hiçbir zaman bu kadar uzun sürmezdi, şundan bir indirim yapayım hiç olmazsa..." deyip, soran adama,

— Bugün Ramazan'ın kırkbeşi... demiş.

Adam,

— Aman Hoca, hiç kırkbeş gün çeken ay olur mu? diye sorunca, Hoca,

— İyi ki ben yine indirim yaptım, yoksa çömlek hesabına kalsaydı, bugün ayın yüzellisiydi...demiş.

DOSTLAR ALIŞVERİŞTE GÖRSÜN

İşsizlik çeken Hoca'ya dostları alışveriş yapmasını salık veriyorlarmış. Hoca da yumurta alıp satmaya başlamış. Yumurtaların dokuzunu bir akçeye alıp, onunu bir akçeye satıyormuş.

— Bu nasıl alışveriş? diye soran dostlarına Hoca,

— Boş durmaktan iyidir, dostlar alışverişte görsün... demiş.

KENDİ BİLDİ VE GÖZÜ AÇILMADIK SIĞIRCIK YAVRUSU

Hoca'nın oğluna, patlıcanı gösterip,

Bu nedir? diye sormuşlar.

— Gözü açılmadık sığırcık yavrusu... demiş.

Hoca bunu duyunca,

— Vallah ben öğretmedim, demiş, oğlan kendi bildi.

MEHMET'İN ÇEVRESİ

ATİLA ALPÖGE
DEVRİM ALPÖGE

ÇEVRE HIRSIZLIĞI

Otobüsten indik. Doğrusu bir hayli zor bir yolculuk olmuştu .. Önce durakta uzun uzun beklemiştik; daha sonra otobüs gelmişti ama kısa zamanda dolmuştu. Tıklım tıklım kalabalığın içinde ayakta kalmıştık. Yollar da tıkalıydı. Araçlar dur-kalk gidiyorlardı. Sonunda kan ter içinde otobüsten indik.

Mehmet bunca sıkıntıya niye katlandığımızı bir türlü anlamamıştı. Açıkçası ben ona bir şeyler göstermek istiyordum; ama bunun ne olduğunu ona söylememiştim. O da sabırla beklemişti.

— Zor oldu ama, işte geldik Mehmet. Biraz gezelim istersen.

Nereye geldiğimizi, niçin geldiğimizi pek anlayamadı, ama gene de bir şey sormadı. Anladı ki, görmesi gerekenleri kendinin bulması gerekiyor. Başladık yürümeye. Mahallenin içine daldık. Burada yapılar 10-15 katlı idi. İnsanın üstüne yıkılacak gibi bir halleri vardı. Yollar daracıktı. Neredeyse gökyüzü görünmüyordu.

— Sana böyle yerleri sevmediğimi söylemiştim. Beni niye getirdin buraya?

— Nesi var buranın?

— Baksana, evler üst üste dizilmiş kutular. Hapisane gibi. Ne bahçe var, ne yeşillik var. Buradaki çocuklar mutlaka sıkıntıdan patlıyordur.

— Seni bunun için getirdim buraya. Göresin diye. Biliyor musun, 10 yıl önce burada evler en fazla 3 katlıydı. Hepsi de bahçe içindeydi. Ağaçlar vardı. Senin doğduğun yıllarda burası bir cennetti.

— İnanmam.

Cebimden bir kaç fotoğraf çıkardım. Bunlar benim gençliğimden kalma resimlerdi. Geniş bahçeler içinde ya da ağaçlı yollarda oynayan bizleri, beni ve arkadaşlarımı gösteriyordu.

— Bunlar nerenin resmi?

— Buraların, Mehmet, Şu resimdeki 3 katlı evi görüyor musun? Bir arkadaşımın babasınındı. 8 yıl önce yıktılar. Yerine, işte karşı köşede gördüğün 15 katlı apartmanı yaptılar. Şu çirkin yeşil renkli yapı.

— Ama niye? Kim yaptı bunu?

— 15-20 kişi. Bir kaç kâğıt parçasına imzalarını attılar ve burayı bu hale soktular.

— Ama niye?

— Bak, Mehmet. Kentlerde yapılar özel izinle yapılır. Yetkililer bazı kurallar koymuşlardır. Örneğin bu mahallede evler 3 katlı olacak derler. Ona göre izin verirler. 8 yıl önce, yetkililer bir imza ile buranın 3 kat iznini bozdular ve 15 kata izin verdiler.

— Ama niye?

— Cepleri para dolsun diye. Hiç emek harcamadan, oturdukları yerde. Bir kaç imza ile büyük vurgun yaptılar.

— Ama niye?

— Tutturdun Mehmet; anlattım ya niyesini!

— İmza atanları soruyorum. 3'ü 15 yapanları. Niye imza attılar?

— Bak bunda haklısın. Herhalde onlar da bu vurgundan paylarını almışlardır. Cepleri parayla dolsun diye imzayı basmışlardır. Ama bu imzalarla cennet cehenneme dönüştü. Çünkü su boruları, elektrik hatları, telefonlar, kanalizasyon hepsi 3 katlı evlere göreydi. Eskiden 10 kişinin yaşadığı yerde 60-70 kişi yaşamaya başlayınca hiç bir şey yetişmez oldu. Şimdi sular akmıyor. elektrik durmadan kesiliyor, kanalizasyon hep tıkanıyor ya da patlıyor, etrafı pis sular ve kokular sarıyor. Çöp toplanamıyor. Eskiden yollar da insanların sayısına uygundu. Aynı yollara 6-7 misli insan dökülünce yollar tıkandı; kimse bir yerden diğerine gidemez oldu. Buraya gelirken nasıl sıkıntı çektik, gördün. İşte buranın öyküsü.

Mehmet hiç bir şey demedi. Bu kadar şaşırdığını görmemiştim. Suskunluk çöktü üstüne. Elindeki eski resimlere uzun uzun baktı. Sonra gözlerimin içine bakarak "sence hırsız kime derler?" diye sordu.

— Ne bileyim? Kendinin olmayan bir şeyi alıp götürene.

— Öyleyse bu da çevre hırsızlığı.

Doğru. Çevreyi çalmışlardı. İmzaları atanlar, bu yapıları yapanlar. Binlerce çocuğun, binlerce büyüğün çevresini çalmışlardı. Hem de yıllar sonra dünyaya gelecek çocukların. Onların geleceğini, ağaçlarını, bahçelerini, gürültüsüz sokaklarını...

Mehmet, "Bu, hırsızlığın en büyüğü," dedi. Sustum; verecek karşılığım yoktu. Sessizce yürüdük.

ATATÜRK 97 YAŞINDA

Büyük önder, ilk Cumhurbaşkanı, bu yıl 97 yaşında...

Her 10 Kasım'da bayraklar yarıya iner. O gün saat 9'u 5 geçe bütün taşıtlar, fabrikalar ve limandaki gemiler düdüklerini çalarak halkımızı Atatürk için saygı duruşuna çağırır. Üç dakika boyunca her şey durur, herkes susar.

Gelin, bu suskunluk içinde Atatürk'ü onun ülkemize kazandırdıklarını birlikte anımsayalım.

Mustafa Kemal Atatürk'ü, bundan tam 40 yıl önce yitirdik. Yine böyle bir Kasım günüydü. Atatürk, İstanbul'da bir süredir hasta olarak yattığı Dolmabahçe'nin açılış töreninde ilk defa bulunamadı. TBMM, ilk defa onsuz açılıyordu. Meclis'in açılışından dokuz gün sonra öldüğünde tam 57 yaşındaydı.

Ölümü üzerine dünyanın her yanından temsilciler geldi. Cenazesi büyük bir askeri törenle kaldırıldı. Başkent Ankara'ya gönderildi. Geçici olarak Etnoğrafya Müzesi'nde hazırlanan yere konuldu. 10 Kasım 1953'te, onun için özel olarak yaptırılan Anıtkabir'e alındı. Şimdi orada yatıyor.

Mustafa Kemal Atatürk, bundan tam 97 yıl önce 1881'de Selanik'te doğdu. Babası gümrük kolcularından Ali Rıza Bey, annesi Zübeyde Hanımdır. Atatürk'ün doğduğu ev bugün müzedir.

Küçük Mustafa önceleri yerde bağdaş kurulup oturulan mahalle mektebine gitti. Ama bu okulda çok durmadı. O zaman çağdaş öğretim yapan Şemsi Efendi İlkokulu'na gönderildi. Bu okulu bitirmeden babası öldü.

Aile için yoksulluk yılları başlamıştı. Zübeyde hanım, çocukları ile birlikte Selanik dışında bir çiftlikte kâhyalık yapan kardeşi Hüseyin Ağa'nın yanına göç etti. Mustafa, orada, dayısına tarla bekçiliği yaparak yardım etti. Tarladaki küçük kulübede kalıyor, baklaları yemeye gelen kargaları kovalıyordu. Bu iş, bütün bir yaz sürdü. Bulundukları köyde okul yoktu. Okullar açılınca Selanik'e teyzesinin yanına gönderildi. Orada önce Mülkiye Okulu'na yazıldı. Ama asıl isteği asker olmaktı. Onun için, annesinden gizliyerek askeri ortaokul sınavlarına girdi. Sınavları kazanarak 1893'te bu okula yazıldı.

Burada çalışkanlığı ile sivrildi. Özellikle Matematikte çok başarılı bir öğrenciydi. Bir gün öğretmeni ona,

— Senin de adın Mustafa benim de, dedi. Seninki bundan böyle Mustafa Kemal olsun!

Olgun ve eksiksiz anlamına gelen Kemal adını hayatının sonuna kadar onurla taşıdı Mustafa.

1896'da Selanik'te Askeri ortayı bitiren Mustafa Kemal, Manastır'daki Askeri Liseye gitti. Burada bir çok arkadaş edindi. Edebiyata ve Fransızcaya meraklı arkadaşları dolayısiyle Mustafa Kemal de bu derslerle ilgilendi. Fransızcasını ilerleterek ünlü Fransız yazarlarını okudu. 1898'de Manastır Askeri Lisesini bitirdi.

Mustafa Kemal'i 1899'da İstanbul Harbiye Mektebi'nde görüyoruz. Piyade sınıfından bir subay adayıdır artık o. Harbiye'de arkadaş olduğu İstanbullu gençlerle konuştukları şeyler İmparatorluğun durumu ve siyasal olaylardır.

1902'de Harbiye bitti. Mustafa Kemal, kurmay sınıfına geçti. Harp Akademisine girdi. Burada tarihle yakından ilgileniyor, öğrendiklerini, düşüncelerini arkadaşlarına yaymaya çalışıyordu. Bu amaçla birkaç arkadaşı ile birleşerek el yazısı ile gizli bir gazete çıkardılar. Gazetede ülkenin kötü yönetimi ve siyasal durumlarla ilgili bir çok yazıyı Mustafa Kemal yazıyordu. Bu yüzden az kalsın başları belaya giriyordu.

Mustafa Kemal, 1905'te Harp Akademisini bitirdi. Kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı.

1911'de Trablusgarp'ta İtalyanlara karşı savaştı. Gösterdiği başarılar dolayısiyle binbaşılığa yükseltildi. 1912'de Balkan Harbi patlak verince Mustafa Kemal, yine cephedeydi. Edirne'nin düşmandan geri alınmasında büyük yararlıklar gösterdi 1913'te Edirneye giren ilk Türk atlıları Mustafa Kemal'in komutasındaki kolordunun askeri birliklerindendi.

1913'te Sofya'ya askeri ateşe olarak gönderilen Mustafa Kemal, 1914'te yarbaylığa yükseldi. Aynı yıl patlayan I. Dünya Savaşı Mustafa Kemal'i yeniden ateş alanlarına sürükleyecekti. Nitekim, İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkaleyi geçmeye kalkınca karşılarında Anafartalar komutanı Mustafa Kemal'i buldular. Çetin bir savaş sonunda düşmanlar, Gelibolu'dan çekilmek zorunda bırakıldı. Yıl 1915'ti. Mustafa Kemal albaylığa yükseltilmişti. Savaş süresince çeşitli cephelerde çarpıştı.

Onca çaba, dökülen onca kan, ulusça çekilen onca yoksulukların sonucunda birlik olduğumuz Almanya savaştan yenik çıkınca biz de yenik sayıldık. 1918'de imzalanan Mondros Anlaşması , Osmanlı devletini kayıtsız şartsız düşmana teslim ettiği gibi, ülkeyi ele geçirmeleri için de onlara olanak hazırlıyordu. Öyle de oldu. Ülkenin dört bir yanını düşmanlar ele geçirdi. İstanbul da düşman kuvvetlerinin elindeydi. Başta sözde bir padişah, göstermelik bir hükümet vardı, ama bir şey yapacak güçleri yoktu. Olanlara boyun eğiyorlardı.

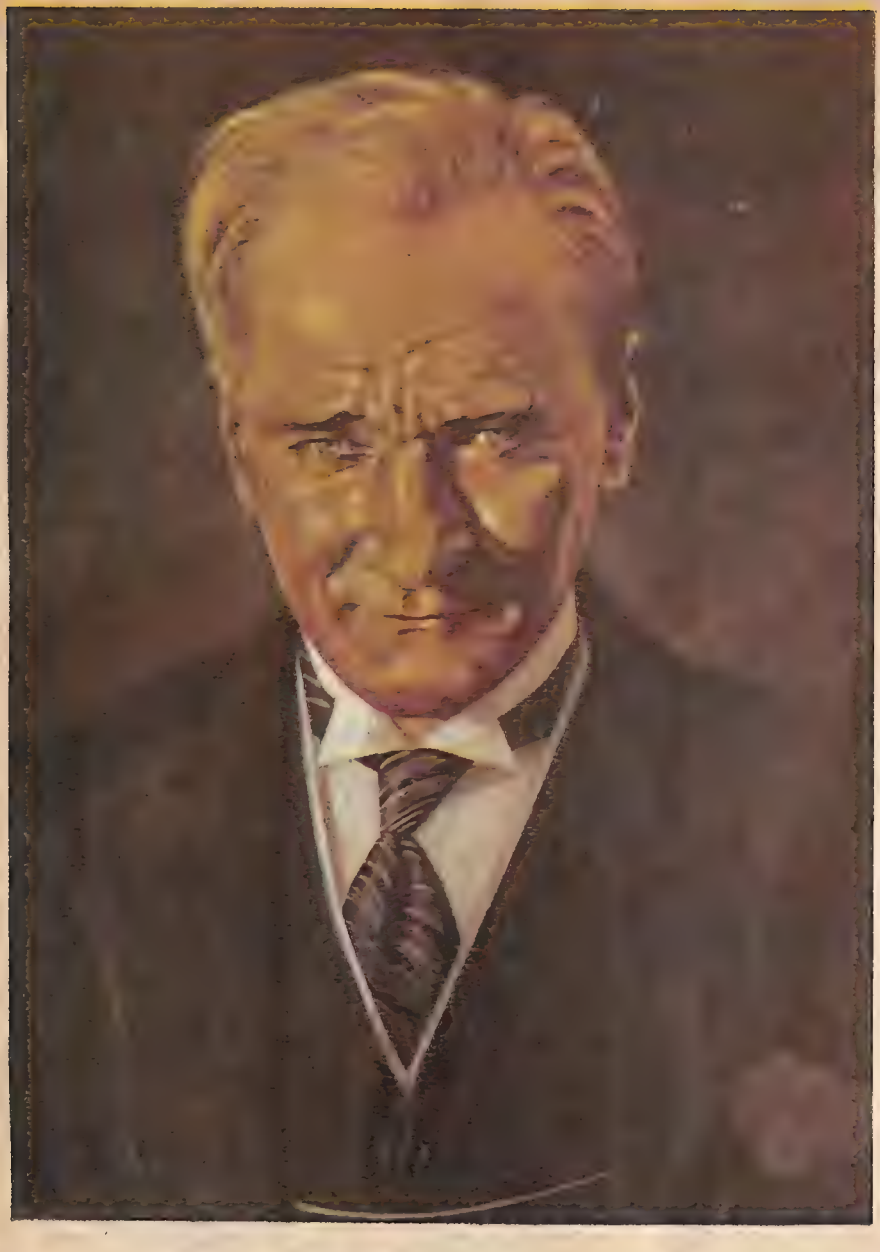

15 Mayıs 1919'da Yunanlılar, yirmi bin kişilik bir orduyla İzmir'de karaya ayak bastılar. Ordan Anadolu içlerine yürüyeceklerdi. Mustafa Kemal, o sırada İstanbuldaydı. Ertesi gün, 16 Mayıs'ta Anadolu'ya resmi bir görevle gitti.

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastı. Burdan öteye ne yapacağını biliyordu. Kararını vermişti. Anadolu halkını örgütleyerek düşmana karşı koyacaklardı. İstanbul hükümeti Mustafa Kemal'in amacının ne olduğunu anlayınca resmi görevini kaldırdı. Mustafa Kemal bunu haber alır almaz, ordu müfetişliğinden de, askerlikten de istifa etti.

Mustafa Kemal, artık halkının buyruğundaydı, onun önderi olmuştu. Erzurum, Sivas Kongrelerini 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması izledi. Ertesi gün, hükümet başkanlığına Mustafa Kemal seçildi.

Kurtuluş Savaşı süresince, Mustafa Kemal hem yeni kurulan hükümetin başkanı, hem de orduların başkomutanıydı. Anadolu içlerine yürüyen Yunan kuvvetlerini, 22 gün 22 gece süren, Sakarya Savaşı ile durduran Mustafa Kemal'e TBMM mareşal rütbesiyle gazi ünvanını verdi. 30 Ağustos 1922'de düşmana son darbe indirildi. Son kalıntılar da 9 Eylül 1922'de Türk ordusunun İzmir'e girmesiyle çekilip gittiler.

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barışı ile bugünkü sınırlarımız belirlendi. Yapılacak tek bir şey vardı şimdi. Yeni düzenin adını koymak. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilerek bu da yapıldı. Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanımız oldu.

Yeni düzen, yeni düzenlemeleri gerektiriyordu. Türk ulusunun çağdaşlaşması için Mustafa Kemal, devrimleri birbiri ardına gerçekleştirdi. 1924'te hilafet kaldırılarak Osmanlı İmparatorluğuna kesin olarak son verildi. Giyside yeniliği eski harflerin yerine yeni harflerin kabulu izledi. Halk okulları açıldı. Eğitim yaygınlaştırıldı. Kuran dili ve ezan türkçeleştirildi.

1934'te soyadı yasası çıkarılarak bey, paşa, efendi gibi ünvanlar kaldırıldı. Hafta tatili cumadan pazara alındı. Soyadı yasasiyle Mustafa Kemal'e Atatürk adı verildi.

Atatürk, Türkiyenin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığına bağlı olduğu kadar başkalarının topraklarına da göz dikilmemesi ilkesini savunuyordu. Bu yüzden "yurtta barış, dünyada barış" ilkesine sıkı sıkıya bağlıydı.

Türk tarihi ve Türk dili konusunda da çeşitli çalışmalar yapan Atatürk, bunun bilimsel bir biçimde ortaya konulması için Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarını kurdurdu.

1938 yılında sağlık durumu bozulmaya başladı. Hastalık hızla ilerleyerek 10 Kasım'da durmak dinlenmek nedir bilmeyen Atatürk'ü yere serdi.

Atatürk, bağımsızlık ve barıştan yanaydı. Her türlü sömürüye karşıydı. Sömürgenlere karşı ulusal kurtuluş savaşlarının ilk örneğini gerçekleştiren önderlerdendi.

Bağımsızlığımızı ve barışı koruyabilmemiz, bütün ulusal kurtuluş savaşlarının başarıya ulaşarak sömürüsüz bir dünyanın kurulabilmesi için onun ilkelerinden yararlanabiliriz. Bu yüzden Atatürk, ölmedi, yaşıyor. Bugün, tam 97 yaşında. Bize yol göstermek için yanıbaşımızda.

BÜYÜK SUSKU

Atatürk'ü gördüm düşümde
En Türk'ü
Evrenmavisi gözlerinde
Bir garip hüzün vardı.

Atatürk'ümü gördüm düşümde
Hiç konuşmadı.

AFİF YESARI

FEN VE TABİAT

SU

1. Yaklaşık olarak dünyamızın kaçta kaçı sularla kaplıdır?
   (a) Yarısı.
   (b) Dörtte biri.
   (c) Dörtte üçü.
   (d) Dünyamızda suların karalara oranı her yıl büyük ölçüde değişmektedir; bu yüzden, yaklaşık da olsa bir oran söylemek olanaksızdır.

2. Dünyamızdaki suların toprak üstünde bulunanlarına genel olarak ne denir?
   (a) Deniz.
   (b) Atlantik.
   (c) Yeryüzü suları.
   (d) Toprak suları.

3. İç deniz nedir?
   (a) Kara parçalarıyla çevrilmiş küçük denizdir.
   (b) Sadece bir tek devlete ait olan denizdir.
   (c) Gölle okyanus arasında bir büyüklüğü olan denizdir.
   (d) Eskiden göl olan, sonra değişime uğrayıp deniz haline gelen sudur.

4. Yurdumuzdaki denizler içinde tuzluluk derecesi en yüksek olanı hangisidir?
   (a) Karadeniz.
   (b) Marmara Denizi.
   (c) Ege Denizi.
   (d) Akdeniz.

5. Göl nedir?
   (a) Yeryüzündeki küçük çukurları dolduran sudur.
   (b) Bir tek devletin sınırları içinde bulunan sudur.
   (c) Bir devletin sınırları içinde bulunan en küçük on beş su birikintisidir.
   (d) Eskiden deniz olup zamanla değişime uğrayarak önce akarsu haline gelmiş, sonra da doğa koşulları yüzünden bir çukurda birikmiş sudur.

6. Yurdumuzdaki göllerin en büyüğü hangisidir?
   (a) Tuz Gölü.
   (b) Eğridir Gölü.
   (c) Sapanca Gölü.
   (d) Van Gölü.

7. Aşağıdaki akarsu türlerinden hangisi ötekilerden küçüktür?
   (a) Dere.
   (b) Çay.
   (c) Irmak.
   (d) Nehir.

8. Kaplıca nedir?
   (a) Toprağın zayıf yerlerini bularak yeryüzüne çıkan sıcak suların kaynağıdır.
   (b) Artezyen kuyusunun açıldığı yerlerde yeryüzüne çıkan suların kaynağıdır.
   (c) Akarsuların denize karıştığı yere verilen addır.
   (d) Marmara bölgemizde bir ilçe merkezidir.

9. Bazı kaynak sularının içinde madensel tuzlar bulunur. Hastalıkların iyileştirilmesine yardımcı da olan bu sulara genel olarak ne ad verilir?
   (a) Kuyu suyu.
   (b) İçme.
   (c) Şişe suyu.
   (d) Tuzlu su.

10. Akarsuların belli başlı üç hareketi vardır. Aşağıdaki hareketlerden hangisi bunlar arasında değildir?
   (a) Aşındırma.
   (b) Taşıma.
   (c) Yığma.
   (d) Batırma.

11. Boğaz nedir?
   (a) Dik yamaçlı derin vadidir.
   (b) Tarıma elverişli geniş düzlüktür.
   (c) Deniz kıyısında bulunan doğa parçasıdır.
   (d) Denizden yüksekliği 100 metrenin altında bulunan doğa parçasıdır.

MATEMATİK PROBLEMLERİ

DÖRT İŞLEM

(1) Ali'nin cebinde 3750 kuruşu vardı. 750 kuruşa bir dergi, 1250 kuruşa bir kitap aldı. 250 kuruşa bir gazoz içti. Acaba kaç kuruşu kaldı?

(2) Ayşe, o ay tanesi 750 kuruştan dört dergi aldı. Babası ona o ay 5000 kuruş harçlık vermişti. Ayşe'nin kaç kuruş harçlığı kaldı?

(3) Ali'nin sınıfında 49 öğrenci vardı. Sınıf kitaplığı için her öğrenci 250 kuruş verdi. Acaba öğrenciler kitaplık için kaç kuruş topladılar?

(4) Ali ile Ayşe'nin toplam 2750 kuruşları vardı. 250'şer kuruşa birer gazoz içtiler, 750'şer kuruşa da birer dergi aldılar. Kaç kuruşları kaldı?

"Ben Kimim" sorusunda sözü edilen denizci, Kraliçe Isabella'nın karşısında

12. Delta nedir?
(a) Denize akan akarsuların kolları arasında oluşan üçgen biçimindeki verimli toprak parçasıdır.
(b) Akarsuların yarattığı derin vadilerle yarılmış olan düzlüktür.
(c) V biçimindeki vadidir.
(d) Akarsuların tabanlarında bulunan ve bilim adamları tarafından çıkarılarak araştırmalarda değerlendirilen fosildir.

13. Suyun buhar haline gelip göğe yükselmesine, sonra yoğunlaşarak yine yeryüzüne dönmesine ne denir?
(a) Suyun yörüngesi.
(b) Suyun büyük dolaşımı.
(c) Suyun akışı.
(d) Suyun dönüşümü.

14. İnsan vücudunun yaklaşık kaçta kaçı suyla kaplıdır?
(a) Onda biri.
(b) Dörtte biri.
(c) Yarısı.
(d) Dörtte üçü.

15. Hidroelektrik santralı nedir?
(a) Su enerjisinden yararlanılarak elektrik elde edilen santraldır.
(b) Elektrik enerjisi kullanılarak akarsuların akışını düzenleyen santraldır.
(c) Büyüklüğü 500 kilometre kareden az olmayan göllerin üstüne kurulmuş santraldır.
(d) Karadeniz bölgemizde bir elektrik santralının özel adıdır.

16. Su taşıtlarının kullanılışında suyun en çok hangi gücünden yararlanılır?
(a) İtme gücünden.
(b) Kaldırma gücünden.
(c) Eritme gücünden.
(d) Hiç bir gücünden yararlanılmaz.

17. Suyun içinde yaşayan hayvanlara ve yine suyun içinde bulunan bitkilerle maddelere genel olarak ne ad verilir?
(a) Su ürünü.
(b) Metal.
(c) Calypso.
(d) İguana.

18. Aşağıdakilerden hangisi, temiz suyun özellikleri arasında değildir?
(a) Duruluk.
(b) Mikropsuzluk.
(c) Havasızlık.
(d) Renksizlik.

19. Sert su nedir?
(a) Donarak katılaşmış sudur.
(b) İçinde fazla madensel madde bulunan sudur.
(c) Göl suyudur.
(d) Çöllerdeki vahalarda bulunan sudur.

GENEL KÜLTÜR

BEN KİMİM?

● 1451'de doğdum. Coğrafya alanında ünlü bir ad oldum. Yaşadığım yıllarda önemli bir keşif yaptım; ama bu keşfin önemini başkaları gibi ben de bilemedim. Yeni bir kıta keşfetmiştim; ama bunun daha önce bilinmedik bir kıta olduğunun farkında değildim. Bu kıtaya, sonradan Amerika adı verildi. Bu başarıma karşın, yoksulluk içinde öldüm. Ölüm tarihim: 1506. Bilin bakalım, ben kimim?

BEN NERESİYİM?

● Denizlerle çevrili, büyük, ama çok büyük bir toprak parçasıyım... Kocaman bir adayım. Dünyanın güney yarımküresinde yer alıyorum. Çevremdeki adalarla birlikte bir kıtaya ad da veriyorum. Bu kıtaya Okyanusya da derler. Acaba ben neresiyim?

BEN NEYİM?

● Akarsuların yarattığı derin vadilerle yarılmış düzlüğüm.. Genellikle deniz düzeyinin epey üstünde bulunurum. Yurdumuzda bir çok yerde varım. Ben neyim?

GEÇEN HAFTANIN YANITLARI

SOSYAL BİLGİLER

1—c	2—b	3—c	4—b
5—b	6—a	7—d	8—c
9—a	10—a	11—a	12—d
13—a	14—a	15—d	16—d
17—a	18—a	19—d	20—d
21—a		22—a	

MATEMATİK PROBLEMLERİ

1 — 15 lira
2 — 250 kuruş
3 — 7 dosya kâğıdı
4 — 50 kuruş

GENEL KÜLTÜR

Ben Kimim — Orhan Kemal
Ben Neresiyim — Muğla
Ben Neyim — Pusula

SÖZCÜKLER ARASINDA

EMİN ÖZDEMİR

Güzel konuşmayı, güzel yazmayı hepimiz isteriz sevgili çocuklar. Bu isteğimizi gerçekleştirmenin türlü koşulları vardır. Zengin bir söz dağarcığına sahip olma, bu koşuların başında gelir. İşte sözcükler arasında dolaşmanın, sözcüklerden sözcük üretmenin bir ereği de bu: Söz dağarcığımızı zenginleştirme. Umarım, geçen sayının ana sözcüğünü kolayca bulmuşsunuzdur. Sözcüğümüz Doğu Anadolu bölgesindeki ilçelerimizden birinin adıydı: "DOĞUBEYAZIT. Bu sözcükten üretebileceğiniz sözcüklerse şunlar olacaktı: 1. Doğa. 2. Doğu. 3. Bey. 4. Beyaz. 5. Yaz. 6. Yazıt. 7. Yazı. 8. Zıt. 9. Azıt. 10. Azı....

Bu haftaki ana sözcüğümüzse şöyle tanıtıyor kendini: Ben on bir harfli, dört heceliyim. Bir ozanımız, Melih Cevdet Anday'ın şu dizelerinin birindeyim:

Hava ne kadar güzel öğretmenim
Yollar ağaçlar kuşlar ne kadar güzel
Yeryüzü pırıl pırıl öğretmenim.
Gizlisi saklısı kalmamış dünyanın
Nesi var nesi yoksa dökmüş ortaya
Bütün bitkiler, bütün hayvanlar, bütün taşlar
Sürüngenler, konglomeralar, serhaslar
Hepsi hepsi ortada öğretmenim
Ne olur biz de gidelim
Burda kalsın kitaplar

Şu sözcüklerin arasından geçerek kolayca bulabilirsiniz beni:

1. Birinci, ikinci ve üçüncü harflerim çok anlamlı bir fiil kökü oluşturur. Bir anlamı dokundur, Değdir demektir. (. . . .)

2. Birincide bulduğunuz sözcüğün sonuna —e eklediniz mi bulacağınız sözcük" bir olayın başı ile sonu arasındaki zaman" anlamına gelir. (. . . .)

3. —e değil de - gü ekini getirirseniz tahta ya da demirden bir nesnenin adı olur. Onu duyunca kapı, kilit, kapama gibi sözcükler gelir aklınıza (. . . .)

4. -gü değil de - gün getirirseniz ortaya çıkan sözcük, "çevresinden uzaklaştırılıp başka bir yere gönderilen" kimseyi belirtir. (. . . . .)

5. Birinci, ikinci, üçüncü harflerimin oluşturduğu eylem köküne gel sözcüğünün karşıt anlamlısını eklediniz mi "sonsuzluğa değin" anlamında bir sözcük oluşur. Hep, ölümsüz, değişmez sözcükleriyle de ilgilidir. (. . . . .)

6. İlk dört harfimin oluşturduğu sözcüğü duyunca bir topluluk düşünürsünüz. Arı kovanı, karınca yuvası ... gibi şeyler de gelir aklınıza. (. . . .)

7. Dördüncü ve beşinci harflerimin oluşturduğu sözcük size şan, tanınma, sivrilmiş, adı dillerde gezen... sözlerini anımsatır. (. .)

8. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci harflerimin oluşturduğu sözcük, yukarıdaki şiirin altıncı dizesinde geçen varlıklarla da ilgilidir. Onlardan alınan yararlı şeylere denir. Çiftçi, tarım, toprak sözcüklerini düşündürür. (. . . .)

9. Altı, yedi ve sekizinci harflerim "kenarlı" anlamına gelir. (. . .)

10. Yedinci ve sekizinci harflerim, "bir şeyin iki yanı arasındaki uzaklık" anlamına gelen bir sözcük oluşturur. (. .)

Bulabildiniz mi beni? Kertenkeleden kaplumbağaya değin kimi hayvanların oluşturduğu ortak bir sınıfın adıyım. (. . . . .)

Ana sözcük:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

BİR OLAYIN ARKASI

HAÇLI SEFERLERİ

Papa II. Urben, Fransa'nın Klermon kentinde toplanmış bulunan binlerce Hristiyana 1095 yılının 28 Ekim günü verdiği söylevde onları Müslümanlarla savaşa çağırdı. Müslümanlara karşı girişilecek böyle bir sefere katılan herkesin kilisenin koruması altında olacağını ve tüm günahlarının bağışlanacağını bildirdi.

Üstü başı yırtık, ayakları çıplak bir papaz, katır sırtında, elinde bir haçla bütün Fransa'yı dolaşarak Hristiyanları kışkırtmaya başladı. Papazın adı Pierre L' Ermite (Piyer Lermit) idi. Papa'nın isteği doğrultusunda toplanan ilk 100,000 kişi, bu papazın ve Yoksul Gotye adındaki şövalyenin ardına düşüp İstanbul'a geldiler. Bizanslılar bunları Yalova yoluyla Selçukluların o zamanki başkenti İznik'e gönderdiler. Selçuklu sultanı I. Kılıç Arslan, İznik önlerinde hepsini kılıçtan geçirdi. Şövalye Yoksul Gotye ölmüş, papaz ise canını zor kurtarıp İstanbul'a kaçmıştı.

İlk gelenler İznik önlerinde kırıldıkları sırada toplanan asıl ordu dört koldan yola çıktı. Bu orduya Godefroy de Bouillon (Godfruva dö Buyyon) komuta ediyordu. Ayrı yollardan geçip İstanbul önünde toplandıkları zaman sayıları 600,000'i bulmuştu. Bizanslılar bunları da Anadolu yakasına geçirdi. Aralarında bir anlaşma yapmışlardı. Bizanslılar onlara yiyecek sağlayacak ve kılavuzluk edecekler, onlar da Selçuklulardan alacakları yerleri Bizans'a bırakacaklardı.

Müslümanlarla savaşmak için yola çıkanların amaçları Kudüs'e gitmek ve oraları Müslümanlardan geri almaktı. Kudüs, Hristiyanların kutsal kentiydi. Ortaçağ Hristiyanları, cennete gitmek için Kudüs'ü görmeleri gerektiğine inanıyorlardı. Ve burası da bir süreden beri Müslümanların eline geçmişti. Üstelik yine inançlarına göre Hz. İsa uğruna ölen bir kimse doğruca cennete giderdi. İşte bu amaç ve inançlarla yola çıkanlara, giysilerinin göğüslerine ve kalkanlarına kırmızı bir haç işareti koydukları için "Haçlı" demiş, giriştikleri sefere de "Haçlı Seferi" adı verilmişti.

Bizanslılarla işbirliği eden Haçlı ordusu, İznik'i kuşattı. Kent halkı Bizanslılarla anlaşıp kaleye Bizans bayrağı çektiği için yağma olmaktan ve kıyıma uğramaktan kurtuldu. Sultan I. Kılıç Aslan, Haçlılar karşısında başarılı olamamıştı. Ama çete savaşına girişerek onları yitime uğratmaktan da geri durmadı. Haçlılar zorlukla Torosları aşıp Antakya önlerine geldiler. Sekiz aylık bir kuşatmadan sonra kenti aldılar. Bir kol, Urfa'ya giderek orayı da aldı. Yola çıktıklarından tam üç yıl sonra Kudüs önlerine vardıkları zaman 40,000 kişi kalmışlardı. Fatımilerin ellerindeki Kudüs'ü 37 günlük bir kuşatmanın ardından ele geçirdiler. Bir hafta boyunca kenti yağma edip burda yaşamakta olan 70,000 Müslüman ve Musevi'yi öldürdüler. Bir Latin Krallığı kurarak, orduya komuta eden Godfruva dö Buyyon'u kral seçtiler.

1096–1099 arasında gerçekleştirilen bu ilk seferin ardından 7 Haçlı Seferi daha yapıldı. Urfa'nın Haçlılardan geri alınması üzerine düzenlenen ikinci Haçlı Seferi (1147–1149) Şam önlerinde bozgunla sonuçlandı. Sultan Selâhattin Eyyubi'nin Kudüs'ü geri alması üzerine düzenlenen ve Almanya, İngiltere ve Fransa krallarının da katıldığı üçüncü Haçlı Seferi (1189–1192) başarı kazanamadı. Dördüncü Haçlı Seferi (1202–1204) Almanya İmparatoru yönetiminde yapıldı, ama İstanbul'a gelen Haçlılar burayı yağma edip yeni bir imparatorluk kurdular, daha ilerilere gitmekten vazgeçtiler. Beşinci Haçlı Seferi (1217–1221) Kahire önlerinde bozguna uğratıldı. Altıncı seferde (1228–1229) Haçlılar Kudüs'ü yeniden ele geçirdiler. Yedinci (1248–1254) ve sekizinci (1270) Haçlı Seferleri yine bozgunla sonuçlandı.

Görünüşte kutsal yerlerin, bu arada Kudüs'ün geri alınması gibi dinsel nedenlere dayanan bu olayın arkasında aslında başka nedenler yatıyordu. Avrupalılar ekonomik bakımdan doğu ülkeleriyle ticaret yapmak zorundaydılar. İpek Yolu ve Baharat Yolu adı verilen ticaret yolları Anadolu'dan ve Mezopotamya'dan geçiyordu. Oysa buraları Müslümanların elindeydi. Özellikle 1071 yılında Alpaslan'ın Malazgirt'te savaşı kazanmasından sonra Bizans'ın Anadolu'daki egemenliği sona ermiş, Selçuklular Anadolu'yu tümüyle denetim altına almışlardı. Öte yandan, Avrupalı tüccarların yararlandığı Suriye, Filistin ve Mısır limanları da Müslümanların eline geçmiş, Akdeniz'de ve Hint Okyanusu'nda deniz yoluyla yapılan ticaret Avrupalılar için eski olanaklarını yitirmişti. Haçlı Seferlerinin asıl amacı, başta Kudüs olmak üzere Mezopotamya ve Anadolu'daki kilit noktalarını ele geçirmek, Avrupalılara kapanan bütün bu yolları yeniden açmaktı.

MÜJDAT GEZEN

Nasıl geçti bugün okulun?

İyi geçti. Türkçeden beş aldım.

— Aferin sana....

Konuyu nasıl açacağımı bir türlü kestiremiyordum. Tepeden inme: "Avustralya'ya dönmek ister misin?" desem alınabilir ... Nasıl sormalıyım?...

— Önlüğümü çıkarayım, dedi.

Bu arada ben de biraz daha düşünme olanağı bulabildim. Hamdi elini yüzünü yıkamış geldiğinde hemen söze girdim.

— Hamdi öğretmeninle görüştüm.

— Evet? Yaramaz mıymışım?

— Yok canım bunu da nereden çıkardın?

— Peki ne öyleyse?

— Seni biraz dalgın ve düşünceli buluyor.

— Olabilir.

— Nasıl olabilir?

— İnsanlar arada bir dalgın ve düşünceli de olabilirler. Yanlış mı?

— Doğru....

— Ne dedi öğretmenim başka?

— Yani senin bir şikayetin yok öyle mi?

— Ne gibi bir şikayetim olması gerekiyor?

— Ne bileyim canım, ben sana soruyorum...

— Benim hiç bir şikayetim yok, ama senin varsa o başka.

Bir an duraladım. Benim Hamdi'den ne gibi bir şikayetim olabilirdi ki?

— Senden hiç bir şikayetim olamaz, dedim.

— Öyleyse?

— Yani sıkılıyor musun aileni özledin mi?

Bir an duraladı. Gözleri daldı uzaklara....

— Özledin mi anneni babanı, diye yineledim.

— İnsan annesini babasını özlemez mi?

— Yani sen de özledin?

— Özledim tabii. Ama biliyorum ki sonunda yine onlarla birlikte olacağım. Onların vatanı burası, Nasıl olsa sonunda dönüp gelecekler buraya.

— Ne zaman?

— Zamanını nasıl bilebilirim?... Sanıyorum bunu şimdilik babam bile bilmiyor....

— Peki sen hiç dönmeyi falan düşünmüyor musun?

Yüzüme hüzünlü hüzünlü baktı:

— Yoksa beni geri göndermeyi mi düşünüyorsun?

— Delirdin mi sen? Ne diye düşüneyim böyle bir şeyi? Ama arada dalıp dalıp gitmen, öğretmenin de dikkatini çekmiş, konuştuk biraz.

— Arada dalıp dalıp giderim ama Avustralya'ya gitmem, dedi.

— Başladım gülmeye:

— Sana Avusturalya'ya git diyen kim?

— Ne bileyim ben, durmadan bunu söylüyorsun.... Ben burada kalmak istiyorum bunu sana kaç kez söyledim. Eğer beni istemiyorsan Ninemin yanına gidebilirim.

— Olmaz öyle şey, dedim. Her hafta nineni görmeye gidiyoruz ya işte. Hem sonra ben babandan burada, benim yanımda kalman için izin aldım.

— Öyleyse bir sorunumuz yok, dedi sevinçle.

— Yok, hiç bir sorunumuz yok....

— Oh beee.... Ben de beni istemiyorsun diye öyle sıkılıyordum ki?

— Ay senin sıkıntın bu muydu?

— Sen ne sanmıştın?

— Ben de sıkılıyorsun da gitmek istiyorsun sanmıştım.

— Tam tersi, ben de sen gitmemi istiyorsun diye sıkılıyordum....

Başladık ikimiz de gülmeye.... Atıldı boynuma:

— İnan burada çok mutluyum. dedi.... Annemi, babamı elbette çok özlüyorum. Ama burası benim doğduğum yer.... Sen de en iyi arkadaşımsın benim. Burada çok mutluyum....

— Ben de öyle, dedim...

Atatürk

SÖYLEV

Özetleyen:
Ahmet Köklügiller

Çizen:
ŞENOL KİRPİKÇİOĞLU

Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk, bundan tam 97 yıl önce 1881'de Selanik'te doğdu. Babası gümrük kolcularından Ali Rıza Bey, annesi Zübeyde Hanımdır. Atatürk'ün doğduğu ev bugün müzedir. Küçük Mustafa önceleri yerde bağdaş kurulup oturulan mahalle mektebine gitti. Ama bu okulda çok durmadı. O zaman çağdaş öğretim yapan Şemsi Efendi İlkokulu'na gönderildi. Bu okulu bitirmeden babası öldü.

1896'da Selanik'te Askeri ortayı bitiren Mustafa Kemal, Manastır'daki Askeri Liseye gitti. 1898'te de Manastır Askeri Lisesini bitirdi. Mustafa Kemal'i 1899'da İstanbul Harbiye Mektebi'nde görüyoruz. Piyade sınıfından bir subay adayıdır artık o. Harbiye'de arkadaş olduğu İstanbullu gençlerle konuştukları şeyler İmparatorluğun durumu ve siyasal olaylardır.

1913'te Sofya'ya askeri ataşe olarak gönderilen Mustafa Kemal, 1914'te yarbaylığa yükseldi. Aynı yıl patlayan I. Dünya Savaşı Mustafa Kemal'i yeniden ateş alanlarına sürükleyecekti. Nitekim. İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkaleyi geçmeye kalkınca karşılarında Anafartalar komutanı Mustafa Kemal'i buldular.

Mustafa Kemal, artık halkının buyruğundaydı, onun önderi olmuştu. Erzurum, Sivas Kongrelerini 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması izledi. Ertesi gün, hükümet başkanlığına Mustafa Kemal seçildi.

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barışı ile bugünkü sınırlarımız belirlendi. Yapılacak tek bir şey vardı şimdi. Yeni düzenin adını koymak. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilerek bu da yapıldı. Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanımız oldu. Yeni düzen, yeni düzenlemeleri gerektiyordu. Türk ulusunun çağdaşlaşması için Mustafa Kemal, devrimleri birbiri ardına gerçekleştirdi. 1924'te hilafet kaldırılarak Osmanlı İmparatorluğuna kesin olarak son verildi.

1934'te soyadı yasası çıkarılarak bey, paşa, efendi gibi ünvanlar kaldırıldı. Hafta tatili cumadan pazara alındı. Soyadı yasasiye Mustafa Kemal'e Atatürk adı verildi.

1938 yılında sağlık durumu bozulmaya başladı. Hastalık hızla ilerleyerek 10 Kasım'da durmak dinlenmek nedir bilmeyen Atatürk'ü yere serdi.

SÖYLEV

Mustafa Kemal (Atatürk)in 15–20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara'da milletvekillerine yaptığı uzun konuşmadır. Atatürk büyük nutkunu kendi el yazısıyla yazmış, bunu Büyük Millet Meclisi'nde altı gün içinde ve toplam olarak 36 saatte okumuştur.

Atatürk bu uzun konuşması ile, 19 Mayıs 1919'da başlayan Ulusal Kurtuluş Savaşımızın nasıl verildiğini ve bugün elli yaşını aşmış Cumhuriyetimizin hangi koşullar altında kurulduğunu anlatır. Belgelere dayandırdığı bu özlü konuşmasının sonunda, ulaşılan başarıyı Türk Gençliğine emanet eder. Gençlikten, Türk bağımsızlığının ve Cumhuriyetinin sonsuzluğa değin korunmasını ister.

Söylev (Nutuk), bu özellikleriyle yakın tarihimizi aydınlatan eşine az rastlanır bir belge olduğu kadar, her Türk gencinin de elinden düşürmemesi gereken bir başucu kitabıdır.

Tamamı üç cilt tutan Söylev ilk kez 1927'de basılmıştır. Daha sonra yeni harflerle çeşitli baskıları çıkmıştır. Ayrıca birçok ulusların dillerine çevrilmiş ve ilgiyle karşılanmıştır.

Bu çizgi - roman özünden hiç bir şey kaybetmeyecek şekilde kısaltılmış ve sadeleştirilerek çocuklar için hazırlanmıştır.

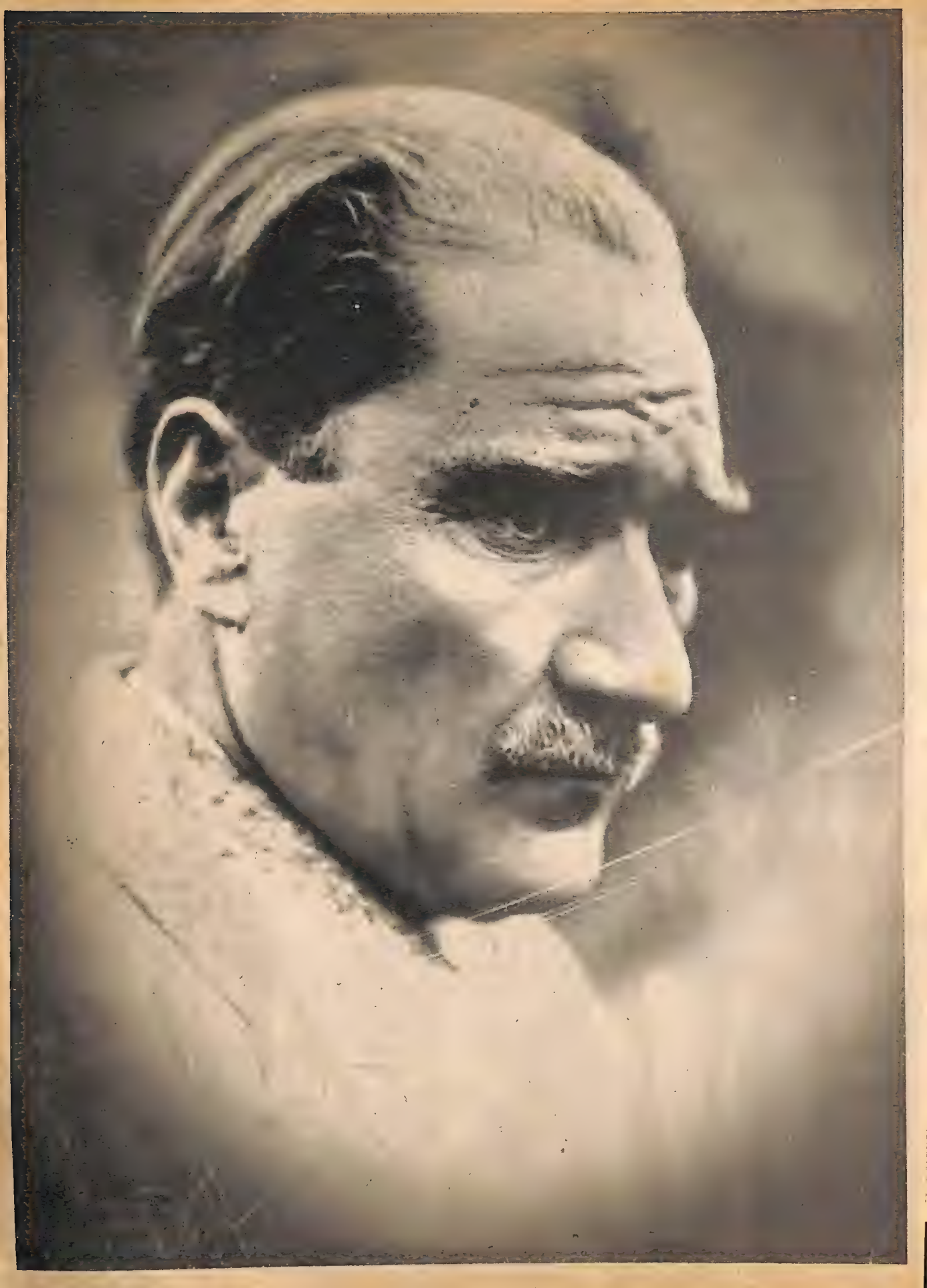

Çizgilerle Atatürk'ün söylev'i

Samsun'a 19 Mayıs 1919'da çıktığım zaman yurdun genel durumu şöyleydi: Osmanlı Devleti, içinde bulunduğu topluluklu birlikte Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmıştı. Devlet her yanda zedelenmiş, koşulları ağır bir "Ateşkes Anlaşması" imzalamıştı. Ulus yoksul ve yorgundu. Devleti ve ulusu bu duruma sokanların bir bölüğü başlarının derdine düşmüşler, yurttan kaçmışlardı. Padişah ve halife olan Vahdettin, kendini ve tahtını kurtarmanın yollarını arıyordu. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet güçsüz, onursuz ve korkaktı. Ordu dağılmak üzereydi

Yurdumuz, her taraftan düşmanla kuşatılmıştı. Başkent İstanbul, yabancı askerlerin ve gemilerin gözetimi altındaydı. Adana'ya Fransızlar; Urfa, Maraş, Merzifon ve Antep'e İngilizler girmişti. Antalya ve Konya'da İtalyan askerleri bulunuyordu. İzmir'de Yunanlılar.

Her yanda düşman subayları ve onların adamları çalışmaktaydı. Her iş onlarca denetleniyordu... Bunu fırsat bilen azınlıklar da (Rumlar, Ermeniler), kurdukları açık ya da gizli örgütlerle devletimizin çökmesine çalışıyorlar; düşmanlara yardımcı oluyorlardı.

İçine düştüğümüz bu kötü durumdan kurtulmak için, yurtseverler birtakım kurtuluş yolları arıyorlardı. Bu amaçla bazı kurtuluş örgütleri kurulmuştu. Edirne ve çevresinde kurulan "Trakya-Paşaeli Derneği", Erzurum ve Elâzığ'da kurulan "Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği", Trabzon ve Çevresini Bağımsızlaştırma Derneği" bunların başlıcalarıydı.

İzmirli yurtseverler, halkımızı uyarmak ve Yunanlıların İzmir'e çıkışını önlemek için büyük bir gösteri toplantısı düzenlemişlerdi

Bu kurtuluş örgütlerinden başka, bir de düşman koruyuculuğunu temel alan bazı girişimler vardı.

Ulusal varlığa düşman kuruluşların biri, "İngiliz Dostlar Derneği" adı altında çalışıyordu. Bu derneğe başta padişah ve başbakan olmak üzere, Osmanlı yöneticilerinin birçoğu üye olmuştu. Derneğin iki amacı vardı: Dış görünüşü ile İngilizlerin desteğini sağlamak, yıkılışı önlemek; gizli yönü ise yurtta karışıklık çıkarmak, ulusal bilinci yok etmekti.

Ben, Samsuna "Üçüncü Ordu Müfettişliği" göreviyle çıkmıştım. Başkent İstanbul'da bazı arkadaşlarımla buluşup durumu tartışmıştık.

Yöneticilerin düşüncelerine katılmıyorduk. Bunun için benden kuşkulanmışlardı. Beni İstanbul'dan uzaklaştırmak istiyorlardı. İşte bana "ordu müfettişliği" görevini bu yüzden verdiler.

Şunu söyleyeyim ki, Bana bu görevi verenler, bilerek vermediler. Benim için bir fırsat doğmuştu. Anadolu'ya gidip, şaşkınlık içinde bulunan halka durumu anlatacaktım.

O zamana kadar, kurtuluş için şu yollar önerilmişti: 1) İngiltere'nin koruyuculuğunu. 2) Amerika'nın güdümünü istemek. 3) Bölgesel kurtuluş yolları aramak.

Bu önerilen kurtuluş yollarının hiç birini yerinde bulmadım. Hepsinin temeli çürüktü.

Osmanlı Devleti yıkılmıştı. Ortada kala kala bir Anadolu kalmıştı. Düşmanlar onu da aralarında paylaşmak istiyordu.

Padişah, halife, hükümet... Bunların hepsi anlamsız sözlerdi.

Temel ilke, Türk ulusunun onurlu bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu, ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne denli zengin olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık karşısında uşak durumunda kalmaktan kurtulamaz. Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek, insanlık niteliklerinin yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Oysa, Türk'ün onuru ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulusun, tutsak yaşamaktansa yok olması daha iyidir.

Erzurum'da bulunan 15. Kolordu komutanına bir telgraf çektim. İçinde bulunduğumuz durumu anlattım. Bir çözüm yolu bulmak için Erzurum'a gelmek, kendileriyle görüşmek istediğimi belirttim.

Samsun ve çevresinde Rum çeteciler, Müslüman halka saldırmış, ortalık karışmıştı. Birkaç gün bu durumla ilgilendim.Halka, korkulacak bir şey olmadığını söyledim. Bölgede ulusal savunma örgütleri kurulmaya başlandı.

Kendileriyle daha sıkı ilişkiler kurmak istediğimi anlattım ve İzmir bölgesinden alınacak bilgilerin bana bildirilmesini istedim. Trakya'da bulunan birlikler hakkında bilgim yoktu. İstanbul'da bulunan Genel Kurmay Başkanı Cevat Paşa'dan kapalı bir telle bilgi istedim.

Kısa zamanda, ordu birlikleriyle ilişki kuruldu. Gerekli bilgiler geldi. Bazı birlik komutanlarına gönderdiğim yönergelerde şu önemli noktalar yer alıyordu: Ayrı ayrı hareket edilmeyecek. Bağımsızlığa ulaşıncaya dek, bütün ulusla birlikte çalışılacak. Kararsızlığa yer olmayacak.

Yunan orduları, Manisa ve Aydın'a girmişti. İzmir'de bulunan birliğimiz dağılmış, düşmana tutsak olmuştu. Halk, uğradığımız bu saldırı ve zulüm karşısında şaşkındı. Bu amaçla, 28 Mayıs 1919 günü valilere ve öteki yöneticilere, ordu birliklerine şu bildirimde bulundum:

"Düşmanın Manisa ve Aydın'a girişiyle tehlike açıkça belirmiştir. Yurt bütünlüğünün korunması için, ulusal tepkinin daha canlı olarak gösterilmesi ve sürdürülmesi gerekir. Hemen büyük toplantılar, düzenlenerek, ulusal gösteriler düzenlenmelidir.

Ulusal ayaklanmayı kişisel bir iş olmaktan çıkarmak, bütün ulusun birlik ve dayanışmasını sağlayacak bir kuruluşa dönüştürmek gerekiyordu. Bu amaçla, 21/22 Haziran 1919'da, Amasya'dan bütün yurda şu genelgeyi gönderdim: 1) Yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikededir. 2) İstanbul'daki hükümet, üzerine aldığı sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir. Bu durum ulusumuzu yok olmuş gibi gösteriyor. 3) Anadolu'nun her bakımdan en güvenli yeri olan Sivas'ta ulusal bir kurultayın tezekken toplanması kararlaştırılmıştır.

4) Bunun için bütün illerden halkın güvenini kazanmış üç temsilcinin, mümkün olabildiğince çabuk yetişmek üzere, hemen yola çıkarılması gerekmektedir. 5) Herhangi bir kötü durum olabileceği düşünülerek, bu iş ulusal bir sır gibi tutulmalı ve temsilciler, gereken yerlere kimliklerini gizleyerek gelmelidirler."

Bu çağrı genelgesi, sivil ve askeri makamlara kapalı (şifreli) olarak gönderildi. Ayrıca, İstanbul'da bulunan bazı kişilere de kurultay konusunda bilgi verdim.

Sivas'ta toplanmayı kararlaştırdığımız kurultay, düşmanları ve İstanbul hükümetini telaşlandırdı. Hemen baltalanmaya çalışıldı. Padişahın görevlendirdiği Ali Galip Bey'in, on kadar adamıyla Sivas'a gekliğini duydum. Benim için "hayin, başkaldırmış, zararlı bir adam" diye söylentiler çıkartıldığını öğrendim.

26 Haziran 1919'da yaverin Cevat Abbas Bey'le, Sivas'a gitmek üzere yola çıktık. 27/28 Haziran gecesini Tokat'ta geçirdim. 27 Haziranda Sivas'a hareket ettim.

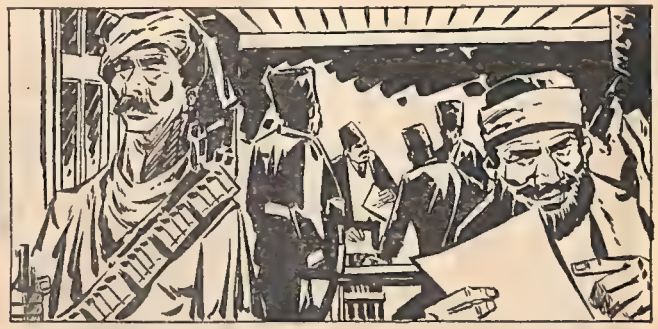

Sivas'a vardığımızda, caddenin iki yanı büyük bir kalabalık dolmuştu. Askeri birlikler de tören duruşundaydı. Otomobilden inerek halkı ve birlikleri selâmladım.

Doğruca Kolordu Komutanlığına giderek Ali Galip ve yardakçılarını çağırdım. Bir şey diyemediler. Yalnız Ali Galip, bana gizlice söyleyecekleri olduğunu bildirerek, gece görüşme isteğinde bulundu. Kabul ettim. Gece yaptığımız görüşmede, Sivas'a bana hizmet etmek amacıyle gekliğini söyledi. Tabii, bu yalan sözlere inanmadım.

Sivas'ta kurulan örgütler ve yapılacak işler hakkında gerekli yönergeleri verdikten sonra, hiç uyumadan geçen 27/28 Haziran gecesinin sabahında Erzurum'a doğru yola çıktım.

Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği yöneticileri ile beni bekleyen öteki arkadaşlarla hemen görüşmelere başladık. İşin başında benim bulunmamı istediler. Kendilerinin de bana yardımcı olacaklarını bildirdiler. 10 Temmuz 1919 günü, Erzurum'da bir "Doğu İlleri Kurultayı" toplanmasına karar verildi. Bir "çalışma kurulu" meydana getirildi. Kurultay hazırlık çalışmalarına başlandı.

Bu arada padişah ve hükümet, aldatıcı telgraflarla, beni İstanbul'a döndürmeye çalışıyorlardı. Ben de onlara türlü karşılıklar veriyordum. Sonunda dönmeyeceğimi anlayınca, "Anadolu'da bir yerde otur; ama bir işe karışma, " demeye başladılar. Bütün söylenenleri geri çevirdim. Kendilerine askerlik görevimden çekildiğimi bildirdim. Bu durumu ayrıca ulusa ve ordulara da duyurdum.

O günden sonra resmi görev ve yetkiden ayrılmış oldum. Yalnız ulusun sevgisine, yiğitliğine güvenerek, vicdanımın gösterdiği yolda görevimi yapmaya devam ettim.

Kararlaştırdığımız kurultay, on gün gecikmeyle, 23 Temmuz 1919 günü gösterişsiz bir şekilde, bir okul salonunda açıldı. İlk günü beni başkanlığa seçtiler.

Yaptığım açış konuşmasında, içinde bulunduğumuz durumu; kanlı ve kara tehlikeyi açıkladım.

Dedim ki, yurt ve ulusumuzun kutsal varlıkları kurtarılıp korunacaktır. Ulusal kuvvetlerimiz bunun hazırlığı içindedir. Ulusal akım, bütün yurdu bir elektrik ağı gibi sarmıştır. İşte bizi kurtaracak başlıca kuvvet, bu akımdan doğan yiğitlik ruhudur.

1) Ulusal sınırlar içinde bulunan yurt parçaları bir bütündür; birbirinden ayrılamaz. 2) Ne tür olursa olsun, yabancıların topraklarımıza girmesine ve işlerimize karışmasına karşı bütün ulus, birlikte direnecek ve kendini savunacaktır. 3) Yurdun ve bağımsızlığın korunmasına ve güvenliğinin sağlanmasına İstanbul Hükümetinin gücü yetmezse, amacı gerçekleştirmek için, geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri ulusal kurultaya seçilecektir. Kurultay toplanmazsa bu seçimi Temsilciler Kurulu yapacaktır.

4) Ulusal gücü etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak temel ilkedir. 5) Hıristiyan azınlıklara siyasal üstünlük ve toplumsal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez. 6) Yabancı devletlerin güdümü ve koruyuculuğu kabul olunamaz.

Biz bu kararları alırken, İstanbul Hükümeti de, dünyaya şu haberi yayınlıyordu: "Anadolu'da karışıklık çıktı. Anayasaya aykırı olarak Millet Meclisi adı altında toplantılar yapılıyor. Bu işlerin sivil ve askeri memurlara yasak edilmesi gerekir.

Erzurum Kurultayı, dağılmadan önce, tüzük gereğince bir Temsilciler Kurulu seçti. Kurul şu kişilerden meydana geliyordu:

Mustafa Kemal: Eski 3. Ordu Müfettişi, askerlükten çekilmiş. Rauf Bey: Eski Deniz Bakanı. Raif Efendi: Eski Erzurum Milletvekili, İzzet Bey: Eski Trabzon Milletvekili, Servet Bey: Eski Trabzon Milletvekili, Şeyh Fevzi Efendi, Bekir Sami Bey: Eski Beyrut Valisi, Sadullah Efendi: Eski Bitlis Milletvekili, ve Hacı Musa Bey.

Sivas'ta bir kurultay toplanması için Amasya'da başlattığımız çabalar sürdürüldü. Bu arada Fransızların Kurultayı engellemeye çalıştıklarını öğrendim. Sivas valisi Reşit Paşa'ya baskı yapmışlar. O da: "Kurultayı daha güvenilir bir yer olan Erzurum ya da Erzincan'da yapamaz mısınız?" diye sordu. Kendisiyle yaptığımız telgraf haberleşmesinde, korkulacak bir durum olmadığını söyledim.

Bu arada, seçilen bazı temsilciler Sivas'a gelmeye başlamışlardı. Bizim de Erzurum'dan ayrılmamız gerekiyordu. 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan çıktık.

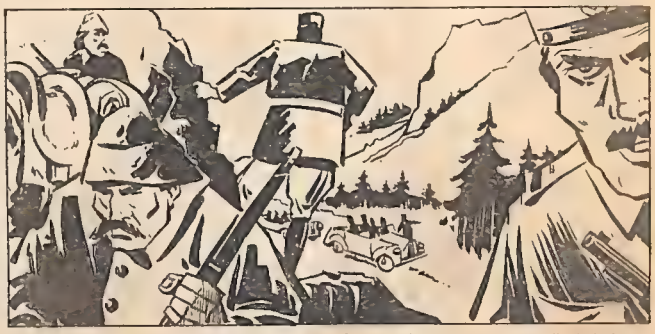

Erzincan Boğazına gelince, bir grup jandarma eri ve subayları tarafından otomobillerimiz durduruldu. "Dersim Kürtleri boğazı tutmuşlardır. Tehlike var. Geçilemez" dediler. İşte bir engel daha... Beklenilip kaybedilecek zamanımız yoktu. Düşmanların bu oyunlarını da bozmak, geçip gitmek gerekti.

Öyle de yaptık. Yürüdük, boğazı geçtik. 2 Eylül günü Sivas'a vardık. Halk tarafından parlak gösterilerle karşılandık. Sivas'taki arkadaşlar çok iyi çalışmışlar, her türlü tedbiri almışlardı.

Sivas Kurultayı 4 Eylül 1919 perşembe günü saat ikide açıldı. Yapılan gizli oylamada beni başkan seçtiler. İlk günler, amacımızı açıkladık. Bir ant düzenledik. Padişaha sunulacak yazıyı saptadık. Kurultayın açılışı dolayısıyle gelen telgraflara karşılıklar verdik.

Dördüncü gün asıl konuya geldik. Erzurum Kurultayı Tüzüğünü görüşerek sonuca bağladık. Buna göre: 1) Anadolu ve Rumeli'de kurulan dernekler birleştirildi. 2) Temsilciler Kurulu'nun bütün yurdu temsil edeceği kabul edildi.

Kurultayın sekizinci günü, bazı arkadaşların getirdiği muhtıra üzerinde konuşuldu. Muhtırada, kurtuluş için Amerika'nın desteğine sığınmak gereği ileri sürülüyordu.

Yapılan konuşma ve tartışmalardan sonra, Amerikan güdümüne gitmenin bağımsızlıkla bağdaşmayacağı sonucuna varıldı. Muhtıra geri alındı. Böylece, düşmanlarımızın bizi asıl yolumuzdan saptırmak için düzenledikleri bir oyun daha bozulmuş oldu. İşin özücü şu ydu ki, bazı akıl başında bildiğimiz kişiler de, Amerikan güdümünün yararlı olacağı görüşündeydiler.

Sivas Kurultayının ikinci gününde, yani 6 Eylülde, silâhlı Kürtlerin koruyuculuğunda, Malatya'ya üç kişi gelmişti. Bunlar, sivil yöneticilerce karşılanıyordu. Yanlarında bir de yabancı subayın bulunduğu bu kişilerin ne amaçla dolaştıklarını biliyordum. İstanbul Hükümetinin adamlarıydılar, birtakım karışıklıklar çıkartmak, bizim işimizi aksatmak için uğraşıyorlardı.

Malatya'da bulunan 12. Süvari Alayı komutanı ile 7/8 Eylül gecesi bir telgraf görüşmesi yaptım. Gelenlerin kuvvetlerini öğrendim. On beş yirmi kişiymişler.

Komutana dedim ki: "Bunlar hemen yakalanıp Sivas'a gönderilsin. Ayrıca, onlarla ortak çalışan ve İstanbul Hükümetinin adamı olan Harput Valisi Ali Galip Bey de yakalansın."

Komutan bu kişileri yakalama hazırlığı içindeyken, durumu anlayıp kaçmışlar. Ayrıca, hükümet konağına girip altı bin lira almışlar.

Bütün çabalara rağmen yakalanamadılar. Sonradan anlaşıldı ki, çevrelerine topladıkları adamlar dağılmış. Ali Galip de önce Urfa'ya, sonra da Halep'e kaçmıştır.

Sivas Kurultay ve kurultay sonrası gelişmelerinden sonra, İstanbul Hükümeti ile yapılan yazışma ve görüşmelerin bir yarar getirmeyeceği sonucuna vardık. İlişkilerimizi tamamen kesmeye karar verdik. Bu kararı valilere bildirdik. Bundan sonra, her türlü yazışma ve haberleşmenin bizimle yapılacağını buyurduk. Böylece 12 Eylül 1919'dan itibaren İstanbul Hükümetiyle haberleşme ve bağlantınız kesildi. 13 Eylülden itibaren de, Erzurum ve Sivas Kurultaylarının almış oldukları karar gereği, milletvekili seçimi hazırlıklarına geçildi.

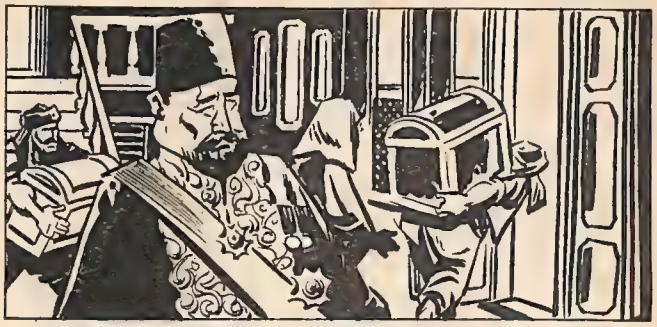

Biz bu işleri yaparken, Başbakan Damat Ferit Paşa ve Padişahın da, 20 Eylül 1919'da bir bildiri yayınladığını öğrendik. Bildiride padişah ve başbakan halkı aldatmak, şaşırtmak istiyordu. Başka biramaçları da, bizim halk üzerinde bıraktığımız olumlu etkiyi yok etmek; halkla aramızı açmaktı. Biz de hemen karşı bir bildiri yazdık, yurda dağıttık. Söylediklerini yalanladık. Düşmanlarla işbirliği içinde olan kimselere inanılmaması gerektiğini söyledik. Böylece İstanbul Hükümeti'nin bildirisi etkisiz, hükümüz duruma getirildi.

Bir yandan Millet Meclisi hazırlığı içindeyken, öbür yandan da düşmanların Anadolu'ya doğru ilerlemelerini durdurmak üzere, dağınıklık içinde bulunan askeri birliklerimizi düzene sokmaya çalıştık. Bu amaçla "Batı Anadolu Ulusal Kuvvetleri Komutanlığı"nı kurduk. Bunun komutanlığına da Ali Fuat Paşa'yı getirdik.

Ali Fuat Paşa, hemen Eskişehir'e giderek, oradaki güvenliği sağladı. O sırada Eskişehir'de İngilizler bulunuyordu. İngilizler'den içişlerimize karışmayacaklarına dair söz alındı.

Bu sırada, yurdumuzda inceleme yapmak üzere, Amerika Hükümeti, General Harbord'un başkanlığında bir kurul göndermişti. Generalle 22 Eylül 1919 günü Sivas'ta uzunca bir görüşme yaptım. Kendilerine, ulusal ayaklanmanın amacını, ulusal örgütlerin ortaya çıkışını uzun uzun anlattım.

"Bir ulus, varlığını ve bağımsızlığını korumak için düşünülebilen girişimleri yaptıktan sonra başarır. Ya başaramazsa demek, o ulusu ölmüş saymak demektir. Öyleyse, başarısızlık söz konusu olamaz," dedim.

Anadolu halkının ve yöneticilerin bize olan bağlılığı, İstanbul Hükümetini tedirgin ediyor. Yayınladıkları bildirinin verdikleri emirlerin etkisizliği üzerine, bizimle anlaşma yollarını arıyorlar. İstanbul'da bulunan eski bir arkadaşımın aracılığını istiyorlar.

Benimle İstanbul Hükümeti arasında aracılık yapmakla görevlendirilen Abdülkerim Paşa ile, 27/28 Eylül 1919 gecesi telgraf başında görüştük. Kendisine, ulusun güçlü, anlayışlı ve direncinde kararlı olduğunu söyledim. İstanbul Hükümetinin, halkın yanında yer alması gerektiğini belirttim.

2 Ekim 1919'da Ankara telgrafçılarından, Damat Ferit Paşa Hükümetinin düştüğünü, Ali Rıza Paşa'nın yeni hükümeti kurmakla görevlendirildiğini öğrendik. Bu haberi bir bildiriyle ulusa duyurdum. Erzurum ve Sivas kurultaylarında alınan kararlara, saptanan örgütlere ve belirlenen ulusal amaçlara saygı gösterirlerse, yeni hükümete yardımcı olacağımızı da bildirdim.

3 Ekim günü Ali Rıza Paşa'ya da bir tel yazısı yazdım. Ulusal Kuvvetler hakkındaki görüşlerini sordum. Erzurum ve Sivas'ta alınan kararları benimserlerse, kendilerine yardımcı olacaktık.

18 Ekim 1919'da İstanbul'dan gelen Bahriye Bakanı Salih Paşa ile Amasya'da buluştuk. Sonuçta şu maddeler üzerinde anlaşmaya varıldı: 1) Türklerin bulunduğu illerin düşmana bırakılmaması ve hiç bir devletin koruyuculuğuna sığınılmaması 2) Azınlıklara Türkiye'nin egemenlik ve toplum dengesini bozacak ayrıcalıklar verilmemesi, 3) Sivas kurultayında alınan kararların benimsenmesi, 4) Barış görüşmelerinde Temsilciler Kurulu'nun da onayladığı kimselerin bulunması . Salih Paşa, bu anlaşmayı İstanbul hükümetine kabul ettirecekti. Ama bu konuda bir başarı sağlayamadı.

Bu arada, Adapazarı dolaylarında bir kışkırtma olayı ile karşılaştık. İstanbul'dan büyük para yardımı gören birkaç kişi, paralı asker topluyor. Adapazarı kasabasını basmaya karar veriyorlar Adapazarı kaymakamı bunlara karşı çıkıyor. Ne yapmak istediklerini soruyor. Bunlar da "Biz Mustafa Kemal'in padişah olmasını istemiyoruz," diyorlar. İzmit'ten giden ve Adapazarı'nda gücü arturılan bir askeri birliğimiz, İstanbul'dan yönetilen bu bozguncuları dağıttı. Elebaşılarına gerekli cezalar verildi.

İstanbul Hükümeti ve işbirlikçilerinin, Ulusal Kuvvetler'e karşı cahil halkı kışkırtmaları devam ediyordu. Ayrıca İzmir çevresinde, düşman elinde bulunan Müslüman halkımıza baskı yapılıyor, birçok insan yok yere öldürülüyordu. Bunların önlenmesini İstanbul Hükümeti'nden rica etmemize rağmen olaylar durmadı. Anzavur adında birinin, Bandırma dolaylarında çevresine topladığı adamlarla haince birtakım işler yapıldığını, halkı aleyhimize kışkırttığını öğrendim. Konya'nın Bozkır ilçesinde de önemlice bir ayaklanma oldu. Bunun bastırılması için de gerekli tedbirler alındı.

Samsun'a çıktığım zaman Maraş, Urfa ve Antep'te İngilizler vardı. bir süre sonra, bunlar çekildiler. Yerlerini Fransız askerlerine bıraktılar. Önce, Fransızların buralara girmesine engel olmaya çalıştık. Bunda başarılı olamayınca, silâhla karşı koyduk; Fransızlarla aramızda silâhlı çatışma başladı. Maraş ve Antep'te sağlam örgütler kurması ve geliştirmesi için Kılıç Ali Bey'i görevlendirdim. Çukurova bölgesine de Binbaşı Kemal Bey'le Yüzbaşı Osman Tufan'ı gönderdim. Buralarda kısa zamanda örgütler kuruldu. Bunlar Fransızlara büyük darbeler indirmeye başladılar.

Ali Rıza Paşa'nın başkanlığında kurulan yeni hükümetin de öncekinden bir ayrımı yoktu. Bunların da yeterniz kişiler olduğunu anlamıştım. Bununla birlikte, Erzurum ve Sivas'ta saptadığımız ulusal amaçlara bir an önce ulaşmak için, Ali Rıza Paşa hükümetiyle ilişkimizin sürdürülmesini gerekli gördüm. İstiyordum ki, İstanbul Hükümetiyle ortak bir görüşe varılsın, Meclis'in toplanacağı yer kararlaştırılsın. Bu konuda İstanbul örgütümüze yetki verdik. Hükümetle görüşme sonunda varılan karar hoşuma gitmedi. Bana, Meclis'in İstanbul'da toplanmasının zorunlu olduğunu bildirdiler.

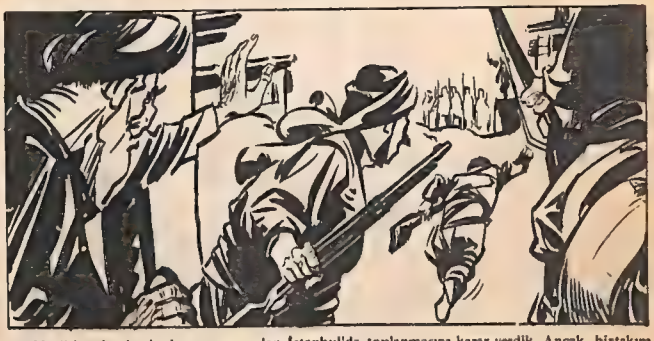

Meclisin ulusal çıkarlarımız açısından İstanbul'da toplanmasına karar verdik. Ancak birtakım güvenlik tedbirleri de aldık. Ayrıca iç ve dış düşmanlarımız, yurt içinde tedirginlik yaratmak, bunlarla halkın huzurunu bozmak; arkasından da bu huzursuzlukları Ulusal Kuvvetler'in üzerine atmak istiyorlardı. Bu amaçla birtakım çeteler kuruyorlar, özellikle Hıristiyan halkın üzerine baskınlar düzenliyorlardı. Bolu ve İzmit dolaylarında güvensizlik yine artmıştı. Hemen orada silâhlı ulusal birlikler kurarak düşmanın saldırılarını önlemeye çalıştık.

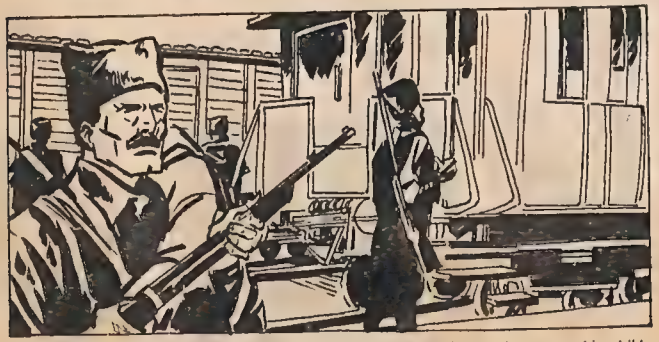

Ankara-Eskişehir demiryolunun işletilmesi düşmanlarca engellenmişti. Bu durumu sert bir şekilde protesto ettik. Fransızlar, hakları olmadığı halde, Bandırma-Soma demiryolunu denetlemek için Bandırma'ya asker çıkarmışlardı.

İzmir halkının da seçimlere katılmasını istiyorduk. Fakat şehir Yunanlıların elinde olduğu için, buna izin verilmiyordu. Durumu tarafsız devletlerin temsilcilerine bildirdik; İzmirlilerin seçime katılmasına çalıştık.

Kurduğumuz ulusal cephelerle daha yakından ilgilenmek gerekiyordu. Kurtuluş hareketlerini Sivas'tan yönetmek zorlaşıyordu. Değişen koşullar, Temsilciler Kurulu'nun en önemli hedeflere yakın bir yerde bulunmasını zorunlu kılıyordu. Cephelere ve İstanbul'a demiryolu ile bağlı ve genel durumu yönetme kolaylığı bakımından en uygun yer Ankara idi. Kayseri yoluyla Ankara'ya gitmek üzere Sivas'tan yola çıktık. Bütün yol boyunca, büyük ulusumuzun içten yurtseverlik gösterileri arasında 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya geldik.

Hemen o gün ilgililere ve ulusumuza kurtuluş hareketlerinin buradan yönetiliceğini bildirdik. Ve milletvekillerini Ankara'ya çağırdık. Bu arada İstanbul'dan bir yazı aldık: Yazı şöyleydi:

Mustafa Kemal Paşa'ya: 1) Meclis'in bir an önce toplanması gereklidir, Bazı milletvekillerinin Ankara'ya çağrılmaları, Meclis'in tezelden açılmasına engel olacaktır. 2) Milletvekillerini Ankara'ya çağırmanız, içte ve dışta büyük bir güvensizlik doğuracaktır. Milletvekillerinin Ankara'ya gidişlerinin geri bırakılması ve oradakilerin hemen İstanbul'a gelmelerini bekliyoruz...

İmza Cemal Paşa'nındı. Buna şaşmıştık. Çünkü bu kişi İstanbul Hükümetindeki temsilcimizdi. En güvendiğimiz biriydi. Nasıl oluyordu da bize böyle önerilerde bulunabiliyordu!

Oyun açıktı: Benim, yeni seçilen milletvekilleriyle aracısız görüşmem istenmiyordu. Ayrıca benim İstanbul'a gitmem de sakıncalı bulunuyordu. Geniş yetkiyle biri çağrılıyordu. Doğrusu akıllarına anlayışlarına bir diyecek yok! Olay sonradan anlaşıldı. Hükümet başkanı tanıdığı bir milletvekilini çağırmış ve bana gönderilmek üzee bir kısa telgraf yazdırmıştı.

Biz bu can sıkıcı durumla uğraşırken, yurdun doğu ucunda da bir yalancı peygamberin ortaya çıktığını duyduk. Bayburt'a dört saatlik yerde Hart köyü vardı. Bu köyde oturan Eşref adında bir şeyh, halka Şiilik aşılıyormuş. Buna üzülen Bayburt müftüsü ve hocalar, şeyhi çağırarak sorguya çekmek istemişler. Köye adamlar göndermişler. Şeyh gelmemiş. Bunun üzerine, hükümetçe 50 kişilik bir birlik gönderilmiş. Şeyh buna kızarak, adamlarıyle birlikte birliğe saldırış, silâhlarını ve cephanesini almış; erleri ve subaylarını da tutsak etmiş. Bazıları da öldürülmüş, şehit edilmiş.

Bunun üzerine çevredeki birlikler Bayburt'a gönderilmiş. Kan dökülmeden bu ayaklanmanın bastırılmasına çalışılmış. Hükümete boyun eğmesi istenilmiş, bazı öğütler verilmiş. On altı gün uğraşılmış, bir sonuç alınamamış. Tersine, şeyh köylere "din kurulları" göndererek halkı aldatmış. Kendisine katılmalarını sağlayarak baş kaldırmış. Bütün bunlardan sonra Bayburt'a gelip 9. Tümen'in komutasını üzerine alan Yarbay Halit Bey, 25 Aralık 1919 günü, yeterince kuvvetle Hart köyüne gitmiş. Şeyh karşı koymuş, çatışma başlamış. Birlikler peygamberin adamlarını dağıtmış.

İstanbul Hükümeti ile aramızdaki uyuşmazlıklardan biri de genç komutanlar sorunu idi. Hükümet, İstanbul'da bulunan generalleri, kolorduların; albayları da tümenlerin başına geçirmek istiyordu. Öteki üst subayları da Anadolu'daki birliklere göndermek düşüncesinde direniyordu.

Bizce bu uygulama çok tehlikeli olurdu. Birinci Dünya Savaşı'nda yetişmiş, şimdi kolordu ve tümen komutanlıklarında bulunan değerli subaylar, görevlerinden uzaklaştırılmış olacaktı. Bunların yerini, ulusal kuvvetlerden yana olup olmadıkları kuşkulu birtakım generaller alacaktı.

Komutanlarımızın çoğu, Sivas ve Erzurum Kurultaylarında belirlenen ulusal isteklere uymuşlardı. Çalışmaları bu yöndeydi. Bunları, boş ve nasıl bir amaca dayandığı bilinmeyen düşünceler için kaybedemezdik. Bu konudaki kararımız kesindi. Yalnız, İstanbul'da bulunan ve kurtuluş çabalarımızı destekleyen genç subayların bir an önce Anadolu'ya gönderilmeleri için çalıştık. İstanbul Hükümeti ile yaptığımız yazışmaların sonuçlarını, Anadolu ve Rumeli'deki komutanlarımıza bildirdim.

Ocak (1920) ayı içinde Savaş Bakanı Cemal Paşa'nın başyaveri Salih Bey Ankara'ya geldi. Cemal Paşa'nın iki mektubunu ve bu mektuba ekli olarak düşman devletlerin verdikleri ortak bir notayı getirdi. Bu mektuplarda, yukarda anlatılan komuta değişikliğine değiniliyordu. Komutanlığa atanan generallerin yerlerine gitmeleri zorunluğundan söz ediliyordu. Eğer bu olmazsa, kendisi bakanlıktan çekilmek zorunda kalır, böylece Millet Meclisi'nin toplanması gerçekleşemezmiş. Bizim bu konuda direnmememiz, işleri kolaylaştırmamız gerekiyormuş.

Düşmanlar, Türkiye'de kendi çıkarları için bulunuyorlardı. İstanbul Hükümeti ise, kurtuluşu onların adaletinde arıyordu! Bizi de buna inandırmak istiyordu. Oysa bu nota, devletin bağımsızlığına ve İstanbul Hükümetinin onuruna indirilmiş bir darbeydi. Ortaya çıkıp bu satışmaya karşı duramıyorlar, kendilerinde bu cesareti bulamıyorlar. Bizi de korkaklıklarına ortak etmek istiyorlar.

Biz ise, adalet dilenmek ve düşmanlarını kendimize acındırmakla hiç bir zaman bağımsızlığa ulaşılamayacağı görüşündeydik.

Beni içten duygularla Ankara'lılara bir konuşma yaptım. Konuşmam özetle şöyleydi: 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondoros Ateşkes Antlaşması'nın maddeleri elimizi kolumuzu bağladı. Güçsüz kişilerle kurulan İstanbul Hükümeti halkımızı umutsuzluğa düşürdü. Dokuz aydan beri başlayan ulusal uyanış ve kurtuluş çabaları, görünüşünü değiştirdi, daha da değiştirecektir... Erzurum ve Sivas'ta saptanan ulusal ilkeler, ulaşacağımız amaçlar için temel olacaktır. Bize inanınız ve güveniniz...

Milletvekilleri, tek tek yada gruplar halinde Ankara'ya gelip gitmeye başladılar. Düşüncelerimizi gelenlere anlattık...

Ulusumuz, yıkılma ve çökme kargaşalığı içinde, korkunç günler yaşıyor. Fakat gerçeği anlamış ve çıkış yolunu sezmiştir. Yüreğinden kopup gelen istek ve inanç belli olmuştur. Halkımız her türlü iç ve dış baskılardan kurtulmak, bağımsız olmak istiyor. Milletvekillerine, bağımsızlık için halkımıza kılavuzluk etmemiz gerektiğini söyledim.

Ulusun istek ve amaçlarının bir programa temel olacak bir biçimde yazılarak Millet Meclisi'ne götürülmesini de milletvekilleriyle görüştüm. Bu da bir ant olarak kaleme alındı. Temel ilkeleri şunlardı: 1) Arapların çoğunlukta bulunduğu ve Osmanlı Devleti'nin düşman elinde bulunan yerlerinin geleceği, halkın özgürce vereceği oylarla belirlenmelidir. İslamların çoğunlukta bulunduğu yerler, ayrılık kabul etmez bir bütündür. 2) Halkın oyu ile anavatana katılmış olan Kars Ardahan ve Artvin için de, gerekirse yeniden halkın oyuna baş vurulmalıdır.

3) Trakya'nın durumu da, yerli halkın özgürce vereceği oylara göre saptanmalıdır.

4) İstanbul ve Marmara denizinin güvenliği sağlanmalıdır.

5) Ulusal gelişmelerimiz için siyasal, hukuksal ve ekonomik engeller istemiyoruz. Bu programın Millet Meclisi'ne benimsetilip onaylatılması için, "Ulusal Hakları Savunma Grubu" adında bir grup kurulması da kararlaştırıldı. İstanbulda açılacak Millet Meclisi'nde güçlü ve dirençli bir grup oluşturmalıydık.

Meclis 12 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'da açıldı. Ben Ankara'da kaldım, gitmedim. Milletvekilleriyle yaptığım görüşmelerde kararlaştırdığımız üzere, gerekirse sonradan gidecektim.

Aslında bu Meclisin İstanbul'da toplanması daha önce belirttiğim gibi, sakıncalıydı. İstanbul, yabancıların denetiminde olan bir yerdi. Güvenliği yoktu. Gelişen olaylar, düşüncelerimizi doğruladı. Kaygılarımızın yersiz olmadığını gösterdi. Meclis, yabancıların saldırısına uğradı. Etkili olamadan dağıldı.

Düşman isteklerine sürekli olarak boyun eğerek kurtuluş yolları arayan böyle korkak ve onursuz kişilerle işbirliği yapılamayacağını gördük. Hükümetten olumlu çabalar bekleyenler de yanılmış olduklarını iyice anladılar. Meclisin açılmasıyle başlayan yeni gelişmeleri ve bu gelişmeler karşısında İstanbul Hükümetinin güçsüzlüğünü askeri birlik komutanlarına ayrı ayrı bildirdim. İngilizler İstanbul'daki baskılarını artırabilirlerdi. Bazı önemli kişileri tutuklayabilirlerdi. Böyle durumlara karşı, Anadolu'da bulunan yabancı subayların hemen tutuklanmalarını emrettim.

Millet Meclisi içinde kurulmasını önceden kararlaştırdığımız, "Ulusal Hakları Savunma Grubu" beklendiği gibi etkili olamamıştı. Benim Meclis Başkanı seçilmem için verilen önerge, Meclisçe benimsenmemişti. Düşmanların hükümete yaptığı baskılar; bu baskılara karşı Hükümetin gevşekliği ve korkaklığı, Meclisi kararsızlığa düşürmüştü. Milletvekilleri iç ve dış baskılar altında, barışı sağlamak ülküsünü savsaklıyorlardı. Kulluk, yükselme isteği, kıskançlık, kuruntu... gibi etmeleri bölünmüşlerdi. Bu durumda Hükümeti düşürmek gerekiyordu.

Fakat Ali Rıza Paşa Hükümeti güvenoyu aldı. Ve bir bildiri yayınladı: Hükümet, siyasal topluluklara karşı tarafsızlıktan ayrılmayacaktır. Devlet işleri düzeltilecektir. Azınlıkların hakları korunacaktır. Adalet, maliye, bayındırlık ve güvenlik işlerinde, sivil yönetimde, yabancılara denetleme yetkisi verilecektir. Ateşkes Anlaşması hükümlerinden ayrılmayacağız. İzmir'e Yunanlıların girişi yüzünden meydana gelen ayaklanmayı ancak barış sona erdirecektir.

Böyle bir uysallık içinde bulunan Meclis'ten ne beklenirdi?

Güney bölgelerinde yabancı kuvvetlerce silahlandırılan Ermeniler bulundukları yerlerdeki Müslümanlara saldırmakta idiler. Maraş gibi eski bir Müslüman şehrini yerle bir etmişlerdi. Binlerce insan yok olmuştu. Adana ili içerisindeki Müslümanlar, tepeden tırnağa silahlandırılmış Ermenilerin baskısı altında bulunuyordu. İzmir ve Aydın'da da durum bundan farklı değildi. Yunanlılar her gün kuvvetlerini artırıyorlardı. İzmir'e bir Yunan piyade ve süvari alayı çıkmıştı. İstanbul'un da alınması kararlaştırılmıştı...

İstanbul Hükümeti ise bizden, sızıltıya ol açacak en küçük olaylardan kaçınmamızı istiyor; yabancılara karşı tutumumuzu değiştirmemizi öğütlüyordu! Yurt elden gidiyor, onlarsa bizi aldatıcı sözlerle oyalamak istiyordu...

Olayların gidişine bağlı kalmak, kaderciliktir. Biz, elbette kendimizi böyle bir kaderciliğe bırakamazdık. Bu arada Anzavur, bizi ve ulusal cephemizi arkadan vurmak için, Balıkesir ve Biga dolaylarında harekete geçmişti. Önemli ve korkunç durumlar yaratmayı da başarmıştı.

3 Mart 1920 günü İstanbul'dan bir kapalı tel aldım. Bu tel, İsmet Paşa'dan geliyordu. İçinde olağanüstü haberler vardı: İstanbul'da yeni bir dernek kurulmuş. Bu dernek İngilizlerle ortak olarak şu kararları almış: "Şimdiki hükümet düşürülecek, yeni bir hükümet kurulacak. Meclis dağıtılacak. Ulusal Kuvvetler ortadan kaldırılacak. Barış getirmek üzere, bir Halifelik Danışma Kurulu kurulacak..." İstanbul'dan daha sonra aldığımız haberler de ilginçti: Meclis başkan vekilleri saraya, padişaha gitmişler. Söz hükümetin çekilmesine getirilmiş.

Olaylar, gelen haberlere uygun olarak gelişti. 3 Mart günü, Yunanlılar saldırıya geçtiler. Gölcük yaylasıyla Bozdağ'ı ele geçirdiler.

6 Mart günü de, Ali Rıza Paşa hükümetin düştüğünü, yeni hükümeti kurmakla Salih Paşa'nın görevlendirildiğini öğrendik. 1 Mart günlü bir telle Rauf Bey, İstanbul'dan şu bilgileri verdi. Londra'dan bir buyruk gelmiş. Buna göre, İstanbul'da bulunan Ulusal Kuvvetler ileri gelenleri tutuklanacakmış. Kendilerine verdiğim karşılıkta, hemen Anadolu'ya geçmelerini bildirdim.

İstanbul'u işgal eden düşmanlar, halkımıza resmi bir bildirim yapmak istediler. Yayınlanmak istenilen resmi bildirimde özetle şunlar yer almaktaydı: "Biz yurdumuzda barış için bulunuyoruz. Osmanlı ülkelerindeki bütün halkın, soy ve din ayırmaksızın yarınki mutluluklarını, gelişmelerini, toplumsal ve ekonomik hayatlarını güven altına alacak barışın temellerini atmak istiyoruz. Fakat bazı kişiler, Anadolu'da "Ulusal Örgüt" takma adı altında bir düzen kurarak Padişah ile İstanbul Hükümetinin buyruklarını dinlemiyorlar. Kimse bunlara inanmaz.

O günkü türlü araçlarla, İstanbulda bulunan düşman devletlerin temsilcilerine, protesto gönderdi. Ulusal bağımsızlığımızı temsil eden Meclise ve başkent İstanbul'a girmelerini kınadım.Ayrı bir bildiriyle, durumu halkımıza da duyurdum. Düşman devletler tarafından İstanbul'un işgal edilmesiyle, egemenliğimize son verildiğini; bağımsızlığımıza kavuşmak, kurtulmak için kanımızın son damlasına kadar savaşmaktan başka bir yol kalmadığını anlattım. Ulusal savunmaya inançla devam edilmesini istedim.

İlerde olabilecek bazı kötü gelişmeleri önlemek için tedbirler almaya devam ettim. Her şeyden önce Anadolu'da karışıklık çıkarmamak, halkın güvenliğini sağlamak gerekiyordu. Bunun için Eskişehir ve Afyon'daki yabancı birliklerin silâhlarını aldırdım. Düşmanın Geyve ve Ulukışla'dan Anadolu içerlerine sızmasını önledim. Yabancı subayları tutuklattım. Bu tedbirler arasına, olağanüstü bir Meclis'in Ankara'da toplanmasının gerekli olduğunu gördüm. İstanbul'un işgalinden üç gün sonra, yani 19 Mart 1919'da, illere ve komutanlıklara şu yönergeyi yolladım.

"İstanbul'un işgali üzerine, Millet Meclisi görev yapamayacağını anlayarak dağılmıştır. Devlet başkentinin korunmasını, ulusun bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri düşünüp uygulamak üzere, yeni bir Meclis'in Ankara'da toplanması uygun görülmüştür. On beş gün içinde, yeni seçimler yapılacak, seçilecek milletvekilleri Ankara'ya geleceklerdir. Seçimler gizli oyla ve salt çoğunlukla yapılacaktır.

"Ankara'da toplanacak Meclis'e, İstanbul'da dağıtılmış olan eski milletvekilleri de geleceklerdir."

Yolladığımız yönerge gereğince yurdun her yanında seçimler hızla ve dikkatle yapılmaya başlandı. Yalnız kimi yerlerde duraksamalar ve işi engelleyenler oldu. Alınan tedbirlerle engellemeler önlendi. 29 Mart 1920'de 3. Kolordu Komutanı Selahattin Bey'den aldığım bir kapalı telden, Samsun'da bulunan 15. Tümen'in ruhsal durumunun bozuk olduğunu, subaylar arasında Padişah'a bağlı olanların bulunduğunu öğrendim. Bu subaylar, Padişah'a karşı verilecek emirleri dinlemeyeceklerini bildirmişlerdir..... Kendilerine baskı yapılırsa görevi bırakacaklarmış.

3. Kolordu Komutanı Selahattin Bey, Amasya'ya denetleme göreviyle gelen bir yabancı yüzbaşıyı tutuklatmış. İngilizler yüzbaşının hemen serbest bırakılmasını istemişler. Verdiğim buyruk üzerine İngiliz yüzbaşı yurttan çıkarıldı.

9 Nisan 1920 Bolu'dan aldığımız bir haber de iç açıcı değildi: Ulusal Kuvvetlere karşı olan birtakım hainler, Adapazarı ile Hendek arasında bulunan köprülerle Mudurnu suyu üzerindeki köprüyü yıkmışlar. Ayrıca Adapazarı ve Hendek arasındaki telefon telleri de kesilmişti.

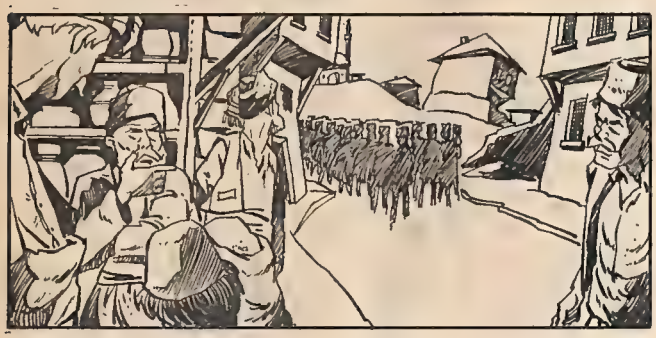

Bu bildirinin hemen yayılması için her araça baş vurulacak ve tez elden en sapa köylere, en küçük askeri birliklere, yurttaki bütün örgütlere ve kurumlara ulaştırılması sağlanacaktır.

22 Nisan günü de şu bildirinimi yaydım:

23 Nisan günü Büyük Millet Meclisi açılarak çalışmaya başlayacağından, o günden sonra bütün sivil ve askeri makamların ve bütün ulusun buyruk alacağı yer, adı geçen Meclis olacaktır. Bütün sivil ve askeri makamlar buradan yönetilecektir.

Meclis'in açıldığı ilk günlerde, milletvekillerine, içinde bulunduğumuz durumu ve koşulları anlattım . İzlenmesini ve uygulanmasını doğru bulduğum düşüncelerimi bildirdim. Osmanlılar zamanında çeşitli siyasal yöntemler kullanılmıştı. Bunlardan bir kısmı hala kullanılmaktaydı. Ben bir siyasal yöntemlerin hiç birinin Yeni Türkiye Devleti'nin yöntemleri olamayacağı kanısına varmıştım. Bunu Meclis'te anlatmaya çalıştım. Bana göre Osmanlı Devleti'nin politikası ulusal değildi. Kişiseldi, bulanıktı ve kararsızdı. Gelişigüzel ulaşılamayacak istekler peşinde koşuyorlardı.

Değişik ulusları, ortak ve genel bir ad altında toplamak ve bunları eşit haklar, eşit koşullar altında bulundurmak zordur. Osmanlı Devleti, bunun yapmak istemiş, yapamamıştır. Bu yüzden çökmüştür. Bizim uygulamak istediğimiz siyasal yöntem aydınlıktır. Biz hayalci değil, gerçekçiyiz. Tarih bilim ve akıl , bizim ulusal bir politika izlenmemizi gerektiriyor. Ulusal politika demekle anlatmak istediğimiz şudur: Ulusal sınırlarımız içinde, her şeyden önce, kendi gücümüze dayanacağız. Varlığımızı koruyacağız.

23 Nisan 1920 Cuma günü Meclis'in açılmasına karar verdik. Bu karar üzerine sivil yöneticilere ve komutanlıklara şu bildiriyi yolladım:

Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan günü Ankara'da açılacaktır. Yurdun her köşesinde o gün törenler yapılacaktır. Yapılan ulusal çalışmaların önemi ve kutsallığı her yurttaşa anlatılacaktır. Millet Meclisince verilecek görevlerin her yurttaş tarafından yapılması zorunluğunu anlatan söylevler verilecektir.

Bir de Meclis'e hükümet kurmayı önerdim. Önergenin temel ilkeleri şunlardı: 1) Hükümet

Bir taraftan Meclis'te hükümet kurma çalışmalarını yürütürken, bir taraftan d

Damat Ferit Paşa; yeniden İstanbul Hükümeti'nin başına getirildi. Padişah, içinde düşman uçakları da bulunan her türlü araçlarla, Ulusal Kuvvetleri suçlayan fetvalar dağıttırdı. Yıkıcı örgütler bu fetvalardan destek alarak hayınlıklarını bütün Anadolu'ya yaymaya çalıştılar.

Biz, Meclis açılmadan önce Afyon, Eskişehir ve bütün demiryolu boyunca bulunan yabancı askerleri Anadolu'dan çıkarmış ; Geyve, Osmaneli ve Carablus köprülerini yıkmıştık. Böylece düşmanın Anadolu içlerine sızmasını önle..iştik.

Meclis açıldıktan sonra, Anadolu'daki din bilginlerinden karşı fetvalar aldık. Padişahın dağıttırdığı bu fetvaları etkisiz duruma getirmeye çalıştık. 1919 yılı içinde, ulusal girişimlerimize karşı başlayan iç ayaklanmalar, 1920 yılının ilk altı ayında hızla yurdun her yerine yayıldı.

Ayaklanma dalgaları, Ankara'da karargahımızın duvarlarına dek çarptı. Batı Anadolu'nun, İzmir'den sonra önemli bölgeleri yeniden Yunan ordularının saldırıları ile çiğnenmeye başladı. Şimdi ayaklanmayı sırasıyla gördük.

Birinci Anzavur ayaklanması, Balıkesir'in kuzeyinde 21 Eylül 1919'da başlamıştı. 16 Şubat 1920'de yine bu bölgede ikinci Anzavur ayaklanması oldu. Bu iki ayaklanma da bastırıldı. 13 Nisan 1920'de Boluve Düzce dolaylarında da bir ayaklanma ile karşılaştık. Bu ayaklanma, Beypazarı'na dek yayıldı. Düzce dolaylarındaki ayaklanma da önemliydi. Abaza ve Çerkezlerden toplanmış dört bin kişilik bir kalabalık Düzce'yi basarak cezaevini boşalttılar. Ayaklanmayı bastırmak için Düzce'ye giden Mahmut Bey pusuya düşürülerek şehit edildi.

Düzce dolaylarında ayaklananlar üzerine yurdun her yanından kuvvetler gönderdik. Bu sırada İzmit'te Süleyman Şerif Paşa komutasında "Halife Ordusu" adı altında hayın bir kuvvet yığınak yapıyordu. İstanbul Hükümetince kurulan bu kuvvetin bir kısmı da, Bolu yakınlarında ayaklananları destekledi. Bolu, Düzce, Adapazarı ve İzmit bölgelerine yayılan ayaklanma, üç ay sürdü. Bizi epeyce uğraştırdı. Sonunda bütünüyle bozguna uğratıldı. Elebaşları, "Yurt Hayınlığı Yasası"na göre cezalandırıldı.

Biz bu ayaklanmalarla uğraşırken, yurdun ortasında yeniden, Yozgat ve Boğazlıyan dolaylarında da ayaklanmalar başladı. 14 Mayıs 1920'de birtakım adamlar Yenihan'a bağlı Kaman köyünde başkaldırdılar. Yenihan'da başlayan ve kısa zamanda genişleyen bu ayaklanmalar Orta Anadolu'nun başka yerlerinde bulunan kışkırtıcıların da ayaklanmasına yol açtı. 13 Haziran 1920 günü Sorgun; bir gün sonra da Yozgat kenti, Çapanoğlularının öncülük ettiği kışkırtıcıların eline geçti. Hayınların saldırılarına uğrayan bu yerlere de yurdun çeşitli yerlerinden kuvvetler gönderildi.

O sıralarda güey bölgelerimizde de bizi uğraştıran önemli ayaklanmalar görüldü. Milli Aşireti başkanları, düşmanlarla işbirliği yaparak Siirt ve Dersim dolaylarına buyruk vermeye başladılar. Siverek'i ele geçirmeye kalktılar. O bölgede bulunan birliklerimiz ayaklananları dağıttı. Fakat kışkırtıcılar, bir süre sonra yine toparlanıp Viranşehir'i aldılar. Birliklerimizi yendiler. Telgraf tellerini keserek bölgeyle olan bağlantımızı engellediler. Milli Aşireti ile uğraşırken, Afyon'da da bir ayaklanma oldu. Bunlar da askerlerimizi kaçmak için ayartıyor, halka askerlik aleyhinde propaganda yapıyorlardı.

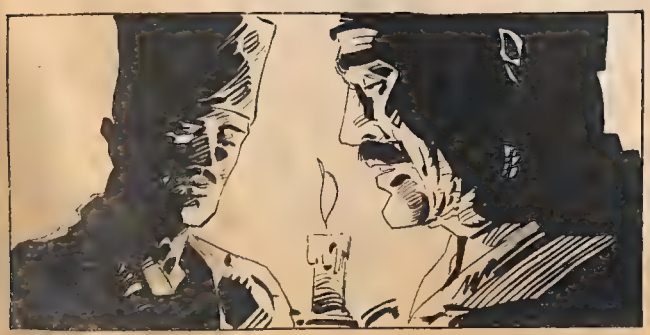

5 Haziran 1919'da göreve başlayan Albay Kazım Bey, Balıkesir'deki 61. Tümen Komutanlı-

İzmir'in çeşitli kesimlerinde de halkın desteğiyle ulusal cepheler kurulmuştu. Bu cepheler, yavaş yavaş subaylarla ve ordu birlikleriyle güçlendirildi. Güneyde Fransızlara karşı ilk direnme, Adana, Mersin, Tarsus, İslâhiye ve Silifke'de kurulan Ulusal Kuvvetler'den gelmişti. Bunların düşmana karşı gösterdikleri yiğitlik anılmaya değer. İşgal altında bulunan Mersin, Tarsus, Adana'nın kapılarına dek sokularak, üstünlük sağlamışlar; Pozantıda Fransızları kuşatarak geri çekilmek zorunda bırakmışlardı. Maraş, Antep, Urfa'da da önemli savaşlar ve çarpışmalar olmuştu.

27 Mayıs 1920 tarihinde eski İzmir Valisi Nurettin Paşa imzasıyla bir telyazısı aldık. Nurettin Paşa, bu yazıda: "Ben iki arkadaşımla birlikte, İstanbul'un sizinle anlaşmasına aracılık etmeyi yurda yararlı sayıyoruz. Hükümet ve İngilizler bunu kabul ettiler. Sizin de kabul etmenizi bekliyoruz" diyordu.

Nurettin Paşa, 1920 Haziranının ortalarında Ankara'ya geldi. Görüştük. Kendisiyle anlaşmadık. Davranışları ve düşünceleri bize güven vermedi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dışişleri ile ilgili ilk kararı, Moskova'ya bir kurul göndermek oldu. Moskova'ya giden kurulun başkanı Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey'di. 11 Mayıs 1920'de Ankara'dan yola çıkan kurulun görevi, Rusya ile ilişki kurmak, Rusya ile hükümetimiz arasında yapılacak antlaşmanın temel ilkelerini saptamaktı. Yurt içindeki iç ayaklanmaları fırsat bilen Yunanlılar 22 Haziran 1920'de Batı Anadolu bölgelerimizde genel bir saldırıya geçtiler. Oldukça güçlenmişlerdi. Uzun zamandır hazırlık yaptıklarını biliyorduk.

Kısa zamanda Balıkesir, Bursa, Nazilli, Uşak gibi yerler Yunanlıların eline geçti. Durumu daha yakından görmek için Eskişehir'e ve daha ilerilere gittim. Ordumuzun, düşmanla savaşacak durumuna gelmesini buyurdum. Yeni cepheler kurulmasını sağladım. Yunan saldırısı ve ulusal cephelerimizin bozulması, Meclis'te büyük bir bunalıma yol açtı. Bazı sert tartışmalar oldu komutanlar suçlandı. Bazı milletvekilleri, bu yenilgiye sebep olan cephe komutanlarının cezalandırılmasını istediler. Bakanlar Kurulu'nun görevini gereği gibi yapmadığından yakındılar.

Meclis'in açılışından ve hükümetimizin kurulmasından sonra, Ankara'da "Yeşil Ordu" adında bir dernek kuruldu. Derneğin kurucuları yakın arkadaşlarımdı. Ben o sıralarda ordumuzun canlandırılması ve güçlendirilmesiyle uğraştığımdan, bu derneğin kuruluş çalışmaları içinde bulunamadım. Bana verilen bilgiye göre, dernek devrimin amaçlarını benimsemiş ve kavramış bilinçli kimselerden kurulacak; iç ayaklanmaların bastırılmasında görev yapacaktı. Ayrıca gerici propagandalara karşı halkımızı uyaracaktı. O günün koşullarına göre böyle bir derneğin kurulması çok yararlı olacaktı.

Ermeniler, Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra, Doğu bölgemizde Türkleri öldürmeye başladılar. Baskılar artınca, Ermenilerin üzerine yürümeye karar verdik. 9 Haziran 1920'de Doğu'da geçici olarak seferberlik ilân ettik. 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'yı da "Doğu Cephesi" komutanı yaptık. Ordumuz, 29 Eylül 1920'de Sarıkamış'a, 30 Eylülde Göle'ye girdi. 30 Ekimde Kars alındı. 7 Kasım günü Arpaçay'ına kadar olan bölge ve Gümrü kenti ele geçirildi. Ermeniler, bu başarılarımız üzerine barış istediler.

Meclis açıldığında Trakya'da 1. Kolordu vardı. Kolorduya bağlı birliklerimiz Keşan, Edirne,

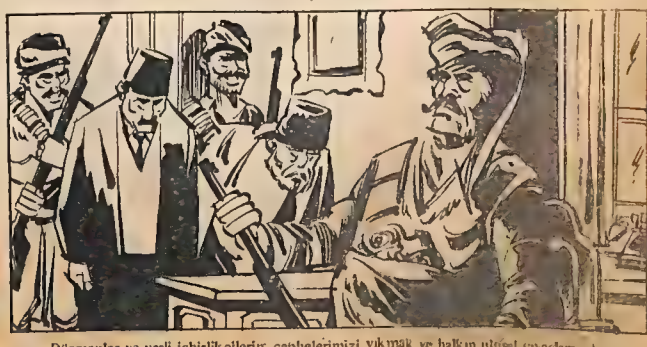

Düşmanlar ve yerli işbirlikçilerin, cephelerimizi yıkmak ve halkın ulusal savaşlara olan inan-

Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa Gediz yakınındaki bir Yunan tümenine saldırmak istiyordu. Genelkurmay başkanlığı Paşanın önerisini kabul etmedi. Çünkü böyle bir saldırının zamanı değildi. Ama saldırının zamansızlığı konusunda Ali Fuat Paşa'ya ne dediysek boşuna oldu. Düşüncesinde direndi. Sonunda, Batı Cephesi'ne bağlı birliklerimiz 24 Ekim 1920'de Gediz'de bulunan Yunan tümenine saldırdı. Dalgalı, düzensiz ve komutasız bazı savaşlardan sonra yenildik. Üstelik Yunanlılar karşı saldırıya geçtiler. Yenişehir ve İnegölü ele geçirdiler.

Gediz saldırısının yol açtığı yenilgi, Meclis'te ve dışarda halk arasında birtakım söylentilere yol açtı. Haksız yergilere uğradık. Bence asıl suçlu, "Gezici Kuvvetler komutanı olan Çerkez Etem ve kardeşlerinin etkisiyle zamansız bir saldırıya geçen Ali Fuat Paşa idi. Bu nedenle,, Ali Fuat Paşa'yı acele olarak Ankara'ya çağırdık. Üzerindeki "Batı Cephesi Komutanlığı" görevini aldık. Batı Cephesi komutanlığına İsmet Paşa'yı, Güneybatı Cephesi komutanlığına da Refet Paşa'yı atadık. Böylece Batı Cephesi Komutanlığı ikiye ayırmış bulunuyorduk.

Damat Ferit Paşa hükümeti düşmüş, yeni hükümeti Tevfik Paşa kurmuştu. Tevfik Paşa, bize daha yakın görünmek, ikiliği ortadan kaldırma düşüncesindeydi. Bu amaçla bizimle hemen ilişki kurmak istedi. Yaptığımız yazışmalardan sonra, İstanbul Hükümetinin göndereceği temsilcilerle görüşmeye karar verdik. Ahmet İzzet Paşa başkanlığında temsilci olarak gönderilen bir kurul ile bilecik'te görüştük. Fakat olumlu bir sonuç alamadık. Bu görüşmeden, İstanbul Hükümetinin ılımlı davranışlarla bizi oyalamak istediği bir kez daha anlaşılmış oldu.

Çerkez Etem ve kardeşlerinin Yeşil Ordu içindeki bazı davranışları. Gediz saldırısından sonraki gelişmeler, kuşkularımızı doğruladı. Yeşil Ordu aracılığı ile geliştirdikleri birliklerine "Gezici Kuvvetler" adını veren Çerkez Etem ve kardeşleri, İsmet Paşa'nın Batı Cephesi Komutanı olmasından sonra, başlarına buyruk hareket etmeye; Cephe komutanının buyruklarına aldırmamaya başlalar. Kendi kendilerine birtakım yetkiler ve ünvanlar verdiler. Düzenli ordu komutanlıklarının dışında, bağımsız komutanlıklar kurmaya kalkıştılar.

Hemen Bakanlar Kurulu'nu topladım. Konuyu görüştük. Bakanlar Kurulu'nda, bütün birliklerin Meclis yasalarına göre hareket etmesi gerektiğini karar altına aldık. Kararı, Çerkez Etem ve kardeşlerine bildirdik. Batı Cephesi Komutanlığın buyruklarına uymasını, ayrıcalık yaratılmamasını istedik. Fakat Çerkez Etem ve kardeşleri, düzenli orduya girmemekte direndiler. Daha ileri gidecek, İsmet ve Refet Paşa'nın değiştirilmesini istediler. Kabul etmedik. Bunun üzerine, bizi de tanımadıklarını söyleyerek ayaklandılar. Demirci Efe ve kuvvetlerini de kendi taraflarına çektiler.

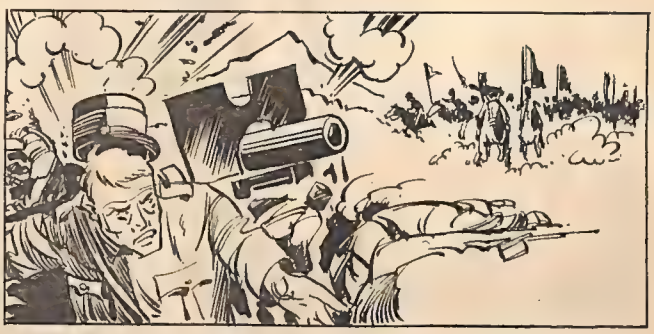

Bunun üzerine, Çerkez Etem ve kardeşlerinin komutasındaki "Gezici Kuvvetler"in dağıtılmasını istedik. Önce 15/16 Aralık 1920 gecesi Refet Paşa komutasındaki atlı birlikler Dinar yakınlarında bulunan Demirci Efe'nin birliklerini dağıttılar. 5 Ocak 1921 günü de Gediz'de bulunan Çerkez Etem ve kuvvetlerine saldırıldı. Etem ve kuvvetleri, Yunan ordusuna sığındılar. Böylece askerliği çapulculuk sanan; şarlatanlıkları ve saygısızlıklarıyle halkı tedirgin eden; Meclis'i boş yere günlerce, haftalarca kendileriyle uğraştıran Çerkez Etem sorunu da kapanmış oldu.

Meclis'in açılmasından sonra , eski düşünceli bazı milletvekilleri, Meclis'in çalışmasının, "Hali-

Uzun süren tartışmalardan sonra, 20 Ocak 1921'de ilk anayasamız Meclis'ten çıkıp yürürlüğe

26 Ocak 1921 günü İstanbul'dan Başbakan Tevfik Paşa'nın benimle ilişki kurmak istediğini bildirdiler. Bir gün sonra da Tevfik Paşa'dan ilk tel yazısı geldi. Tevfik Paşa, yazısında, 21 Şubat 1921 günü düşman devletler tarafından Londra'da bir barış konferansı düzenlendiğini; bu konferansa İstanbul hükümetince bir kurul gönderileceğini; Ankara'nın da bu kurula katılacak bir temsilcisini göndermesini istiyordu. Tevfik Paşa'ya, Türk ulusunu temsil eden tek kuvvetin Büyük Millet Meclisi olduğunu bildirdim.

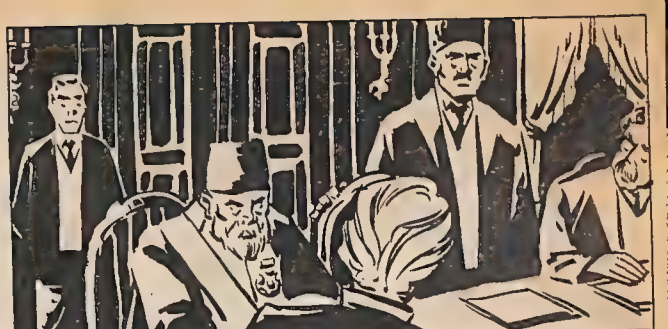

Londra'ya giden kurulumuz daha yurda dönmeden Yunanlılar büyük bir saldırıya geçtiler. Bursa ve Uşak'ta bulunan büyük kuvvetleriyle ilerlemeye başladılar. İsmet Paşa komutasında bulunan birliklerimiz Eskişehir'in kuzeybatısında toplanmıştı. Amacımız, savaşı burada, yani İnönü'de kabul etmekti. Ona göre tedbirler alıp hazırlıklar yaptık. 27 Mart 1921 günü Yunanlılar birliklerimize saldırdılar. Birkaç gün içinde yer yer önemli başarılar da elde ettiler. 31 Mart günü saldırı sırası bize geldi. Ordumuz Yunanlılara büyük bir darbe indirdi. Geri çekilmek zorunda bıraktı.

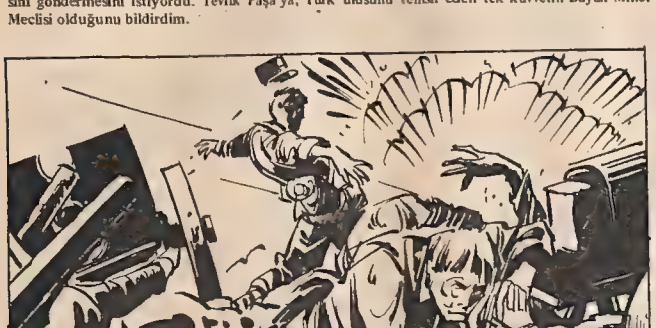

Yunanlıların Uşak bölgesinden saldırıya geçen ordu grubunun, Dumlupınar üzerinden Eskişehir'e yürümesini beklemiştik. Fakat onlar Konya'ya doğru yöneldiler. İkinci İnönü Zaferimiz üzerine geri çekilmeye başladılar. Bunların önünü kesip büyük bir bozguna uğratmak için harekete geçtik. Fakat Paşa, saldırılarında başarılı olamadı. Sonradan anlaşıldı ki Refet Paşa bu çarpışmalarda yanılmış. Birliklerimizin ağır kayıplar vermesine yol açmış. Refet Paşa'yı hemen Ankara'ya çağırdım. Buyruğundaki birlikleri Batı Cephesi Komutanlığına bağladım.

Londra'ya gitmiş olan kurulumuz, İkinci İnönü Zaferinden sonra yurda döndü. Konferansta olumlu bir sonuç alınamadığını yukarda söylemiştim. Ama kurul başkanı Bekir Sami Bey, kendiliğinden İngiltere, Fransa ve İtalya devlet adamları ile buluşup konuşmuş; her biriyle ayrı ayrı bazı sözleşmeler imzalamış.

Bu sözleşmeleri, yurdun çıkarlarına uygun görmedim. Bu yüzden Meclis'e de getirmedim. Bekir Sami Bey, bunların uygulanmasını isteyince, kendisine bakanlıktan çekilmesini bildirdim

Başlangıçta Meclis içinde bir birlik vardı. Erzurum ve Sivas Kurultaylarında saptanan ilkeler "Ulusal Ant" adı ile önce İstanbul Millet Meclisi'nde, sonra da Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nde benimsenip kabul edilmişti. Buna uygun olarak yurdun bütünlüğünü ve ulusun bağımsızlığını sağlayacak bir barışın gerçekleştirilmesine çalışıyorduk. Zaman geçtikçe Meclis'teki bu birlik sarsılmaya başladı. Ortaya bazı görüş ayrılıkları, bunun sonucu olarak da birtakım gruplar çıktı: Dayanışma Grubu, Bağımsızlık Grubu, Yenileştirme Grubu... gibi.

Sonunda ben de "Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Grubu" adında bir grup kurdum. Bu grup, yurdun bütün resmi ve özel örgütlerini, saptadığımız ulusal amaçlar doğrultusunda birleştirecekti. Ayrıca şimdiden devletin örgütlerini, Anayasaya uygun olarak saptayacaktı.

Meclis'teki bütün grupları ve milletvekillerinin çoğunu çağırarak, kurduğumuz yeni grupta birleşmelerini sağladım.. Bir de içtüzük yaptık. Meclis'in genel kurulunda bu tüzük kabul edildi. Beni de grupbaşkanı seçtiler. Böylece Meclis'teki dağınıklık önlenmiş oldu.

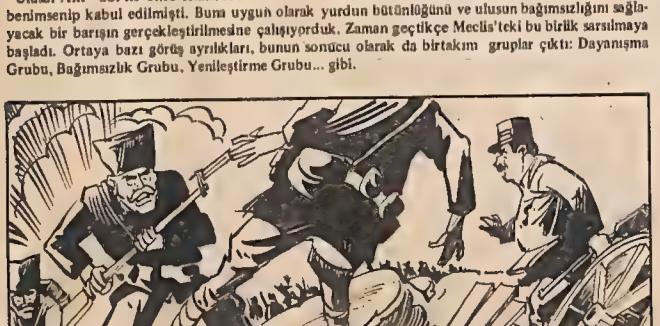

Yunan ordusu, İkinci İnönü Savaşından üç ay kadar sonra, 10 Temmuz 1921'de genel bir saldırıya geçti. Askeri birliklerimiz, Kütahya ve Eskişehir arasında bu saldırılara on beş gün karşı koymaya çalıştı. Fakat durdurulamadı. Çünkü Yunanlılar, İkinci İnönü yenilgisinden sonra ordularını asker ve silâh bakımından oldukça güçlendirmişlerdi. Birliklerimiz, 25 Temmuz akşamı büyük kısmıyle Sakarya'nın doğusuna çekildi. Aslında bu bir taktikti. Yeni ordumuzu kurmak, güçlendirmek için zaman kazanmak istiyorduk.

Bu çekilişin en büyük sakıncası, kamuoyunda doğacak iç sarsıntılardı. Düşündüğümüz sakıncalar gerçekten hemen görülmeye başladı. Önce Meclis'ten birtakım sesler yükseldi: "Ordu nereye gidiyor? Ulus nereye götürülüyor? Bu gidişin sorumlusu kimdir?" Bir milletvekili, benim ordunun başına geçmemi önerdi. Bu öneriye katılanlar çoğaldı. Sonunda ordunun başına geçmem Meclis tarafından kabul edildi. Yaptığım bir konuşma ile Meclis yetkilerini kullanma koşulu ile başkomutanlık görevini alacağımı bildirdim. Bu da kabul edildi...

"Ulusal Vergi Buyruğu" adı altında ulusa bazı genel bildirimlerde bulundum: Her ilçede birer "Ulusal Vergi Kurulu" kurulacak.. Bu kurullarca toplanan şeyler ordunun çeşitli bölümlerine dağıtılacak. Her ev, birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp vergi kuruluna verecek. Tüccar ve halk elinde bulunan bez, patiska, pamuk, yün, kumaş, kösele meşin, ayakkabı, demir çivi, iplik, nal, mıh, yular kaşağı, gebre semer ve urganların.. yüzde kırkına, parası sonradan ödenmek üzere el konulacak.

Gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ile 12 Ağustos 1921 günü Polatlı'da cephe karargâhına gittim. Cephede hemen gerekli düzenlemeleri yaptım. Düşman ordusu, 23 Ağustosta üstümüze doğru ilerlemeye başladı. Savunma çizgimizin birçok yerlerini geçtiler. Kanlı savaşlar oldu. Düşman karşısına yeni kuvveter yerleştirdik. Savaş, çok geniş bir cephe üzerinde oluyordu. Sol kanadımız Ankara'nın yakınına dek çekildi. Ordumuzun yönü batıya doğru iken güneye çevrildi.

"Savunma hattı yoktur. Savunma alanı vardır. O alan bütün yurttur. Yurdun her karış toprağı, yurttaşın kanıyla ıslanmadıkça düşmana bırakılamaz. Onun için, küçük büyük her birlik bulunduğu dayangadan (mevziden atılabilir; ama küçük büyük her birlik, ilk durabildiği noktada yeniden düşmana karşı cephe kurup savaşı sürdürür. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda kaldığını gören birlikler ona uyamaz. Bulunduğu dayangada sonuna dek dayanmak ve direnmekle yükümlüdür."

Fransız Hükümeti, eski bakanlardan Bay Franklen Buyon'u Ankara'ya göndermişti. Buyon'la evimde özel olarak uzun uzun konuştum. Kendisine "Ulusal Ant"a bağlı olduğumuzu; bağımsızlık için savaştığımızı bildirdim. Anlaşmamızın bu çevrçeve içinde yapılmasını önerdim. O bana Sevr Anlaşmasından söz etti. Buyon'a Sevr Anlaşmasını tanımadığımızı söyledim. Görüşmemizi Ulusal Ant'ın çerçevesinde sürdük.. Ant'ın maddelerini baştan sona değin birer birer görüşüp tartıştık Buyon'un, üzerinde en çok durduğu madde, yabancılara verilmiş olan ayrıcalıkların kaldırılması idi.

"Tam bağımsızlık demek, elbette siyasa, maliye, iktisat, adalet, askerlik, kültür... gibi her alanda tam bağımsızlık ve özgürlük demektir. Bu saydıklarımın her hangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk ulusun ve ülkenin gerçek anlamı ile bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir." Bay Franklen Buyon bu konudaki duyarlığımıza saygılı göründü. Günlerce süren görüşme ve tartışmalardan sonra 20 Ekim 1921 tarihli "Ankara Anlaşması" nı imzaladık. Siyasa, iktisat, askerlik ve öbür alanlarda, bağımsızlığımızdan hiç bir şey yitirmeden, Adana ve Antep dolaylarını Fransızlardan kurtardık.

Kurtuluş savaşında bizi çok uğraştıran sorunlardan biri de Pontus sorunudur. Rumlar, 1840 yılından beri Karadeniz bölgesinde eski Yunanlılığın diriltilmesine çalışıyorlardı. Birinci Dünya Savaşı sırasında bu çalışmalarına hız verdiler. Ateşkes Anlaşmasından sonra, Rumlar bu bölgede bir "Pontus Hükümeti" kurmaya kalktılar. Bu amaçla bir genel ayaklanma hazırladılar. Dağlara silâhlı ve savaşçı kuvvetler çıkardılar. Önceleri 6--7 bin olan bu çetelerin sayısı, sonraları 25 bini buldu. Daha Anadolu'ya ilk çıktığım günlerde Karadeniz bölgesindeki Türk halkı Rumlara karşı uyarmıştım.

1920 yılı sonlarına doğru Pontusçular çalışmalarını artırıp tehlikeli bir durum alınca, biz de ğlam tedbirler aldık. Erzurum'da bulunan 15. Kolordu, Trabzon bölgesindeki çeteleri tepelerken, ivas'ta bulunan 3. Kolordumuz da çeşitli bölgelerde gözüken çeteleri izlemekle uğraştı.

1920 yılı sonlarında ayrıca Anadolu'nun ortasında Zile, Erbaa, Yozgat, Çayözü bölgelerinde rtakım deliboşlar, yeniden isyanlar çıkardılar. Pontusçularla uğraşan kuvvetlerimiz bunları da bastırdılar.

Sakarya Savaşından sonra Ankara'ya geldim. Başkomutanlık dışında kalan öteki görevlerimle uğraşıyordum. Aradan üç dört ay geçmemişti ki, Meclis'te olumsuz bir hava esmeye başladı, birlik ve dayanışma yine bozuldu. Bu havayı yaratanlar, İngilizlerle yaptığımız özel bir anlaşma sonucu yurda dönen Malta tutuklularından birkaç milletvekili idi. Bunlara zamanla başka kişiler de katıldı. giderek Meclis'te, tutuculardan meydana gelen ikinci bir grup ortaya çıktı. Bunlar, savundukları anlamsız ve mantıksız görüşlerle Meclis'i karıştırmak, ordunun manevivatını kırmak istiyorlardı.

İkide birde: "Nereye gidiyoruz? Bizi kim nereye sürüklüyor? Koskoca bir ulus, belirsiz, karanlık amaçlara sürüklenir mi?" gibi sorular soruyorlardı. 4 Mart 1922 günü, bu olumsuz havayı önlemek amacı ile Meclis'te şu konuşmayı yaptım: "Baylar, ordumuzun kararı saldırıya geçmektir. Ama bunun zamanı vardır. Hazırlığımızı tamamlamamız gerekir. Yarım hazırlıkla yapılan savaştan sonuç alınamaz. Kurtuluş için, bağımsızlık için eninde sonunda bütün varlığımızla vuruşarak düşmanı yenmekten başka çaremiz yoktur.

Sinir bozucu, ulusun ve ordunun maneviyatını sarsıcı sözlerden sakınılmalıdır. Bu tür sözler ancak düşmanlarımızın işine yarar. Kendimize güveneceğiz. Savaşı kaybedeceğiz düşüncesi, korkusu, bizi aşağılık duygusuna götürür. "Biz adam olmayız" düşüncesinin sonu başkalarına tutsak olmaktır. Elimizde üç savaş aracı vardır: Birincisi, ulusun kendisidir. Yapılacak iş, önce ulusça benimsenmelidir. İkincisi, ulus adına iş gören Meclistir. Meclis, tam bir dayanışma içinde olursa düşmana karşı güçlü oluruz.

Üçüncü araç, ulusumuzun yarattığı silâhlı ordumuzdur. Baylar, bu üç türlü araç ya da kuvvet, düşmana karşı iki cephe meydana getirir: İç cephe, Dış cephe. düşman karşısındaki silâhlı ordudur. Bu cephe sarsılabilir, değişebilir, yenilebilir. Ama bu durum hiç bir zaman ulusu yok edemez. Temel olan iç cephedir. Bu cephe, bütün yurdun, bütün ulusun meydana getirdiği cephedir. Bu cephe çökerse, ulus tutsak olur, yok olur. Bunu bizden daha iyi bilen düşmanlar, bizi hep içerden vurmak istemişlerdir. Bunda da başarı sağlamışlardır.

Baylar, içimize dek sokulan arabozucuların karamsarlık ve umutsuzluk veren sözlerini keselim. Bunlara kulak vermeyelim. Düşman karşısında tam bir birlik içinde olduğumuzu göstelim. Ordunun savaşma gücünü azaltıcı tartışmaları lütfen sona erdirelim." Bu konuşmamdan sonra tartışmalar azaldı, arabozucuların sesleri kesildi.

Böyle bir sınava hazırlanırken, bir yandan da, Avrupa'nın hakkımızda neler düşündüğünü öğrenmek istedik.

Savaşa baş vurmadan barış olanakları aradık. Bu amaçla önce Dışişleri, sonra İçişleri bakanımızı Avrupa'ya gönderdik. Londra ve Paris'te yapılan görüşmelerde olumlu bir sonuç alınamadı. Düşman devletlerin Dışişleri Bakanları, Yunanlılarla aramızda bir ateşkes anlaşması önerdiler. İşlerine geldiği için, Yunanlılar bu öneriyi kabul ettiler. Fakat biz ulusal çıkarlarımıza uygun düşmediği için kabul etmedik. Arkasından ikinci bir barış notası daha geldi. Buna da itibar etmedik. Çünkü Sevr Anlaşmasının esasları dolambaçlı yollarla bize onaylatılmak isteniyordu.

Bu görüşmelerden şu sonucu çıkardık: Düşman yurdumuzu kendiliğinden boşaltmak düşüncesinde değildir. Bizi, bazı siyasal oyunlarla aldatmak, yurdumuzu yarı bağımlı bir duruma getirmek istiyorlar. Buna göre, daha Anadolu'ya çıktığımız ilk günlerde verdiğimiz "Ya bağımsızlık ya ölüm!" kararını uygulamaktan başka çare yoktur. Savaş hazırlıklarımız tamamlanmak üzereyken Batı Cephesi Komutanı İsmet, Genelkurmay Başkanı Fevzi ve Savunma Bakanı Kâzım Paşalarla birlikte saldırı için son hazırlıkların ôcele bitirilmesini kararlaştırdık.

Düşman ordusu, kuvvetli bir grubu ile Afyonkarahisar - Dumlupınar arasında, bir başka grubu ile Eskişehir bölgesinde bulunuyordu. Bunların arasında, sağ ve solunda da başka kuvvetler vardı. Denilebilir ki Marmara'dan Menderes'e kadar uzanmışlardı. Biz de Batı Cephesindeki kuvvetlerimizi iki ordu halinde düzenledik. Ayrıca, cepheye bağlı başka kuvvetlerimiz de vardı. Aşağı yukarı insan ve tüfek gücü bakımından Yunanlılarla eşit güçteydik. Yalnız Yunan Ordusu makineli tüfek, top, uçak, taşıt, cephane ve teknik gerek bakımından daha üstündü.

Buna karşılık biz de atlı (süvari) sayısı bakımından üstün bulunuyorduk. Düşmanla kesinleşmiş bir meydan savaşı yapmak istiyorduk. Bu amaçla büyük kuvvetlerimizi, düşmanın Afyonkarahisar yakınlarında bulunan sağ kanadının güneyindeki Akarçay ile Dumlupınar karşısına kadar olan yerde toplanacaktık. Düşmanın en can alıcak önemli cephesi orası idi. 23 Temmuz 1922 günü Batı Cephesi Karargâhının bulunduğu yer olan Akşehir'e gittim. Oradan Konya'ya giderek İncelemeler yaptım.

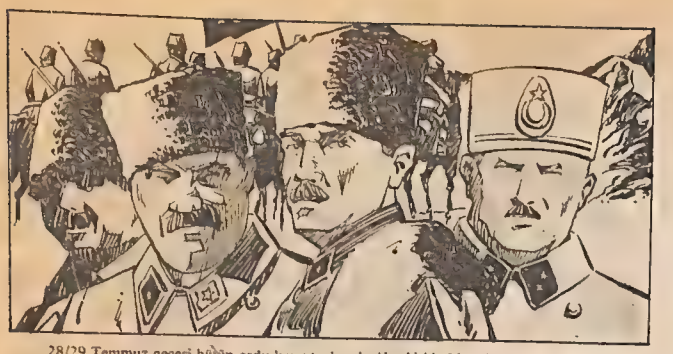

28/29 Temmuz gecesi bütün ordu komutanlarıyle Akşehir'de bir saldırı planı üzerinde görüştük. 30 Temmuz gnü Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ve Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile yeniden görüşerek saldırının nasıl yapılacağını ayrıntıları ile saptadır. Ankara'dan çağırdığımız Savunma Bakanı Kâzim Paşa da 1 Ağustosta Akşehir'e geldi. Savunma Bakanlığının yapacağı işler de görüşüp karara bağlandı.

Bu çalışmalardan sonra Ankara'ya döndüm

Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, 6 Ağustos 1922'de ordulara gizli olarak saldırıya hazırlanmalarını bildirdi. Genelkurmay Başkanı ve Savunma Bakanı da Ankara'ya döndüler. Ankara'da yapacağımız işler vardı. Bu saldırı buyruğundan Bakanlar Kurulunun haberi yoktu. Onlara iç ve dış durumu anlattım. Saldırının gerekçelerini açıkladım. Onlar da düşüncemi onayladılar. Meclis'teki bazı milletvekilleri de ordunun kıpırdayacak durumda olmadığı, düzeninin bozulduğu yolundaki gerici propagandalarını artırmışlardı. Onları da saldırı konusunda aydınlattım.

13 Ağustos günü Fevzi Paşa cepheye gitmişti. Ben de üç gün sonra Ankara'dan ayrıldım. Bu ayrılışımı gizli tuttum. Birkaç arkadaşım, ben Ankara'da imişim gibi hareket edeceklerdi. Hatta, benim Çankaya'da bir çay şöleni vereceğimi de gazetelerde yayımlattıracaklardı. Bunun için trenle gitmedim. Otomobille Koçhisar üzerinden Konya'ya gittim.. Orada da gelişimin gizli tutulmasını sağ-

20 Ağustos günü öğleden sonra Akşehir'deydim. Kısa bir görüşmeden sonra cephe komutanı İsmet Paşa'ya 26 Ağustos sabahı düşmana saldırılmasını buyurdum.

26 ve 27 Ağustos günlerinde, Afyonkarahisar'ın güneyinde bulunan düşman cephelerini düşürdük. Kaçak düşman ordusunun büyük bir kısmını Aslıhanlılar yöresinde çevirdik. 30 Ağustosta büyük bir meydan savaşı yaptık. Düşmanın ana gücünü yok ettik. Başta başkomutan Trikopis olmak üzere, birçoğu da tutsak oldu. 31 Ağustos günü, ordularımız İzmir'e doğru kaçan düşman kuvvetlerini kovalamaya başladılar. Onlara: "İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" buyruğunu verdim. Ordularımız, 9 Eylül 1922 günü İzmir'deydi.

İzmir ve Bursa'nın kurtarılmasından sonra İstanbul'daki Fransız Olağanüstü Komiseri General Pele, benimle görüşmek için İzmir'e geldi. Bana ordularımızın " Yarısız Bölge" diye andığı Trakya'ya girmemesinin uygun olacağını söyledi. Ben, böyle bir bölge tanımadığımızı bildirdim. Trakya'yı kurtarmadıkça ordularımızın durdurulamayacağını söyledim. Daha sonra, bir gemi ile Bay Franklen Buyon geldi. İngiltere, İtalya ve Fransa adına benimle görüşmekle görevlendirildiğini söyledi. Buyon'la görüşürken aynı devletlerin Dışişleri Bakanları imzası ile bir nota aldık.

Nota, savaşın durdurulması ve barışla ilgiliydi. İzmit ya da Mudanya'da bir toplantı yapılması öneriliyordu. 29 Eylül 1922 günü bu notaya karşılık verdim, toplantının Mudanya'da yapılmasını kabul ettiğimi bildirdim. Ama Meriç ırmağına dek Trakya'nın hemen bize verilmesini de istedim. Mudanya toplantısı, temsilcimiz İsmet Paşa'nın başkanlığında açıldı. İngiltere'de, süren tartışmalı görüşmelerden sonra, 11 Ekim 1922'de "Mudanya Ateşkes Anlaşması" imzalandı. Böylece Trakya yurda katıldı.

Mudanya Ateşkes Anlaşmasına göre, en kısa zamanda bir barış toplantısı yapılacaktı. İzmir'den Ankara'ya dönüşümde bu konuyla uğraştım. Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Bey, kendisine danışman olarak İsmet Paşa'nın verilmesini önerdi. Ben de, İsmet Paşa danışman olarak değil, başkan olarak gidersa daha yararlı olacağını söyledim. Bursa'da kaldığım süre içinde İsmet Paşa'nın barış toplantısına gidecek kurula başkanlık yapıp yapamayacağını yeniden inceledim. Mudanya Toplantısını nasıl yönettiğini ayrıntıları ile inceledim. Bu işi İsmet Paşa'nın yapabileceğine karar verdim.

28 Ekim 1922'de bizi Lozan'da toplanacak ve çalışmalarına başlayacak olan barış görüşmelerine çağırdılar. Bizimle birlikte İstanbul Hükümeti de toplantıya çağrılmıştı. Osmanlı Devleti büsbütün yıkıldığı halde, toplantıya İstanbul Hükümetinin de çağrılması, artık önemli bir sorunun çözümlenmesi zamanının geldiğini gösteriyordu. Padişahlığın kaldırılmasına karar verdim. Önce, yakın arkadaşlarımdan bazıları ile konuştum. Düşünceme katılmadılar. Fakat ben bu konuda kararlıydım. İşi Meclis'e getirdim.

Bu arada, altında benim de imzam bulunan, seksen imzalı bir önerge okundu. Bu önergede, Osmanlı Devletinin yıkıldığı; yeni bir Türkiye Devleti'nin doğduğu, Anayasa gereğince egemenlik haklarının ulusta olduğu belirtiliyordu. Hocalardan oluşan Dinişleri Komisyonu üyeleri, padişahlığın halifelikten ayrılamayacağını söyleyerek padişahlığın kaldırılması görüşüne karşı olduklarını belirttiler. Bu biçim görüşmelerle istenilen sonuca varılamayacağını anlayınca, Karma Komisyon Başkanından söz aldım. Önümdeki sıranın üstüne çıktım. Yüksek sesle şunları söyledim:

"Efendiler, egemenliği hiç kimse, hiç kimse, hiç kimseye görüşmeyle, tartışmayla veremez. Egemenlik güçle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk Ulusunun egemenliğine el koymuşlardı. Bu yolsuzluklarını altı yüzyıldan beri sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk Ulusu bu saldırganlara artık yeter diyerek ve bunlara karşı ayaklanarak egemenliğini kendi eline almış bulunuyor. Bu bir olup bitti dir. Söz konusu olan, ulusa egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız sorunu değildir. Sorun, gerçekleşmiş bir olayı yasa ile saptamaktan başka bir şey değil dir.

17 Kasım 1922 günü İstanbul'dan gelen bir telyazısından şu haberi öğrendik: "Vahdettin Efendi, bu gece saraydan kaçmıştır. "Padişah hazretleri bugünkü durum karşısında özgürlüğünü ve canını tehlikede gördüğünden, bütün Müslümanların halifesi kimliği ile hem İngiliz koruyuculuğunu, hem de İstanbul'dan, başka bir yere götürülmesini istemiştir. Türkiye'deki İngiliz Kuvvetlerinin Başkomutanı General Sör Şarl Harington, padişah hazretlerini almaya giderek, bir İngiliz savaş gemisine dek kendisine eşlik etmiştir.

Padişahlık kaldırıldıktan sonra, Vahdettin'in halifelikten çıkarılıp yerine yeni bir halife geçilmesi gerekiyordu. Halifelik görevine getirilecek en uygun kişinin Abdülmecit Efendi olduğunu gördüm. İstanbul'da bulunan görevlimiz Refet Paşa'dan, Abdülmecit Efendi ile görüşmesini istedim, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin padişahlık ve halifelik konusunda aldığı kararı koşulsuz kabul ettiğini bildirir bir belge alıp göndermesini yazdım. Refet Paşa'dan şunları da istedim: Abdülmecit Efendi, "Müslümanların Halifesi" unvanını kullanacaktır.

Bu Meclis Türk Ulusunun Meclis'idir. Meclis'in varlığı, Türk Ulusunun ve Türk yurdunun varlığı ve alın yazısı ile ilgilidir Müslümanlık dünyasına etkin bir güç değildir. Bizim, dünya gözündeki büyük gücümüz, yeni durumumuz ve niteliğimizdir. Halife tutsak olabilir. Halife sanını taşıyanlar, yabancılara sığınabilirler. Ama yeni Türkiye'nin yönetim biçimini sarsamazlar.

Türk Ulusu, egemenliğini koşulsuz ve sınırsız olarak elinde tutacaktır. Egemenlik, hiç bir anlamda ortaklık kabul etmez.

Yaptığımız uyarmalar karşısında Abdülmecit Efendi davranışlarına bir parça çeki düzen verdi, ama bazı gerici çevreler bu sorunla ilgili tartışmaları sürdürmeye, halk içinde yaymaya çalıştılar. Gerici bir grup, "Afyonkarahisar Milletvekili Hoca Şükrü" imzasıyle "İslâm Halifeliği ve Büyük Millet Meclis" adında bir kitapcık yayınladı. Kitapta "Halife demek, hükümet demektir. Halifeliğin haklarını ve görevlerini ortadan kaldırmak hiç kimsenin, hiç bir meclisin elinde değildir" deniliyor. Müslümanlar kuşku ve üzüntü içindedir." gibi sözlerle ortalık bulandırmak isteniyordu.

Padişahlığın kaldırılışı ve halifeik sorununda doğan bu tip gerici propagandalar konusunda halk ile yakından görüşmek için bir yurt gezisi düzenlemeyi yararlı gördüm. Ayrıca, Meclis son çalışma yılına girmiş bulunuyordu. Seçimler yaklaşmıştı. Derneği"nin bir siyasal parti durumuna getirmek kararını vermiştim. Bu konularda, halkla karşı karşıya gelip düşünce eğilimlerini öğrenmek istiyordum. Eskişehir'en başlayarak İzmit, Bursa, İzmir ve Balıkesir'de halkı uygun yerlerde toplayarak uzun uzun görüştüm.

Halifelik konusunda da halkın kuşku ve kaygısını gidermek için her yerde uzun konuşmalar yaptım. Kesin olarak dedim ki: "Ulusumuzun kurduğu yeni devletin alın yazısına, işlerine bağımsızlığına, unvanı ne olursa olsun hiç bir kimseyi karıştırmayız. Ulus, kurduğu devleti ve onun bağımsızlığını koruyor ve sonsuza kadar da koruyacaktır!" Halkımıza şunları da anlattım: " Bütün Müslümanları içine alan bir devlet kurmak göreviyle yükümlüymüş gibi görülen bir halifenin görevini yapabilmesi için, Türkiye Devleti ve onun bir avuç insanı bu halifenin buyruğuna verilemez.

Parti kurma konusundaki ilk düşüncemi 7 Aralık 1922 günü Ankara gazeteleri aracılığı ile kamuoyuna duyurmuştum. Parti programının hazırlanmasında bilim adamlarının ve yurtseverlerin yardımını istemiştim. Bunun üzerine birçok kimse, bana yazılı olarak düşüncelerini bildirmişti. Ayrıca, gezi sırasında yaptığım görüşmelerde halkımız da bu konudaki düşüncelerini ve eğilimini belirtmişti. İleri sürülen düşünceleri inceledim. Kendi görüşlerimle birleştirerek birtakım ilkeler halinde saptadım. Bunları İkinci Büyük Millet Meclisinin seçimi sırasında bir program olarak yayınladım.

Bu program, bugüne dek yaptığınız işleri içine alıyordu. Bununla birlikte programa yazılmamış olanları da vardı: Cumhuriyetin ilânı, halifeliğin ve Dinişleri Bakanlığının kaldırılması, medrese ve tekkelerin kapatılması, şapka giyilmesi...gibi. Bu sorunları önceden programa yazarak, bilgisizlere ve gericilere, bütün ulusu yanıltma fırsatı vermek istemedim. Zamanı gelince, bütün sorunların çözümleneceğine inanıyordum. Kısa programımız, "Halk Partisi"nin kuruluşuna ve çalışmasına yetti. Partinin adına, bilindiği gibi sonradan, "Cumhuriyet Halk Partisi denildi.

Lozan barış görüşmeleri, 21 Kasım 1922 günü başladı. Bu görüşmelerde devletimizi İsmet Paşa temsil etti. Trabzon Milletvekili Hasan Bey ile Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey, İsmet Paşa'nın başkanlığındaki Temsilciler Kurulu'nu meydana getiriyorlardı. Ankara'da Lozan barış görüşmelerini yakından izledim. Görüşmeler ateşli ve tartışmalı geçiyordu. Düşman Devletler, haklarımızı kolayca teslim etmek istemiyorlardı. Ben bunu olağan buluyordum. Çünkü Lozan Barış Masasında söz konusu edilen sorunlar, üç dört yıllık sorunlar değildi. Yüzyıllık hesaplar görülüyordu.

Bilindiği gibi, yeni Türk Devleti'nden önceki Osmanlı Devleti, "Eski Antlaşmalar" adı altında birtakım ayrıcalık haklarının tutsağı idi. Hristiyan halk, birçok üstünlükler kazanmıştı. Osmanlı'ların kendi yurtlarında yabancıları yargılama hakları yoktu. Yabancılardan vergi alınamıyordu. Devletin varlığına yönelmiş yabancı tehlikelere karşı tedbir almak yasaktı! Osmanlı Devletinin, kendisini kuran temel öğenin, yani Türk Ulusunun, insanca yaşamasını sağlayacak yollara başvurması da yasak edilmişti. Bu gibi durumlarda yabancı devletler hemen engel olurdu.

Varlığı olduğumuz Osmanlı Devletinin dünya gözünde hiç bir değeri ve erdemi kalmamıştı. Uluslararası hakların dışında bırakılmıştı. Sanki koruyuculuk ve güdüm altına alınmış gibi görülüyordu. Geçmişteki yanlışlıklarla, savaşlamalarla hiç bir ilgimiz yokken, yüzyılların birikmiş hesaplarının bizden sorulmaması gerekirken, bu konuda da dünya ile karşı karşıya gelmek bize düşmüştü. Ulusu ve yurdu gerçek bağımsızlığına, egemenliğine kavuşturmak için bu güçlüklere katlanmak ve özveride bulunmak da bizim üzerimize yüklenilmişti.

Toplantı iki aya yakın sürdü. Düşman devletler kurulumuza bir barış tasarısı verdiler. Bu tasarıda bağımsızlığımızı zedeleyen koşullar vardı. Özellikle adalet, maliye ve ekonomik işlerle ilgili maddeler çok ağırdı. Elbette bu tasarıyı böylece kabul edemezdik. Temsilcilerimiz: "Anlaştığımız noktaları imza ederek barış yapalım" önerisinde bulundular. Görüşmelerde kabul edebileceğimiz bazı çözüm yolları belirmişti. Ama önerimiz, dikkate alınmadı. Bunun üzerine görüşmeler 4 şubat 1923 günü ileri bir tarihte devam edilmek üzere kesildi.

18 Şubat 1923 günü, İsmet Paşa ile Eskişehir'de buluşup birlikte Ankara'ya geldik. Biz gelmeden önce, Ankara'da tuhaf bir hava yayılmış. İsmet Paşa'nın Ankara'ya gelip hükümete ve meclise bilgi vermeden benimle buluşup görüşmesi sakıncalı. Eskişehir'de birleşip görüşmemizi kötüye yorumlar olmuş. Ankara'ya gelişimizden sonra İsmet Paşa, Bakanlar Kurulu'nda durumu anlattı. Ve yeni yönerge istedi. Meclis'in görüşünü de öğrenmek gerekliydi. Konu, Meclis'e getirildi. Meclis'te ateşli bir tartışma başladı.

27 Şubat 1923 günü gizli oturumda başlayan saldırılar, 6 Marta kadar sürdü. Ben de başından sonuna dek, tartışmalara katılmak zorunda kaldım. Karşıt görüşteklier, ne yaptıklarını ve ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Bunların yüzünden Meclis çalışamayacak; olumlu ya da olumsuz bir karar veremeyecek durumu gelmiş. Meclis'in bu duruma gelmesi üzüntü vericiydi. Yaptığım genel bir konuşma ile konuyu her yönden açıklıdım. Akla gelen her şeyi söyledim. Temsilciler Kurulumuzu dinlemek, bu kurulun yapacağı açıklamalara inanmak ve ona göre durumu değerlendirmek gerekti.

Üç milletvekili bir önerge hazırlamışlar. Bu önergede yazılanları öğrenmiştim. 2 Aralık 1922 günü, bu önergenin Meclisteki okunarak Tasarı Komisyonuna gönderilmesi istendi. Başkan: "Bu yasa tasarısının okunmadan komisyona gönderilmesi gerekir, " dedi. Konuyu geçiştirmek istedi. Erzurum milletvekili Süleyman Necati, Mersin milletvekili Selâhattin ve Samsun milletvekili Emin Beylerin özel bir amaç güderek hazırladıkları yasa tasarısı, doğrudan doğruya benimle ilgiliydi ve özü şuydu: Beni yurttaşlık haklarından yoksun kılmak ; milletvekili seçtirmemek!

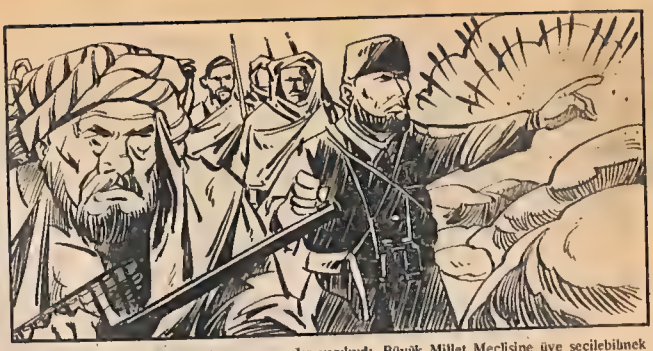

Tasarının 14. maddesinde aynen şunlar yazılıydı. Büyük Millet Meclisine üye seçilebilmek için, Türkiye'nin bugünkü sınırları içindeki yerler halkından olmak ya da kendi seçim bölgesinde yerleşmiş olmak gerekir. Hemen söz alıp şu konuşmayı yaptım: Ne yazık ki, benim doğum yerim, bugünkü sınırlar dışında kalmış bulunuyor. İkincisi, herhangi bir seçim bölgesinde beş yıl oturmuş da değilim. Doğum yerim, bugünkü ulusal sınırımızın dışında kalmıştır. Ama bu böyle ise, bunu ben istemiş değilim ve bunda hiç bir suçüm yoktur.

Sanıyorum ki, ondan sonraki çalışmalarımı herkes bilir. Hiç bir yerde, beş yıl oturamayacak ölçüde çalışmış bulunuyorum. Ben sanıyordum ki, bu çalışmalarımdan dolayı ulusumun sevgisini ve yakınlığını kazandım. Bu sevgi ve yakınlıklara karşılık, yurttaşlık haklarından yoksun bırakılacağımı hiç aklıma getirmezdim. Sanıyorum ki, dış düşmanlar canına kıyarak da beni yurdumdaki işimden ayırmaya çalışacaklardır. Ama hiç bir zaman düşünüp düşleyemezdim ki, yüce Meclisteki, iki üç kişi bile olsa, düşmanlar gibi düşünen üyeler bulunabilsin.

Birinci Büyük Millet Meclisi'nin bu karışık durumu beni düşündürmeye başladı. Halk arasında da, Meclis'in görev yapamayacak bir duruma geldiği kaygısının yaygınlaştığı sezildi. Olup bitenleri soğukkanlılıkla inceleyen bazı milletvekilleri, bana gelip üzüntülerini bildiriyorlardı. Artık bu Meclis'i yenilemek, yeni bir seçime gitmek gerektiği sonucuna vardım. Konuyu önce Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Bey'e açtım. O da Bakanlar Kurulu'nu topladı. Meclis'e bir önerge verilmesi konusunda bir görüş birliğine vardık.

Kurtuluş Savaşımız, ulusumuzun ününe ve şanına yaraşır bir barışla sonuçlandı. Lozan Barış Antlaşması'nın 24 Temmuz 1923'te imzalanması üzerine, İsmet Paşa'ya şu teli yazdım: "Ulusun ve Hükümetin, yüksek kişiliğine vermiş olduğu yeni görevi başarı ile sonuçlandırdınız. Yurda yararlı sıra sıra işlerle örülü olan ömrünüzü bu kez de tarihsel bir başarı ile yücelttiniz. Uzun savaşmalardan sonra yurdumuzun barışa ve bağımsızlığa kavuştuğu bugünlerde parlak başarılarınızdan dolayı sizi ve çalışmalarınızda size yardım eden bütün kurul üyelerini içten duygularla kutlarım.

Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Bey de şu teli gönderdi: "Yüzyıllarca özgür ve bağımsız yaşamış olan kutsal Türkiye'mizin soylu halkı, uğradığı haksız ve acıklı saldırılar karşısında bütün linci ve bütün varlığı ile, yaşama hakkını ve bağımsızlığını kurtarmak için ayaklanarak, kurduğu yımaz ve yenilmez ulusal ordusuyla. Büyük Başkanımızın ve Başkomutanımızın ve gözüpek komutalarımızın yönetiminde zaferden zafere yürüdü. Bağımsızlığını güven altına alan bir antlaşmanın yapmasındaki çalışmalardan dolayı, başka yüksek kişiliğiniz olmak üzere herkesi kutlarım.

Lozan Barış görüşmeleri sonunda varılan sonuçların belli başlıları şöyle özetlenebilir. Trakya sınırı, Mudanya Antlaşmasında saptandığı gibi, Karaağaç bizle olmak üzere, Meriç'ten geçecektir. Bozcaada ve İmroz Türkiye'ye veriliyor, Midilli, Sakız, Sisam askersiz duruma getirilmek koşulu ile Yunanlılara bırakılıyordu. Boğazlarımız, askerden arındırılacak ve Türkiye'nin başkanlığı altında uluslararası bir kurul tarafından gözetilip denetlenecekti. Yabancılara verilmiş bütün ayrıcalıklar kalkacaktı.

İsmet Paşa, Lozan görüşmelerini, verilen yönergeye uygun olarak yürütüyor, görüşme sonlarını zamanında Ankara'ya bildiriyordu. Zamanla, Rauf Bey'de, İsmet Paşa'nın, görüşmeleri yütüş biçimini beğenmezlik duygusu uyanmış. Bu duygusunu Bakanlar Kurulu'ndaki arkadaşlarına aşılamak isteğine kapılmıştı. Bakanlar Kurulu'nda İsmet Paşa'nın raporları okundukça "İsmet P bu işi başaramayacak" denmeye başlanmıştı. En sonunda İsmet Paşa, görüşmelerin ağır ve önemli bir evreye girdiğinden söz ederek, benim izlenemi yazdı.

Anlaşmazlık konusunun biri, Yunanlıların ödemesi gereken onarım parasıyla, Karaağaç sorunu id.. İsmet Paşa, Yunanlılardan savaş parası alınanın zor olacağını, bu paraya karşılık Karaağaç'ın alının asının daha uygun olacağını bildiriyordu. Buna karşı Rauf Bey, Karaağaç'a karşılık, onarım parasını an vazgeçemeyiz," diyordu. Ben bu konuda, İsmet Paşa'nın görünü akla daha yakın bulduk. Fakat sorunu öyle bir biçimde çözümlemek gerekti ki, hem İsmet Paşa'nın önerisi kabul edilerek barış yapılsın, hem de Rauf Bey ve başkanlık ettiği Bakanlar Kurulu yerinde kalıp çalışsın.

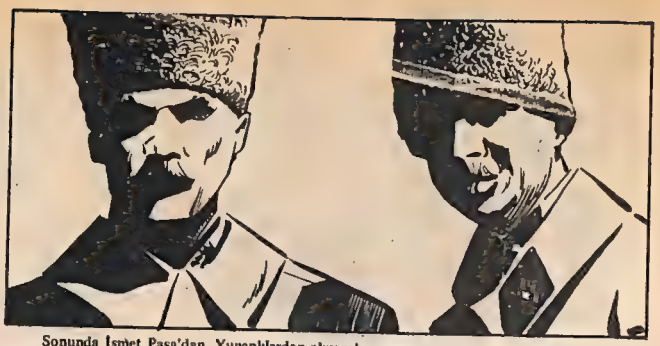

Sonunda İsmet Paşa'dan, Yunanlılardan alınacak onarım parasına karşılık, Karaağaç'ın bize bıraktırılmasının sağlanmasını istedik. Bu konuda Rauf Bey'le İsmet Paşa arasındaki anlaşmazlık da sona erdi Fakat ayrıcalıklarla ilgili yazışmalar, iki yanı yeniden sinirlendirdi. İsmet Paşa, Rauf Bey'e sert bir yazı yazmış. Bakanlar Kurulu'nun istenilen yönergelere zamanında karşılık vermediğinden yakınmış. Bu anlaşmazlığı da araya girerek sona erdirdim. Ama, İsmet Paşa ile Rauf Bey arasındaki soğukluk bir türlü önlenemedi.

Rauf Bey'in, İsmet Paşa'ya olan kızgınlığı, barış görüşmeleri bittikten sonra iyice arttı. Ve Bakanlar Kurulu Başkanlığından çekilmesine yol açtı. Barış görüşmelerine katılan kurulumuz görevini bitirdikten sonra Ankara'ya dönmek üzere yolda bulunuyordu. Herkes kurulu karşılamak, yakından alkışlamak için can atıyordu. O günlerde Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Paşa ile birlikte Çankaya'ya, yanıma geldiler. Daha sonraki günlerde Rauf Bey Bakanlar Kurulu'ndan çekildi. İsmet Paşa ile çalışmak istemiyordu.

Devletin başkentini bir an önce saptayarak iç ve dış kararsızlıklara son vermek gerekiyordu. Gerçekten de, bilindiği gibi, başkentin İstanbul olarak kalacağı ya da Ankara olacağı sorunu üzerinde öteden beri içerde ve dışarda kararsızlıklar görülüyordu. Bu arada İstanbul'un yeni milletvekillerinden bir bölüğü, Refet Paşa başta olmak üzere, İstanbul'un başkent olarak kalması gereğini örneklere dayanarak tanıtlamaya çalışıyorlardı. Biz kararımızı daha önceden vermiştik: Başkent Ankara olacaktı.

Çok geçmeden Meclis'te; Fethi Bey'in başkanlığında kurulan hükümete karşı taşlamalar ve yergiler başladı. Bazı milletvekilleri isteklerini gerçekleştirmek için hükümeti beğenmemeye başlamışlardı.. Yeni seçimde partimiz adına milletvekilliğine seçilmeleri sağlanmış olan bir takımları da Bakanlar Kurulu'nın karşı olan akımları körükleyerek kendi amaçlarına göre yararlanma yollarını hazırlamaya çalışıyorlardı. Karşıcı duruma geçecekleri sezilen milletvekillerinin Meclis çoğunluğunu aldatarak Hükümete ve Meclis'e etkin bir durum almak amacında oldukları anlaşılıyordu.

25 Ekim 1923 Perşembe günü Bakanlar Kurulu, Çankaya'da benim yanımda toplandı. Fethi Bey'in ve öbür bakanların çekilmeleri zamanının geldiğini ve bunun gerekli olduğunu ileri sürdüm. Şimdiki bakanların yeniden görev almamalarını istedim.

Yalnız o zamanlar, bakanlar gibi seçilen ve Bakanlar Kurulu'nun bir üyesi olan Genel Kurmay Başkanı Fevzi Paşa bu karar dışında tutuldu. Çünkü, ordu yönetim ve komutasının rasgele bir kimseye verilmesi doğru görülmedi.

Bakanlar Kurulu ile Çankaya'da yaptığımız toplantı sonunda, bir çekilme yazısı hazırlandı, bana verildi. Bu yazı önce 27 Ekim günü yaptığımız parti Genel Kurulu toplantısında, sonra da aynı gün saat beşe doğru Meclis'te okundu. Bakanlar Kurulu'nun çekildiği belli olur olmaz milletvekilleri grup grup toplanarak yeni Bakanlar Kurulu listeleri düzenlemeye başladılar. Bu durum 28 Ekim günü geç vakte dek sürdü. Fakat hiç bir grup, Meclisin çoğunluğu tarafından benimsenebilecek bir aday listesi yapamadı.

Meclisten ayrılırken koridorlarda beni beklemekte olan bazı arkadaşlara rastladım. Bunları Çankaya'daki evime akşam yemeğine çağırdım. Yemek yenirken: "Yarın Cumhuriyet ilân edeceğiz!" dedim. Orada bulunan arkadaşlar, hemen düşüncemi benimsediler. Yemeği bıraktık. Hemen o dakikada, yapılacak işler için kısa bir program düzenledim ve arkadaşları görevlendirdim. O gece İsmet Paşa ile yalnız kaldıktan sonra bir yasa tasarısı hazırladık. Bu tasarıda 20 Ocak 1921 günlü Anayasanın devlet biçimini saptayan maddelerini şöylece değiştirmiştim:

" Türkiye Devleti'nin hükümet biçimi Cumhuriyettir."

" Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisince yönetilir. Meclis, hükümetin yönetim kollarını bakanlar aracılığıyla yönetir."

"Türkiye Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Başkanlık görevi, yeni cumhurbaşkanının seçilmesine kadar sürer. Eski başkan yeniden seçilebilir."

" Türkiye Cumhurbaşkanı, Devletin Başkanıdır. Bu kimliği ile gerekli gördükçe meclise ve Bakanlar Kuruluna başkanlık eder."

" Cumhurbaşkanı, Başbakanı meclis üyeleri arasından seçer. Öbür bakanları da Başbakan, yine meclis üyeleri arasından seçer. Sonra hepsini Cumhurbaşkanı, meclisin onayına sunar. Meclis toplantı halinde değilse, onaylama meclisin toplantısına bırakılır."

Öğleden önce saat onda, Halk Partisi Grubu, Grup Yönetim Kurulu Başkanı Fethi Bey'in başkanlığında toplandı. Bakanlar Kurulu seçimi görüşmelerine başlandı. Ben görüşmelere katılmadım. Çankaya'da evimde çalıştım. Fethi Bey, Kurula Fuat Paşa'nın, Bakanlar Kurulu Başkanı olarak gösterildiği bir aday listesi sunmuş. Okunan bu listede iktisat Bakanlığına aday gösterilen Celâl Bey söz alarak, kendisinin seçilmemesini önermiş. "Bu listedeki kişiler, çekilenlerden daha güçlü değildir. Yeni seçilenler eskilerden daha güçlü olmalıdır." demiş. Bundan sonra bu konuşmalar olmuş:

"Baylar, Bakanlar Kurulu seçiminde görüş ayrılığına düşüldüğü anlaşılmıştır. Bana bir saat kadar izin verin. Bulacağım çözüm yolunu bilginize sunarım." Başkan Fethi Bey, öneriyi ona koydu; kabul olundu. Bu bir saat içinde gereken kişileri Meclisteki odama çağırarak onlara 28/29 Ekim gecesi hazırladığım yası tasarısını gösterdim. Kendileriyle görüştüm. Öğleden sonra saat bir buçukta Parti Genel Kurulu yeniden Fethi Bey'in başkanlığında toplandı. İlk söz bende idi.

Şu konuşmayı yaptım:

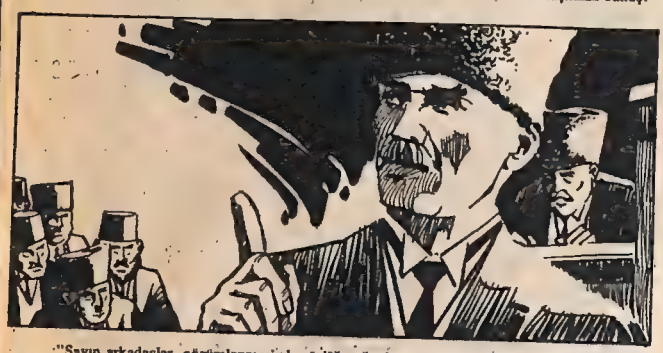

"Sayın arkadaşlar, çözümlenmesinde güçlüğe uğradınız sorunun nedeninin, bütün arkaşlarca anlaşılmış olduğu kanısındayım. Eksiklik ve kötülük, uygulamakta olduğumuz yöntem ve biçimlerdedir. Gerçekten, yürürlükteki Anayasamız, gereğince bir bakanlar kurulu kurmaya giriştiğimiz zaman, bütün arkadaşların her biri, bakanları ve bakanlar kurulunu seçmek zorunda bulunuyor. Hepiniz birden Bakanlar Kurulu seçmek zorunda bulunmanızdan doğan güçlüğün giderilmesi zamanı gelmiştir. Yüce kurulunuz, bu sorunun çözümlenmesi için beni görevlendirdi.

Ondan sonra, cumhurbaşkanı seçilmesi için Meclis'in oyuna baş vuruldu. "Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı seçimi için yapılan oylamaya yüz elli sekiz kişi katılmış ve cumhurbaşkanlığına, yüz elli sekiz üye, oybirliği ile Ankara Milletvekili Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini seçmişlerdir." Meclis'in beni cumhurbaşkanı seçmesinden sonra, şu konuşmayı yaptım: Sayın arkadaşlarım, Anayasamızın bazı maddelerini açıklamak için özel komisyonca yüksek kurulunuza önerilen yasa tasarısını kabul ettiniz. Böylece Türkiye Devleti'nin öteden beri dünyaca bilinen niteliği, daha da açıklık kazandı. Uluslararası belli adıyle adlandırıldı. Bunun doğal gereği olarak, bugüne kadar meclis başkanlığında bulundurduğunuz arkadaşlarınıza yaptırdığınız görevi, cumhurbaşkanı unvanı ile yine bu arkadaşınıza verdiniz. Bu seçim dolayısıyla şimdiye kadar benim için gösterdiğiniz sevgiyi, yakınlığı ve güveni bir kez daha göstermekle yüksek değerbilirliğinizi tanıtlamış oldunuz. Bundan dolayı yüce Meclise gönlümüz bütün içtenliğiyle teşekkürler ederim. Her zaman, Ulusun sevgisine dayanarak hep birlikte ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı olacaktır."

Bundan sonra İsmet Paşa söz alarak şu yolda bir konuşma yaptı: "Parti Başkanının önerisini kabul edelim. Bütün dünya bizim bir hükümet biçimi görüştüğümüzü biliyor. Bu görüşmelerimizi bir sonuca bağlayalım. Cumhurbaşkanı olmadan, başbakan seçme önerisi yasa dışı olur. Başbakanı yasaya uygun olarak seçebilmek için Gazi Paşa Hazretlerinin önerisinin yasalaşması gerekir." İsmet Paşa'dan sonra, rahmetli Abdurrahman Şeref Bey yaptığı konuşma sırasında şu sözleri de söyledi: "Hükümet biçimlerini birer birer saymak gereksizdir. Egemenlik sınırsız ve koşulsuz, ulusundur.

İstanbul'daki birkaç gazete aracılığı ile Cumhuriyetin ilânının bir olup bittiye getirildiğini; yaptığımız işin devlet yönetiminde yeterlik kazanmış, kafalardan çıkacak düşünce sonucu olmadığını; Cumhuriyetin alkış ve şenliklerle yaşamayacağını; bir büyü olmadığını; kafalarımızı değiştirmeyeceğini.... yazdılar. Kamuoyunu kuşkuya ve düzensizliğe sürüklemek istediler. Bunlar, daa ileri giderek İstanbul halkının da kendileri gibi düşündüğünü yaymaya çalıştılar. Oysa gerçek öle değildi. İstanbullular, Cumhuriyetin ilânını büyük sevinçlerle karşıladılar.

Bazı kişiler ve gazeteciler, Cumhuriyet ilân edildiğinde, halifeye de bir rol yaptırmak isteğine kapıldılar. Halifenin görevden çekildiği, ya da çekileceği üzerine gazetelerde söylentiler, yalanlamalar yayımlandı. Sonra bu çeşit yazılar, haberler birbirini izledi. Halifelik konusunda çıkarılan yaygaralarında yine Cumhuriyete karşı kişilerce düzenlendiği anlaşıldı. Yapmak istedikleri, özetle şuydu: "Türk Ulusu, ulusal egemenliğini elde etti. Cumhuriyetin ilânı gereksizdir, yanlıştır. Türkiye'd en doğru yönetim Meşrutiyet yönetimidir.

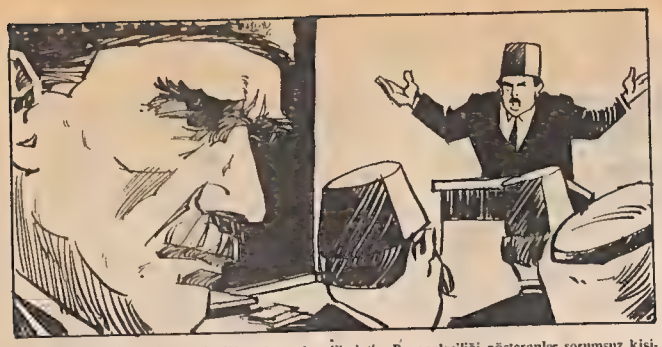

Rauf Bey, "Cumhuriyetin ilânında acele edilmiştir. Bu aceleciliği gösterenler sorumsuz kişilerdir. Bu yoldaki davranışın içyüzünü anlamak gerekir. Gizli bir yönetim var. Buna ses çıkarılmazsa yarın ne olacağı belli olmaz. Cumhuriyetin ilânını zorunlu kılan etken ne imiş, anlayalım." gibi birtakım propagandalarla, arkadaşlarımızı partiye ve bize karşı kışkırtmaya koyudu. Böylece anlaşıldı ki, geceli gündüzlü yaptığı görüşme ve konuşmalarla bu sakat düşüncesini milletvekillerine benimsetmek; sonra da yapılan yanlışlığı düzeltmek istiyor.

Devletin yönetimi, Cumhuriyetten söz etmeksizin, ulusal egemenlik ilkelerine uygun olarak her gün Cumhuriyete doğru yürüyen bir biçimde derleyip toplamaya çalışıyorduk. Biz geçiş döneminin bu uğraşma evrelerinde, orta yol bir hükümet biçimini uygulamak istiyorduk. Hükümetimizin adı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti idi. Gücünü Meclis'ten alıyordu. Padişahçılar, bunun Meşrutiyet Hükümeti olmasını istiyorlardı. Bize karşı çıkıyorlar ve diyorlardı ki; "Bu yapmak istediğiniz hükümet biçimi, neye hangi yönetime benzer?"

Bazı gazeteler, halifelik makamı ile ilgili ve bize karşı saygısızca yazılar yayımlıyorlar, halkı kışkırtıcı yorumlar yapıyorlardı. Halife ve halifelik makamı ile ilgili yanlış anlamalar ve yorumlar, halifenin davranışlarından doğuyordu. Halife, yaşayışı ile padişahların yolunu izler gibi görünüyordu. Dinsel törenler düzenliyor, yabancı devlet temsilcileriyle ilişki kurmak istiyor, gösterişli geziler yapıyordu. Ayrıca, devlet bütçesinden; "Halife Hazinesi" adı ile para ayrılmasını ve ödeneğinin artırılmasını istiyordu.

1 Mart 1924 günü, Büyük Millet Meclisinin açılışında yaptığım konuşmada şu üç noktaya değindim: Ulus, Cumhuriyetin bütün saldırılardan korunmasını istemektedir. Bunun için Cumhuriyeti, hiç zaman geçirilmeden denenmiş ilkelere uydurulması gerekir. Eğitim ve öğretim birleştirilmeli. zaman geçirilmeden bunun uygulanmasına geçilmelidir. Müslümanlık, bir sömürme aracı olmaktan kurtarılıp gerçek yerine oturtulmalıdır. 2 Mart günü Parti Grubu toplanıp bu üç sorunu görüştü. Anlaşmaya varıldı. 3 Mart günü de, birer yasa tasarısı olarak Meclis'e sunuldu.

1924 yılı ekiminin son günlerinde bize karşı olanların yeni bir oyunuyla karşılaştık. Karşıt görüşler, ordu komutanları arasında da yayıldı. Rauf Bey, Meclis içinde gerçekleştiremediği oyununu bu kesimde sahneye koymaya çalıştı. Kısa zamanda Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa gibi ordunun önde gelen bazı komutanlarını çevresinde topladı. Bunlar, bir birlik kurarak, yönetimi ele geçirmeye çalıştılar. Yeni seçimlerde milletvekili olamayan kişiler aracılığı ile bütün yurtta, ulusu bize karşı kışkırtmak için uğraştılar. Durumu inceledik.

Bize karşı olanlar, yeni Cumhuriyetin ilânı, padişahlığın ve halifeliğin kaldırılmasını benimsemeyenler, Meclis'te bir süre daha direndiler. Bazı yolsuzluklar yapıldığı iddiasıyle verilen bir gensoru önergesinin görüşülmesi sırasında, açıkça hükümete karşı olduklarını gösterdiler. Fakat burda da bir başarı kazanamadılar. Bunun üzerine, "İlerici Cumhuriyet Partisi" adı ile bir parti kurdular. "Cumhuriyet" sözcüğünü ağızlarına almaktan çekinenlerin, kurdukları partiye "İlerici" adını vermeleri, elbette içtenlik bağdaşır ve inanılır bir tutum değildi. Bu partiye, "tutucu" demek daha iyi.

Dirlik ve Düzenliği Sağlama Yasası'nın uygulanması ve Bağımsızlık Mahkemelerinin etkili çalışması ile Cumhuriyete yöbelen geri ve tutucu güçler yok edildi. Kısa zamanda, yurtta dirlik ve düzenlik sağlandı. Halkın yeni yönetime, devlete güveni ve sevgisi arttı. Her yerde, ulusumuzun desteğini kazandık. Bu arada, yeni Cumhuriyet yönetimini sağlamlaştırıcı yenilikler yapmaya devam ettik. Bilisizliğin simgesi gibi görünen "fes"i atarak, onun yerine uygarlık dünyasının giydiği "şapka"yı aldık. Kılığımızı ve giyinişimizi çağımıza uydurmaya çalıştık.

Tekkeler, türbeler ve tarikatları kapattık. Şeyhlik, dervişlik, müritlik; falcılık, büyücülük gibi çağdışı kurumları ortadan kaldırdık. Ayrıca, "Yurtlar Yasası'nı çıkararak, kadınlarımızın özgürlüğünü sağladık. Aile hayatını güven altına aldık. Ta işin başından beri, bütün yaptıklarımız şu temel ülküye dayandı: Türk ulusunu, uygar toplumlar çizgisine yükseltmek. Türkiye Cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerine, her gün daha çok güçlendirmek; bunun için de, zorbalık ve gerilik düşmanlarını yok etmek.

Ey Türk Gençliği!

Ey Türk Gençliği! Birinci ödevin; Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini, sonsuzluğa değin korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel, senin en değerli güven kaynağındır. Gelecekte de, yurt içinde ve dışında, seni bu kaynaktan yoksun etmek isteyen kötü niyetliler bulunacaktır. Bir gün, bağımsızlığını ve cumhuriyetini savunmak zorunda kalırsan; ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanaklar ve koşullar, çok elverişsiz olabilir. Bağımsızlığına ve cumhuriyetine yıkmak isteyecek düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmedik bir zafer kazanmış olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle sevgili yurdunun büün kaleleri alınmış, bütün tersaneleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve yurdun her köşesine düşman girmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, yurdunda, iş başında bulunanlar, aymazlık ve sapkınlık içinde olabilirler; üstelik, hainlik de yapabilirler. Daha kötüsü, iş başında bulunan kişiler kendi çıkarlarını, yurduna girmiş olan düşmanların siyasal amaçlarıyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte, bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Bunun için gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır.

Ey Türk Gençliği!

Ey Türk Gençliği! Birinci ödevin; Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini, sonsuzluğa değin korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel, senin en değerli güven kaynağındır. Gelecekte de, yurt içinde ve dışında, seni bu kaynaktan yoksun etmek isteyen kötü niyetliler bulunacaktır. Bir gün, bağımsızlığını ve cumhuriyetini savunmak zorunda kalırsan; ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanaklar ve koşullar, çok elverişsiz olabilir. Bağımsızlığına ve cumhuriyetine yıkmak isteyecek düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmedik bir zafer kazanmış olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle sevgili yurdunun büün kaleleri alınmış, bütün tersaneleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve yurdun her köşesine düşman girmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, yurdunda, iş başında bulunanlar, aymazlık ve sapkınlık içinde olabilirler; üstelik, hainlik de yapabilirler. Daha kötüsü, iş başında bulunan kişiler kendi çıkarlarını, yurdına girmiş olan düşmanların siyasal amaçlarıyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte, bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Bunun için gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır.

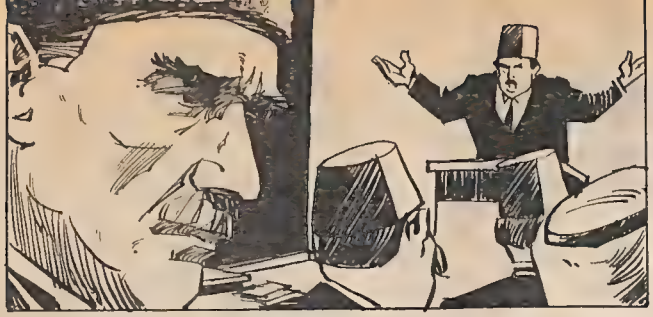

Rauf Bey, "Cumhuriyetin ilânında acele edilmiştir. Bu aceleciliği gösterenler sorumsuz kişilerdir. Bu yoldaki davranışın içyüzünü anlamak gerekir. Gizli bir yönetim var. Buna ses çıkarılmazsa yarın ne olacağı belli olmaz. Cumhuriyetin ilânını zorunlu kılan etken ne imiş, anlayalım." gibi birtakım propagandalarla, arkadaşlarımızı partiye ve bize karşı kışkırtmaya koyudu. Böylece anlaşıldı ki, geceli gündüzlü yaptığı görüşme ve konuşmalarla bu sakat düşüncesini milletvekillerine benimsetmek; sonra da yapılan yanlışlığı düzeltmek istiyor.

Devletin yönetimi, Cumhuriyetten söz etmeksizin, ulusal egemenlik ilkelerine uygun olarak her gün Cumhuriyete doğru yürüyen bir biçimde derleyip toplamaya çalışıyorduk. Biz geçiş döneminin bu uğraşma evrelerinde, orta yol bir hükümet biçimini uygulamak istiyorduk. Hükümetimizin adı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti idi. Gücünü Meclis'ten alıyordu. Padişahçılar, bunun Meşrutiyet Hükümeti olmasını istiyorlardı. Bize karşı çıkıyorlar ve diyorlardı ki: "Bu yapmak istediğiniz hükümet biçimi, neye hangi yönetime benzer?"

Bazı gazeteler, halifelik makamı ile ilgili ve bize karşı saygısızca yazılar yayımlıyorlar, halkı kışkırtıcı yorumlar yapıyorlardı. Halife ve halifelik makamı ile ilgili yanlış anlamalar ve yorumlar, halifenin davranışlarından doğuyordu. Halife, yaşayışı ile padişahların yolunu izler gibi görünüyordu. Dinsel törenler düzenliyor, yabancı devlet temsilcileriyle ilişki kurmak istiyor, gösterişli geziler yapıyordu. Ayrıca, devlet bütçesinden; "Halife Hazinesi" adı ile para ayrılmasını ve ödeneğinin artırılmasını istiyordu.

1 Mart 1924 günü, Büyük Millet Meclisinin açılışında yaptığım konuşmada şu üç noktaya değindim: Ulus, Cumhuriyetin bütün saldırılardan korunmasını istemektedir. Bunun için Cumhuriyeti, hiç zaman geçirilmeden denenmiş ilkelere uydurulması gerekir. Eğitim ve öğretim birleştirilmeli, zaman geçirilmeden bunun uygulanmasına geçilmelidir. Müslümanlık, bir sömürme aracı olmaktan kurtarılıp gerçek yerine oturtulmalıdır. 2 Mart günü Parti Grubu toplanıp bu üç sorunu görüştü. Anlaşmaya varıldı. 3 Mart günü de, birer yasa tasarısı olarak Meclis'e sunuldu.

1924 yılı ekiminin son günlerinde bize karşı olanların yeni bir oyunuyla karşılaştık. Karşıt görüşler, ordu komutanları arasında da yayıldı. Rauf Bey, Meclis içinde gerçekleştiremediği oyununu bu kesimde sahneye koymaya çalıştı. Kısa zamanda Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa gibi ordunun önde gelen bazı komutanlarını çevresinde topladı. Bunlar, bir birlik kurarak, yönetimi ele geçirmeye çalıştılar. Yeni seçimlerde milletvekili olamayan kişiler aracılığı ile bütün yurtta, ulusu bize karşı kışkırtmak için uğraştılar. Durumu inceledik.

Bize karşı olanlar, yeni Cumhuriyetin ilânı, padişahlığın ve halifeliğin kaldırılmasını benimsemeyenler, Meclis'te bir süre daha direndiler. Bazı yolsuzluklar yapıldığı iddiasıyle verilen bir genso-ru önergesinin görüşülmesi sırasında, açıkça hükümete karşı olduklarını gösterdiler. Fakat burda da bir başarı kazanamadılar. Bunun üzerine, "İlerici Cumhuriyet Partisi" adı ile bir parti kurdular. "Cumhuriyet" sözcüğünü ağızlarına almaktan çekinenlerin, kurdukları partiye "İlerici" adını vermeleri, elbette içtenlik bağdaşır ve inanılır bir tutum değildi. Bu partiye, "tutucu" demek daha iyi

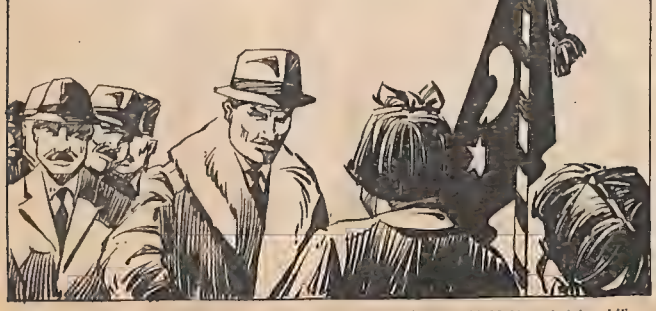

Dirlik ve Düzenliği Sağlama Yasası'nın uygulanması ve Bağımsızlık Mahkemelerinin etkili çalışması ile Cumhuriyete yöbelen geri ve tutucu güçler yok edildi. Kısa zamanda, yurtta dirlik ve düzenlik sağlandı. Halkın yeni yönetime, devlete güveni ve sevgisi arttı. Her yerde, ulusumuzun desteğini kazandık. Bu arada, yeni Cumhuriyet yönetimini sağlamlaştırıcı yenilikler yapmaya devam ettik. Bilisizliğin simgesi gibi görünen "fes"i atarak, onun yerine uygarlık dünyasının giydiği "şapka"yı aldık. Kılığımızı ve giyimlerimizi çağımıza uydurmaya çalıştık.

Tekkeler, türbeler ve tarikatları kapattık. Şeyhlik, dervişlik, murtlık; falcılık, büyücülük gibi çağdışı kurumları ortadan kaldırdık. Ayrıca, "Yurttaş Yasası"nı çıkararak, kadınlarımızın özgürlüğünü sağladık. Aile hayatını güven altına aldık. Ta işin başından beri, bütün yaptıklarımız şu temel ülkeye dayandı: Türk ulusunu, uygar toplumlar çizgisine yükseltmek. Türkiye Cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerine, her gün daha çok güçlendirmek; bunun için de, zorbalık ve gericilik düşmanlarını yoketmek...

Kronoloji

1881 Atatürk'ün doğum tarihi.

1899 Atatürk Harb Okulunda.

1908 İkinci meşrutiyetin ilânı.

1909 13 Nisan. 31 Mart vak'ası.

1915 6–7 Ağustos. Anafartalar zaferi.

1916 Atatürk'ün generalliğe yükselmesi.

1918 30 Ekim. Mondros Silah Bırakışması'nın imzası.

1918 3 Kasım. Anlaşma Devletleri donanmasının İstanbul'a gelişi.

1919 15 Mayıs. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali.

1919 19 Mayıs. Mustafa Kemal'in Samsun'a Anadolu topraklarına ayak basması.

1919 8–9 Temmuz. Mustafa Kemal'in ordu müfettişliğinden ve askerlikten istifa etmesi.

1919 23 Temmuz. Erzurum Kongresi.

1919 4 Eylül. Sivas Kongresi.

1919 7 Eylül. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulması.

1919 12 Eylül. Anadolu illeri ile İstanbul Hükümeti arasında haberleşmelerin kesilmesi.

1919 20 Ekim. Amasya Görüşmesi.

1919 27 Aralık. Mustafa Kemal'in ve temsil heyetinin Sivas'tan Ankara'ya gelişi.

1920 12 Ocak. Son Osmanlı Meclisi Mebusanının İstanbul'da açılması.

1920 28 Ocak. Misak-ı Milli'nin kabulü.

1920 16 Mart. İstanbul'un işgali.

1920 23 Nisan. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulu şu.

1920 30 Nisan. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuru duğunun dünya devletlerine bildirilmesi.

1920 25 Temmuz. Edirne'nin Yunanlılar tarafından i gali.

1920 28 Eylül. Doğuda Ermeni'ye karşı harekâtın ba laması.

1920 3 Aralık. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti i Ermenistan Hükümeti arasında Gümrü Antlaşm ın imzalanması.

1921 9–10 Ocak. Birinci İnönü Savaşı.

1921 21 Şubat. Londra Konferansı (12 Mart'a kadar).

1921 1 Mart Afganistan Hükümeti ile anlaşma.

1921 16 Mart. Moskova Antlaşması.

1921 31 Mart. İkinci İnönü Savaşı.

1921 5 Temmuz. Yeni Yunan taarruzunun başlaması.

1921 5 Ağustos. Mustafa Kemal'in başkumandanlı seçilmesi.

1921 23 Ağustos. Sakarya Meydan Savaşının başlamas

1921 19 Eylül. Mustafa Kemal'e Büyük Millet Meclisin müşir rütbesinin ve Gazi sanının verilmesi.

1921 13 Ekim. Kars Antlaşmasının imzalanması.

1921 20 Ekim. Ankara itilâfnamesi.

1922 26 Ağustos. Büyük taarruz.

1922 30 Ağustos. Başkumandanlık Meydan Savaşı.

1922 18 Eylül. Batı Anadolunun Yunanlılardan tam men temizlenmesi.

1922 11 Ekim. Mudanya Mütarekesi.

1922 1 Kasım. Son Osmanlı padişahı Vahdettin'in İstanbul'dan bir İngiliz harb gemisi ile kaçması.

1922 20 Kasım. Lozan Konferansının başlaması.

1923 4 Şubat. Lozan görüşmelerinin tekrar başlaması.

1923 24 Nisan. Lozan Antlaşmasının imzalanması.

1923 24 Temmuz. Lozan Antlaşmasının imzalanması.

1923 23 Ağustos. Lozan Antlaşmasının Büyük Millet Meclisi tarafından tasdiki.

1923 6 Ekim. Türk Ordusunun İstanbul'a girişi.

1923 13 Ekim. Ankara'nın hükümet merkezi olması.

1923 26 Ekim. Cumhuriyet'in ilânı ve Mustafa Kemal'in Cumhurbaşkanlığına seçilmesi.

1924 3 Mart. Halifeliğin kaldırılması.

1925 11 Şubat. Doğu illerinde Şeyh Said isyanı.

1925 3 Kasım. Şapka Kanununun kabulü.

1925 30 Kasım. Tekkelerin kapatılması.

1925 26 Aralık. Bugünkü saat ve takvimin kabulü.

1926 17 Şubat. Türk Medeni Kanununun kabulü.

1928 9 Ağustos. Harf devriminin başlaması.

1928 1 Kasım. Harf devrimi hakkında kanun çıkarılması.

1930 Ağustos. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması.

1930 17 Kasım. Serbest Cumhuriyet Fıkrası'nın kendi kendini kapatması.

1930 23 Aralık. Menemen olayı.

1934 9 Şubat. Balkan Antantının imzalanması.

1937 9 Temmuz. Saadabât Paktının imzalanması.

1937 21 Temmuz. Montrö Antlaşmasının imzalanması.

1938 10 Kasım. Atatürk'ün ölümü.

1938 11 Kasım. İsmet İnönü'nün Reisicumhurluğa seçilmesi.

KONUK YAZAR

MISTIK

DOĞA'NIN DİLİ

Hayvanlarla konuşmayı denediniz mi hiç?

Hoppala! bu ne biçim soru demeyin. Ben denedim. Sanıyorum bu işi başarabildim biraz. Masal dinlemeyi severim. Çocukluğumdan bu yana pek çok masal dinledim. Yıllarca önce konu komşu toplanırlar, söyleşirler, biz küçükler de genellikle anlatılanları dinlerdik. Televizyon yoktu o zamanlar. Radyosu olan komşular mahallenin seçkin kişilerinden sayılırlardı. Elektrik bile yoktu her evde. Bizim ev de akşamları gaz lambasıyla aydınlanırdı. Sıra masal anlatmaya gelince lâmba kısılır, böylece herkes anlatılanı kendi iç dünyasında yaşardı. Bilirsiniz masallarda her şey olağandır. Sihirli halıya biner, uçarsınız, vur sopam dersiniz sopa kötü kişileri döver, açıl sofram dersiniz sofra açılır. Karga dile gelir konuşur. düşlerle masallar arasında bir benzerlik vardır bu bakımdan. Bilim adamları, insanların yaşamlarında gerçekleşmesini istedikleri ama bir türlü gerçekleştiremedikleri olayları düşlerinde yaşadıklarını söylüyorlar.

Bu görüş masallar için de geçerlidir.

Bir de yarı masal, yarı efsane olaylar anlatırlar.

— Hazreti Süleyman tüm hayvanların dilinden anlar, onlarla konuşurdu.

— Lokman hekim tüm bitkilerle konuşur, onların dilini anlardı diye tartışırlardı uzun uzun.

Sorardım kendi kendime. "Nasıl olur? Ben de konuşabilir miyim acaba hayvanlarla?"

Evdeki kedi miyavladığı, atımız kişnediği, köpek havladığı zaman ne söylüyordu acaba? Kendilerince kelimeler mi türetmişlerdi bunlar? Nasıl cümle kuruyorlardı?

Yıllar yılı beynimi kurcaladı durdu bu düşünce. Hayvanları, bitkileri anlamaya çalıştım hep. Okuduğum kitaplardan, ansiklopedilerden onlarla ilgili pek çok şey öğrendim. Çoğunun bizim duyamadığımız sesleri duyduğunu, kiminin radar görevi yapan anteni olduğunu.. Kedilerin bizim hiç bir şey göremediğimiz kör karanlıkta, çevrelerini rahatça görebildiklerini, köpeklerin ağaç diplerini otomobil tekerleklerini ve gerekli gördükleri yerleri ıslatmalarının aralarında bir haberleşme olduğunu öğrendim.

İyi ama bütün bu bilgiler yeter miydi onlarla konuşabilmek için? Bir yabancı dil çalışır gibi, kedice, köpekçe, kuşça, öğrenebilir miydim?

Ya onlar kaç kelime biliyorlardı insanca'dan. İnsanca dedim, güleceksiniz ve "böyle cahillik olur mu? İnsanlar ayrı diller konuşuyorlar. Fransızca, Almanca, İngilizce v.b" diyeceksiniz. Doğru. Pekiyi bizim dilimizi ne kadar öğrenebiliyor acaba çevremizdeki hayvanlar? Bildiğime göre kaniş cinsi köpekler üçyüz kelimeye kadar anlayabiliyorlarmış. Son zamanlarda bilginler çalışmışlar ve şempaze cinsi maymunlara konuşmayı öğretmişler. Ama sakın yanlış anlamayın şempanzeler oturup uzun uzun sanat söyleşileri yapmamışlar. Yalnızca birkaç kelime söylemeyi başarabilmişler.

Görüyorsunuz ya hayvanların dilini anlamaya çalışan yalnız ben değilmişim. Akıllı uslu bilim adamları da uğraşıyorlar bu işle. Üstelik bir de kendi dillerini öğretmeye çalışıyorlar. Bense bilim adamı değilim. Yalnızca tüm hayvanları, çiçekleri, kısacası doğayı sevdiğim için anlaşmak istiyorum onlarla.

Bir an için kendinizi hayvansız, bitkisiz bir ortamda düşünün. İnanıyorum ki canınız sıkılacak. Hayvanların ve bitkilerin birçok yararları yanı sıra doğada dengeyi sağladıklarını da biliyoruz. (Örneğin, bitkilerin oksijen yayması, solucanların toprağı yumuşatması vb.) Ne yazık ki çevre kirlenmesi ve düşüncesizce avlanmak nedeniyle bazı türler yok olacaklar neredeyse. Bu yüzden Birleşmiş Milletler insan hakları bildirisinden sonra bir de hayvan hakları bildirisi yayınlamış bu yakınlarda.

Elbette hayvanlar okuyamayacak bu bildiriyi. Çünkü onların kelimelerle harflerle bir ilişkileri yok.

Dikkat edin, bir kedi miyavladığı zaman sesinin tonu bakışları ve davranışları ile anlatır istediğini. Örneğin:

Bizim Tekir acıktığı zaman tatlı ve istekli bir ses çıkarır. Kapı kapalıysa başka bir ton verir sesine ve kapıyı tırmalar. Köpeğimiz Aki otomobilde gezmeyi çok sever. Onu çok iyi tanıdığım için, otomobile binmek istediği zaman çıkardığı sesi bilirim. Buna gözlerindeki anlamı katınca onunla anlaşıyoruz.

İlk insanlar da kelimelerle konuşmazlarmış. Ne istediklerini çıkardıkları seslerle ve hareketler anlatırlarmış. Zamanla sesler kelimelere dönüşmüş. Yazı bulunduktan sonra da edebiyat sanatı doğmuş. Bugün yeryüzünde konuşulan bir çok çeşitli dil var. Bu dillerin kelimeleri sözlükler dolduruyor. Acaba bizler kelimelerle tam olarak anlatabiliyor muyuz istediklerimizi. Örneğin bir resmin renklerini, ya da müzik parçasının seslerini, bir dansın hareketlerini sözlerle anlatabilir miyiz? Elbette anlatamayız. Tüm duygularımızı sözcüklerle anlatabilseydik, Edebiyat Sanatından başka sanat dallarına gerek kalmazdı.

Hayvanlarla, çiçeklerle, tüm doğa ile anlaşmak, konuşmak olasıdır. Onların dilini anlamak, onları sevmekle olur.

UYGARLIĞIN KİLOMETRE TAŞLARI

ISAAC NEWTON

(Aysak Nyutın)

Newton ışığı bir çok prizmanın içinden geçirerek renk üretmeye çalışıyor. Bunun için üçgen biçimindeki bir camı ve çeşitli prizmaları kullanıyor.

24 Aralık 1642 sabahı İngiltere'nin Lincolnshire yöresindeki bir çiftlik evinde bir bebek dünyaya geldi. Yedi aylık (prematüre) çok zayıf bir oğlandı bu. Ebeler bu çelimsiz yavruyu süzdükten sonra, "akşama dek ancak yaşar, zavallı" diye mırıldandılar. Neyse ki bu tahminleri doğru çıkmadı ve bilim dünyası en soylu bireylerinden birini kazandı. 24 Aralık sabahı doğan bebek Isaac Newton'du.

Newton'un okuldaki ilk yılları pek de başarılı sayılmazdı. Dikkat çekmeyen, ufak tefek, sessiz, biraz da tembel bir öğrenciydi. Ne var ki bir gün kendisini dövmek isteyen sınıfın iri kıyımlarından birini bir yumrukta devirince ünü arttı. Newton'a bir hırs gelmişti. İlle de sınıfının birincisi olmak istiyordu. Kısa süre sonra bütün derslerde üstün başarısı görülmeye başlandı. Amcalarından birinin ısrarıyla Cambridge'de Trinity Koleji'ne gönderildi.

1665–1666 yılında görülen korkunç veba salgını yüzünden öğrenimini kesip doğduğu kırlara döndü. Günlerini ağaçların altına oturup düşünmekle geçiriyordu. Olağanüstü bir düşünme yeteneği vardı. En çetin konuların bile içinden çıkıyor, güç problemleri en ince ayrıntılarına inerek çözüyordu.

Çağlar boyu süregelen inanışlara göre, güneşin, yıldızların ve gezegenlerin kendilerine özgü güçleri vardı. Onları birbirine yaklaştıran tanrısal güçlerden söz edilirdi. Bütün bunlar Newton'a doyurucu gelmiyordu. Bir gün dalından kopup yere düşen bir elmadan esinlenerek araştırmalara başladı. Yerçekimini ispatladığında henüz yirmi dört yaşındaydı.

Kırlarda kaldığı on sekiz aylık süre boyunca Newton türlü dallarda araştırmalar yaptı. Gelgit olayının kurallarını, beyaz ışığın yedi renkten oluştuğunu ortaya koydu. Yepyeni bir teleskop geliştirdi. Gelgelelim bütün bunları gizli tutmayı yeğliyordu.

Newton yıldızlardan ve güneşten gelen ışığın bir çok renklerle bize ulaştığını gösteriyor. Resimde bir prizmadan güneş ışığını geçirirken.

1667 yılında Cambridge'e döndü. Hocası Isaac Barrow ölünce onun yerine ve yirmi altı yaşında profesör oldu. Yansıtıcı teleskopunun oluşmasına yol açan deneyleri anlatan bir raporu bilimsel kuruluşlara sununca yer yerinden oynadı. Newton bütün bilinen kuramlara karşı çıkıyordu. Yoğun tepkilerle karşılaşmak Newton'u üzüyordu. Buluşları açıkladığına bayağı pişman olmuştu.

Bu arada, Yerçekimi Yasasını ispatlamak için geliştirdiği yepyeni matematik sistemi, entegral hesabını onun değil, Wilhelm Von Leibnitz adlı Alman matematikçinin bulduğu söylenir olmuştu. Bu tartışmaya son vermek isteyen ünlü İsviçreli matematikçi Jean Bernoulli ortaya iki problem atarak, bunu hiç kimsenin bir yıl içinde çözemeyeceğini savundu. Leibnitz bir yıla yakın bir süre bu problemlerden birincisini çözmeye ayırmış ve ikincisine henüz geçmişken, Newton problemleri aldıktan yirmi dört saat sonra çözerek Kraliyet Akademisi'ne sundu. Böylece entegral hesabını onun bulduğu da tartışmasız olarak ispatlanmış oldu. Çünkü bu problemleri başka türlü çözmeye olanak yoktu.

Newton'un en önemli çalışmalarından olan "Principia"nın yayımlanması bu sıraya rastlar. Aslında bu yapıtın yayımlanmasında genç astronom Edmund Halley'in büyük katkıları vardır. Halley, gezegenlerin yörüngeleri konusunda yaptığı araştırmalara yardımcı olmasını istemek için Newton'u ziyaret ettiğinde, büyük bilginin yörüngeleri çoktan hesaplamış olduğunu gördü. Newton'un darmadağınık çalışma masasına saçılmış notların, çiziktirilmiş kâğıtların büyük değerini anlayan Halley, bunları toplayıp kendi hesabına basmayı önerdi. Newton bir süre duraksadıysa da sonunda onayladı. Böylece Einstein'ın Rölativite Teorisi yayımlanıncaya dek benzeri görülemeyecek bir fırtına koptu bilim dünyasında.

"Principia"yı matematikçiler bile anlamakta güçlük çekiyorlardı. Kitap Latince yazılmıştı (o çağlarda bütün bilimsel araştırmalar Latince yayımlanırdı) ve matematiksel formüllerden oluşuyordu. Güç anlaşılır olmasını Newton özellikle istemişti; çünkü kendi deyişiyle "matematik hakkında üç şey öğrenenin" birtakım saçma sapan itirazlarla karşısına çıkmasından bıkmıştı. "Principia" tam iki yüz yıl boyunca bilimsel düşüncenin temel başvuru kitabı oldu.

Newton özellikle yerçekimi yasası üzerindeki araştırmalarını ölünceye değin sürdürdü. Uzaydaki her cismin çekim gücü olduğunu, gelgit olayının buna bağlı olduğunu ve bunun gibi pek çok konuyu apaçık aydınlattı.

Newton teorisinin büyük başarılarından kimini göremedi. Örneğin, Ölümünden yüz yıl kadar sonra astronomların dikkatini Uranus'un tahmin edilen yerinden farklı bir yerde bulunması çekti. Artık hiç kimse Newton'un teorisinin yanlış olabileceğini düşünmediği için araştırmalar yoğunlaştırıldı. Uranus'u etkileyen bir cisim olduğu kuşkusuzdu. Nitekim yapılan karmaşık hesaplar ve gözlemler sonucu yepyeni bir gezegen bulundu. Bu gezegene J. C. Galle tarafından Neptün adı verildi. Uranus'u çekim gücüyle etkileyen Neptün'dü Newton'un kuramı bir kez daha geçerliliğini kanıtlamıştı.

Newton 1727 yılında yaşama gözlerini yumdu. Geride bıraktığı yıllarını şöyle değerlendirmişti: "Başkaları benim için ne düşünür bilmem ama, ben kendimi koca bir okyanusun kıyısında oynayan ve bulduğu güzel bir taş ya da alışılmışın dışında bir deniz kabuğu ile oyalanan küçük bir çocuğa benzetiyorum. Oysa önümde keşfedilmemiş bir bilgi okyanusu durmakta. Mesele onu keşfedebilmekte..."

Newton'un prizmalarla yaptığı deneylerden biri.

TEMEL REİS

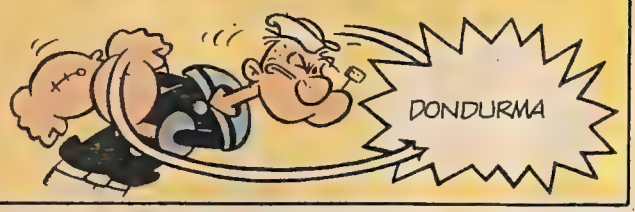
DONDURMA

BİRAZ DAHA ISPANAK İSTİYORUM!
BENİM BİR HAFTADA YEDİĞİM ISPANAĞI ŞİMDİDEN BİTİRDİN!

BÜCÜR'E ISPANAK YEDİRMEMELİSİN!
ISPANAK ONUN İÇİN İYİDİR!

O DAHA ÇOK KÜÇÜK BU KADAR GÜÇLÜ OLMASI DOĞRU DEĞİL...
HER YAŞTA GÜÇLÜ OLMAK İYİDİR..

BU DOĞRU AMA HERKESİN O KADAR GÜÇLÜ OLMADIĞINI ANLAMASI GEREK...
BU KADAR KÜÇÜK BİR ŞEYİ BÜYÜTÜYORSUN..

BU GÜN KABASAKAL'I GÖRDÜN MÜ?
HAYIR.. NEDEN SORDUN?
?
?

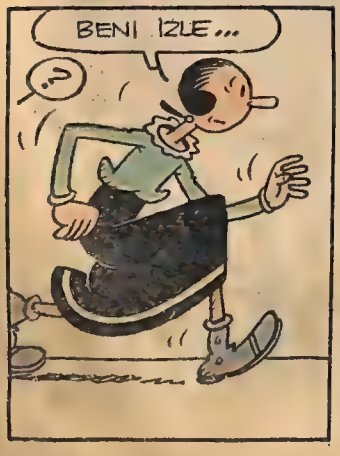
BENİ İZLE...
?

BU SABAH BÜCÜR'ÜN ELİNDEN DONDURMASINI ALMAYA KALKTI DA...
?
?

PUL KÖŞESİ

Thurn und Taxis şirketi aracılığıyla gönderilmiş bu mektubun öyküsü, zarfından anlaşılıyor... Mektup, Almanya'nın Gotha kentinden 15 Mayıs 1858 tarihinde postalanmış... Gideceği yer, Amerika'da Milwaukee... New York'a 30 Haziran'da varmış... Üstündeki "N.York" damgası bunu belirtiyor... Sahibi bulunamamış. Bunun üzerine gazetelere ilân verilerek sahibi aranmış. Zarfın üstündeki "Advertised" (ilân edilmiştir) damgası da bunu gösteriyor... Sahibi yine bulunamayınca 2 Eylül 1858 tarihinde Almanya'ya gönderilmiş... O tarihlerde, gönderilen mektubun sahibi böyle uzun süre aranır, bulunamayınca gazetelere ilân verilirdi. Yine alıcısı ortaya çıkmazsa, gönderildiği yere iletilirdi.

ÖZEL BİR POSTA KURUMU

Avrupa'da 1450'den 1867'ye kadar haberleşmeyi özel bir kurum yürüttü. Thurn und Taxis adlı bu kurum, bir aile şirketiydi. Başlangıçta sadece hükümdarların ve devlet yöneticilerinin mektuplarını bir yerden bir yere iletiyordu. Sonraları, dileyen herkesin mektubunun gönderilmesi işini üstüne aldı.

Kurumun merkezi, o zamanlar Kutsal Roma İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Brüksel'deydi. Brüksel'den Paris'e gönderilen bir mektup, alıcısının eline 44 saatte ulaşıyordu; daha sonraları bu süre 36 saate indi. Yine Brüksel'den Roma'ya gönderilen bir mektubun yerine ulaşması on buçuk gün sürüyordu. Thurn und Taxis, Amerika kıtasına bile mektup gönderilmesine aracı oluyordu.

Thurn und Taxis ailesi, bu işten çok zengin oldu. 1618 —1648 yılları arasında sürüp giden 30 Yıl Savaşları sırasında, kurumun yöneticisi bir kadındı: Kontes Alexandrine Thurn und Taxis... Bu yönetici, kurulu "posta şebekesi"ni daha da genişletmeyi başardı.

Kutsal Roma İmparatorluğu'nun son yıllarında şirketin işleri azaldı. Artık posta işini hükümetler düzenlemeye başlamıştı. Hükümetler, buna karşılık Thurn und Taxis'e tazminat veriyorlardı. 1867 yazında Prusya, 1 Ocak 1968'de de Kuzey Almanya, şirketin binalarını, araçlarını aldılar; karşılığında da üç milyon taler ödediler. Böylece, bu özel posta kurumu kapanmış oldu.

BİR ÖĞRETMENE SORUYORUZ

Ders konularıyla ilgili sorularınızı artık bu köşede yanıtlayabileceğiz, sevgili okurlar. Mektuplarınızı "Milliyet Çocuk Dergisi, Bir Öğretmene Soruyoruz, Milliyet Yayınları, Cağaloğlu, İstanbul" *adresine bekliyoruz.*

Geçenlerde bir arkadaşımdan duydum: Minaksi adlı bir tapınak varmış... Bu tapınak, içindeki değerli taşlarla ünlüymüş. Böyle bir tapınak olup olmadığını, gerçekten varsa, hangi ülkede olduğunu yazarsanız sevinirim.

Cemalettin Özgül (Giresun)

Böyle bir tapınak gerçekten var... Hindistan'ın Madurai kentinde bulunuyor. Dilerseniz, bu konuda kısa bir bilgi de verelim.

Minaksi tapınağı, on yedinci yüzyılda yapılmış. Dünyadaki tapınakların en büyüklerinden biri. Dikdörtgen biçiminde. Uzunluğu 260, genişliği 230 metre... 1000 sütun üzerinde duruyor. İçinde dağ yolu gibi kıvrılan geçitler var. Yukarılara, bu geçitlerden çıkılıyor. İçinde gerçekten çok değerli taşlar var... Bu taşlar, paha biçilemeyen bir hazine... Tapınağın önündeki büyük havuz, bu güzelliği tamamlıyor...

TV

SARI DENİZALTI

Dünyanın en çok ilgi çeken çizgi-filmlerinden birinin yapımcısı ünlü bir müzik topluluğu...

1962 yılında İngiltere'de bir fırtına koptu. Bir müzik fırtınasıydı bu Dört genç yaptıkları müzikle çevreyi kasıp kavuruyordu. "Beatles"di bunlar. Gençlerin bir süre sonra yüzlerce plağı çıktı. Bunlar, dünyanın dört bir yanında milyonlarca sattı. Dünya gençliği onlara uyarak saçlarını uzattılar. Onlar gibi giyinmeye başladılar.

Gerçekten de müzik tarihine "Beatles" gibi bir topluluk az gelmiştir. Kuruluşlarından beri geçen yedi yıl boyunca dünya gençliğini, kendilerine bağlamışlar, onları etkilemişlerdir. Dağılmalarından sonra kurulan bir çok başka topluluk da onların şarkılarını söylemişler ve ün kazanmışlardır.

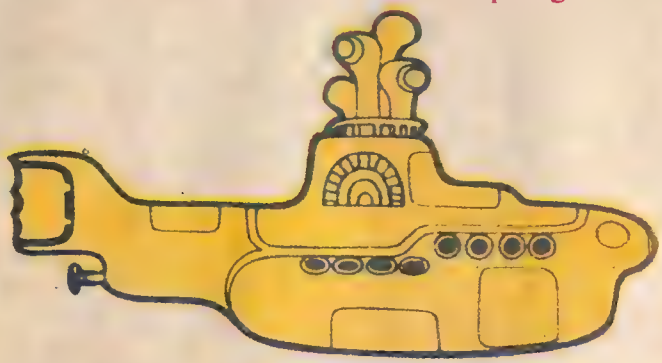

Tabii onların sırtından ün kazanan yalnız plakçılar ve yeni kurulan topluluklar olmamıştır. Film yapımcıları da onlarla ilgili filmler yaparak, onları oynatarak para kazanmışlardır.

Konumuz onların oynadığı bir filmle ilgili. Daha başka bir deyimle bir çizgi-filmle. Filmin adı, "Yellow Submarine". Bu, bizim dilimizde, "Sarı Denizaltı" anlamına geliyor. Sarı Denizaltı'da dört ünlü müzisyen de oynamışlar. Oynamışlar diyoruz ama sizin aklınıza bir soru da gelebilir. İnsan hiç çizgi - filmde oynar mı diye... Çünkü adı üzerinde çizgi -film bu. Yanıtlayalım. Ressamlar bu dört müzisyenin resimlerini çizmişler. Sonra da bunlara çizgi - film tekniğine göre hareketler vererek filmi oluşturmuşlar.

Tabii John Lennon, Paul Mc. Cartney, George Harrison ve Ringo Starr'dan oluşan "Beatles" topluluğunun yaptığı filmler bununla bitmiyor. Size onların öteki filmlerinden, "Help" (İmdat), "A Hard Days Night" — (Zor Günün Gecesi)'ni bir çırpıda sayabiliriz.

Dileriz televizyonumuz öteki dünya televizyonları gibi bizlere "Sarı Denizaltı" yı izletir...

Dustin Hoffman

KISA KISA

■ Kung—Fu dizisinen tanıdığımız ünlü oyuncu David Carradine geçtiğimiz günlerde yeni bir filmin çekimine başladı. Filmde bir zamanların ünlü kadın casusu Mata Hari konu ediliyor.

■ İngiliz filmcileri baş rollerini arıların paylaştığı bir filmin çekimine başladı. Evet yanlış duymadınız. Filmde baş rolleri tam bir milyon arı paylaşıyor. Bir çok güvenlik önleminin alındığı film için yönetmen Irwin Allen, "Şimdiye dek yönettiğim en güç film bu olacak..." diyor. Filmde ayrıca Michael Caine, Katharine Ross, Richard Widmark ve Henry Fonda gibi ünlü oyuncular da rol alıyor.

■ Charlie'nin Melekleri adlı diziden tanıdığımız Kate Jackson (Kelly), Dustin Hoffman ile birlikte yeni bir filme başlıyor. Ayrıca dizinin öteki yıldızı Farah Fawcett - Majors da (Jill) yeni bir filme başladı. Bir bilim kurgu öyküsü olan filmin adı: "Satürn 3"...

DERGİ SORUŞTURMASI

KİTAP KAZANAN OKURLARIMIZ

Kitap kazanan okurlarımızın armağanları adreslerine gönderilmiştir.

1. Taşkın Çelik
2. Zerrin Esendemir
3. Cem Berktin
4. Demet Aydınoğlu
5. Emre İkizler
6. Yeşim Özben
7. Aydın Özkan
8. Murat Filar
9. Selma Şemdinoğlu
10. Dârâ Mazlum
11. Hakam Güngör
12. Tanju Özel
13. Cenk Yalçın
14. Ökkeş Çakmak
15. Hüsamettin Ağırkaya
16. Buğra Aktimur
17. Gökhan Yıldırımkaya
18. Tülây Döş
19. İsmail Tunç
20. Yalçın Aktikhan
21. Sami Gören
22. Gürbüz Dönmezer
23. Turan Akbulut
24. Aykut Okur
25. Can Ulucan
26. Kadir Doğan
27. Cengiz Aladağ
28. Gülüz Kucur
29. Emre Ilgın
30. Bahar Akyüz
31. Nurdem Atay
32. İbrahim Çam
33. Yaşar Öncü
34. Mustafa Öz
35. Bikem Keramettin
36. Bülent Kılıç
37. Elvan Damargüç
38. Zümrüt Ertürk
39. Cevat Bayhan
40. Mete Yazıcı
41. Bülent Karaman
42. Ozan Akyürekliler
43. Zeren Sezer
44. Cüneyt Aslanoğlu
45. İlkgül Altındağ
46. Nilgün Erderen
47. Kerem Bebek
48. Gülnihal Baysaloğlu
49. Erhan Loğoğlu
50. Gülmisal Baysaloğlu
51. Özdem İşsever
52. Esen Şahin
53. Nâlan Seçkin
54. Müynir Engün
55. Ayşe Özgen
56. Ayşegül Kızıltuna
57. Metin Telli
58. Abidin Yılkan
59. Gülay Temiz
60. Erdinç Sözer
61. M. Ömer Yüce
62. Özgül Barış
63. Sema Kasapoğlu
64. Serdar Yılmaz
65. Ahmet Vural
66. Özlem Sanan
67. Arzu Aydınoğlu
68. Banu Homurlu
69. Demet Soyal
70. Akın Gözü
71. Yüksel Kurt
72. Ayçin Uysal
73. İlker Kavak
74. Selim Samur
75. Sertaç Gümüş
76. Özen Balcı
77. Cemal Evren
78. Mürüvvet Gider
79. Serpilgül Öztürk
80. Ümmü Gülbahar
81. Metin Eröz
82. Arzu Durmuş
83. Demir Sayıner
84. Eznur Ünal
85. Bengi Demir
86. Uğur Ertekin
87. Tamer Aslan
88. Muharrem Elmasulu
89. Suna Irak
90. Ömer Bayyurt
91. Ayhan Güvener
92. Rengi Karaman
93. Erel Tellal
94. Ece Yetişir
95. Halil Çıplak
96. Oğuzhan Dişbudak
97. Levent Tarçuk
98. Ayhan Yılmazer
99. Güney Özdinç
100. Pelin Ersan

GÜÇLÜ DÜŞMAN

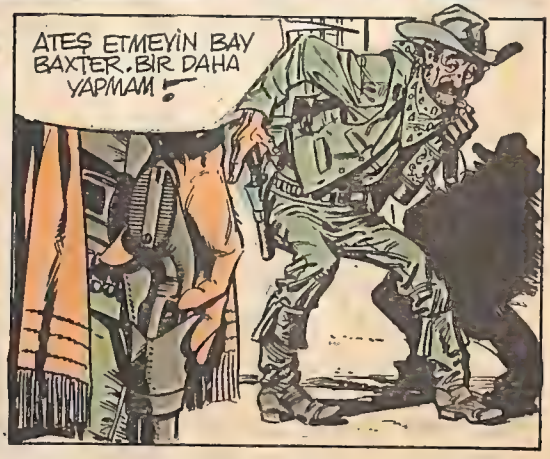

BAXTER'DEN KURTULMAK İSTEDİĞİNİ BİLİYORUM ŞERİF.. BU İŞ İÇİN YARDIMCIYA İHTİYACIN VAR !...

NE.. NE...? KİM BU SAÇMALIKLARI UYDURAN ?

SİZ ŞERİF !

PÖH.. BAY BAXTER'E BÜYÜK SAYGI DUYARIM... GERÇEK BU...

ONLARIN BİR ADAMI DEĞİLİM.. GERÇEKTEN SİZE YARDIM ETMEK İSTİYORUM.. ZATEN İSTESENİZDE İSTEMESENİZDE EDECEĞİM...

PÖH.. KIRBİN KERE PÖH !

NASIL YILDIZ BANA YAKIŞTI MI ?

HIM... BİRAZ PASLI AMA, PEK DE FENA DURMADI.. HIMM... EVET...

YILDIZI TAŞIYACAK GÜÇTESİN.. BİR ZAMANLAR BEN DE ÖYLEYDİM... BAXTER VE ALKOLDEN ÖNCE... ŞİMDİ İSE.. NEYSE !...

HİÇBİR ZAMAN GEÇ DEĞİLDİR ŞERİF... YEMİN NASIL EDİLİYORDU ?..

TANRI KARŞISINDA BU DEVLETİN ADALET VE KANUNLARINA HİZMET EDECEĞİME YEMİN EDİYORUM VESAİRE.. VESAİRE...

WANTED

DAHA SONRA...

KALP SEKTESİNDEN GİDİYORUM.. ÇABUK GELİN BAKIN !

?!

SAKİN OL JİMMY.. BURADA GÜVENLİKTESİN..

BANA BAK ŞERİF.. BU HERİFİN GÖĞSÜNDEKİ YILDIZ NE OLUYOR ?
AH.. BAY BAXTER... BEN DE SİZE YARDIMCI-MI TAKDİM EDECEKTİM..

YARDIMCI MI ? SAYIKLIYORSUN SEN.. BU HERİF EŞKİYA .. DARAĞACINDAN JİMMY WEBB'İ KURTARAN O.. BİLİYOR MUSUN ?..
TABİKİ BİLİYO-RUM.. JİMMY'İ SERBEST BI-RAKMA EM-RİNİ BEN VERDİM...

NE ?
JİMMY WEBB'E YAPILAN MAHKE-ME KANUN DIŞIYDI.. YENİ-DEN YAPILACAK AMA BU SEFER BİR YARGIÇ VE GERÇEK BİR JÜRİYLE

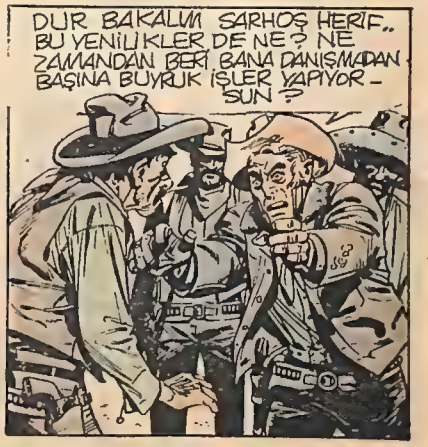
DUR BAKALIM SARHOŞ HERİF.. BU YENİLİKLER DE NE ? NE ZAMANDAN BERİ BANA DANIŞMADAN BAŞINA BUYRUK İŞLER YAPIYOR-SUN ?

KALDIR ELLERİNİ BAXTER KULAKLARINI DA İYİCE AÇ, ÇÜNKÜ YENİLİKLER DAHA BİTMEDİ ...
DEVAM EDİN ŞERİF.

YANİ... EVET... MARTİN PEDRO VE BUCK'U YARDIMCIMA SALDIR-MAKTAN TEVKİF EDİYORUM..

DEVAM EDECEK

Yanıtlar. 64. sayfada

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	T	A	K	U	B	İ	L	A	Y	F
2	N	B	A	T	Ü	R	K	E	R	E
3	İ	N	Ö	N	Ü	Z	R	R	A	V
4	S	R	A	İ	N	Ü	Ü	İ	R	Z
5	H	E	K	L	A	B	T	K	K	İ
6	A	F	A	T	I	E	A	E	I	Ç
7	T	E	F	O	R	Y	T	B	L	A
8	N	T	A	R	A	D	A	A	I	K
9	A	P	İ	N	T	E	K	R	Ç	M
10	S	A	Z	I	R	İ	L	A	A	A
11	A	Ş	I	T	A	L	Ö	K	L	K
12	H	A	L	İ	D	E	E	D	İ	P

SÖZCÜK AVCILIĞI

Geçen yıl başlattığımız sözcük avcılığını okurlarımızın isteğiyle yeniden sürdürüyoruz... Yukarıdaki harfler arasına gizlenmiş 12 sözcük var. Sözcükler soldan sağa, sağdan sola, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ve çapraz olarak yerleştirilmiştir; ters de olabilirler... Ama hepsi düz bir çizgidedir. Örnek olarak birini belirttik. Ötekileri bulması sizden...

Saklı sözcükler: Atatürk, Zübeyde, Ali Rıza, İnönü, Fevzi Çakmak, Kılıç Ali, Refet Paşa, Karayılan, Karabekir, Kubilay, Halide Edip, Hasan Tahsin.

AFRİKA: Resimde, Afrika kıtasının batıdan güneye inen kıyılarında dört ayrı çizgi görüyorsunuz. Haritayı düşünüp ya da inceleyip, hangi çizginin Afrika'nın gerçek kıyılarını gösterdiğini söyleyiniz.

KOYUNLAR

Yukarıda solda görülen koyun aşağıda görülen koyunlardan birinin eşi. Acaba onu bulabilir misiniz?

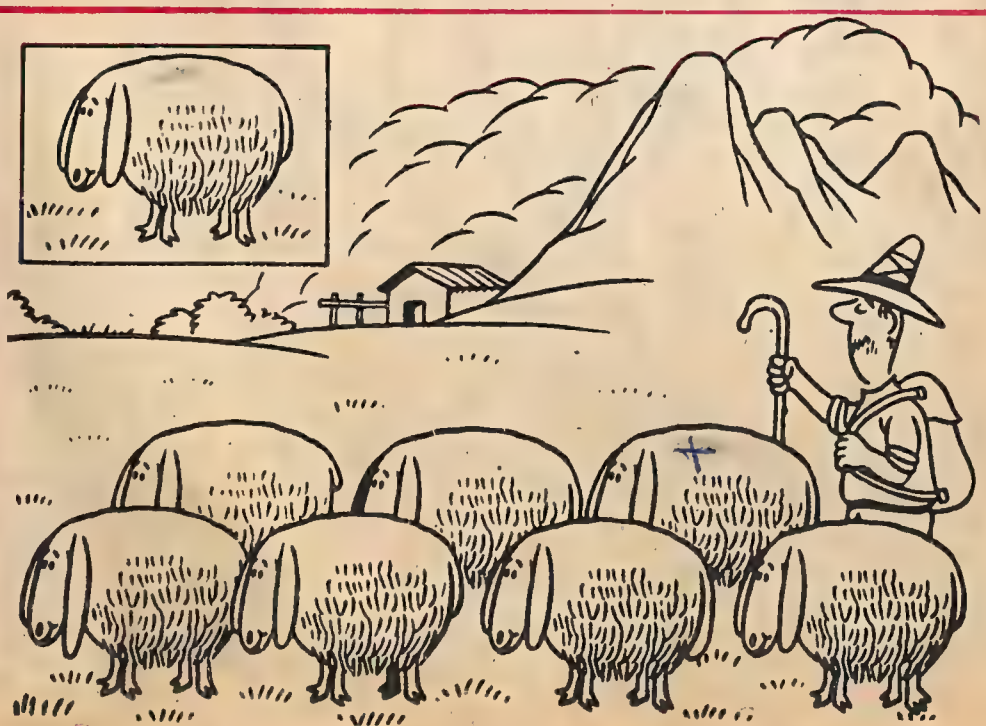

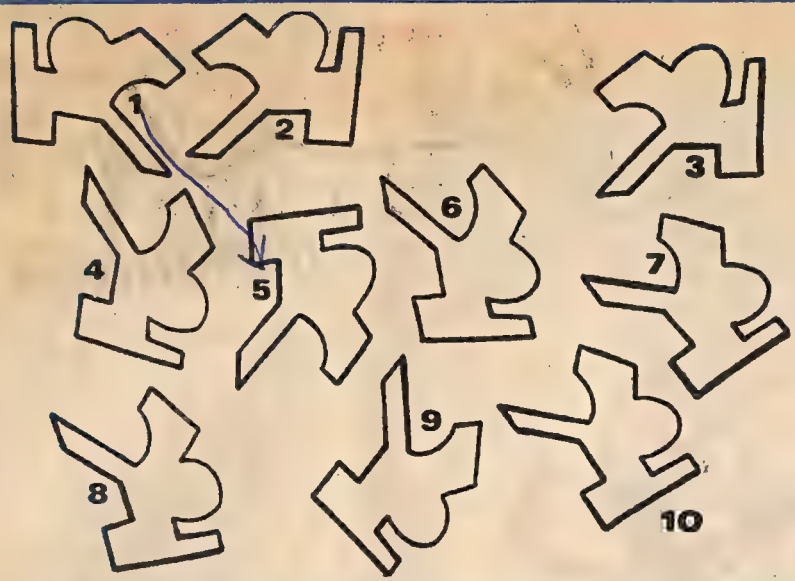

ŞEKİLLER: Birbirine çok benzeyen bu şekiller arasında yalnızca iki tanesi tıpatıp birbirinin eşidir. Acaba onları bulabilir misiniz?

RAKAMLAR

Yandaki şekillerden her biri birer rakamı simgeliyor. Simgelerin hangi rakamı gösterdiğini bulup, toplamanın sonucunu bulabilir misiniz? İsterseniz size ufak bir ipucu da verelim, koni 2, küp ise 1 rakamının karşılığıdır.

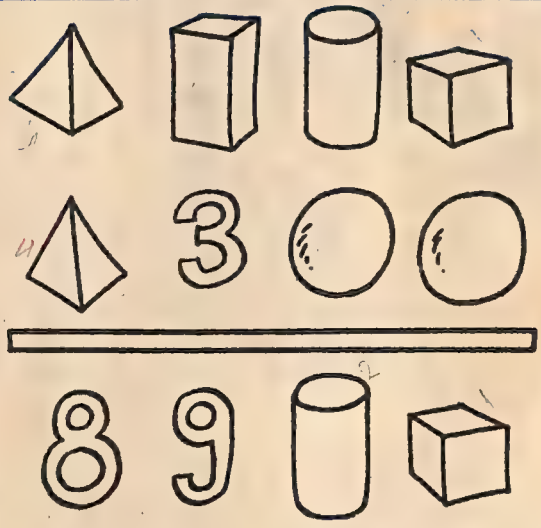

10 FARK: Yukarıda iki resim görüyorsunuz. İlk bakışta ikisi de birbirinin aynı, öyle değil mi? Ama dikkatle bakarsanız arada tam on fark bulacaksınız. Resimler bizden, bulması sizden,

KARE BULMACA

SOLDAN SAĞA

1) Hapishane bekçisi. 2) Bileşikgillerden bir sebze. 3) Bir nota — Bir giyim eşyası. 4) İlave. 5) Evli olmayan — Bir yüzey ölçüsü birimi. 6) Küçük bitki — Etrafı suyla çevrili kara parçası. 7) Kavrulmuş nohut. 8) Canlılarda doğala aykırı olarak oluşan yumru — Ek.

YUKARDAN AŞAĞIYA

1) Çanakkale'nin bir ilçesi. 2) Çocuk sahibi kadın — Asitlerin alkollerle birleşmesinden oluşan sıvılara verilen ad. 3) (tersi) Gramın kısa yazılışı — İlave. 4) İşini dikkatle yapan kimse. 5) (tersi) Birdenbire — Kolumuzun bilekten parmak uçlarına kadar olan kısmı. 6) Bir yazarca düzyazı olarak yazılmış şeylerin genel adı — Kaba, kalın bir giyecek. 7) İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık — (tersi) Burmalı çivi. 8) Siyah.

– Babam haklıymış. Otomobil kullanacak yaşa gelmemişim.

Mektup Arkadaşı

- KEMALETTİN DOĞANCI: Yaşım 13. Şiir ve fıkra yazarım. Doğayı çok severim. Yazışmak istiyorum.
  Adres: İncedere Cad. No: 5 Yenice – KARABÜK
- MEHMET DEDE: Yaşım 15. Pul ve eski para biriktiririm. Futbol oynamayı ve yüzmeyi severim. Yaşıtlarımla yazışmak istiyorum.
  Adres: Bankalar Cad. No: 76 Samandağı-HATAY
- ZEYNEP ALTINANIT: Yaşım 13. Çeşitli müzik aletleri çalar, karikatür çizer, şiir yazarım. Benimle yazışmak ister misiniz?
  Adres: İpekcilik Cad. Büyük Aralık Sok. BaşarıAp. D. 6 Setbaşı – BURSA
- MURAT GEL: Yaşım 11. Pul ve kart biriktiririm. Kitap okumayı, müzik dinlemeyi severim. Dergi okurlarıyla yazışmak istiyorum.
  Adres: Çiğdem Sok. Çiğdem Ap. No:14 D. 4 Pendik – İSTANBUL
- ŞULE ERTÜRK: Yaşım 13. Kitap okumayı, dansetmeyi ve gezmeyi severim. Yaşıtlarımla yazışmak istiyorum.
  Adres: Kurtuluş Mah. 298 Sok. 50. Yıl Ap. No: 11 ADANA
- FUAT UNUTMAZ: Yaşım 15. Boş zamanlarımda Futbol ve voleybol oynarım. Fenerbahçeliyim.
  Adres: Kemalpaşa Cad. No: 13 Dilek Fotoğraf Stüdyosu Altındağ – İZMİR

YANITLAR

● SÖZCÜK AVCILIĞI: Sözcüklerin ilk harfleri belirtilen karelerdedir: Atatürk (G—8, düz, yukarıya), Zübeyde (F—3, düz, aşağıya), Ali Rıza (H—10, düz, sola), İnönü (A—3, düz, sağa), Fevzi Çakmak (J—1, düz, aşağıya), Kılıç Ali (1—5, düz, aşağıya) Refet Paşa (B—4, düz, aşağıya), Karayılan (I—10, sol, yukarıya), Karabekir (H—11, düz, yukarıya), Kubilay (C—I, düz, sağa), Halide Edip (A—12, düz, sağa), Hasan Tahsin (A—12, düz, yukarıya),

● AFRİKA: 3 numaralı şekil.

● KOYUNLAR: Çobanın solundaki koyun.

● ŞEKİLLER: 1—5.

● RAKAMLAR:

4621
4300

8921

● KARE BULMACA: Soldan Sağa: 1) Gardiyan. 2) Enginar 3) La — Kazak. 4) Ek. 5) Bekar — Ar. 6) Ot — Ada. 7) Leblebi. 8) Ur — İlave.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1) Gelibolu. 2) Ana — Eter. 3) Rg — Ek. 4) Dikkatli. 5) İna — El. 6) Yazı — Aba. 7) Ara — Adiv. 8) Kara

● 10 FARK: (1) Sağdaki çocuğun başlığının çizgileri. (2) Soldaki küreğin sapı. (3) Kardan adamın solundaki kar birikintisi. (4) Soldaki evin penceresi. (5) Soldaki evin bacasından çıkan duman (6) Kardan adamın kolundaki çalılar. (7) Kardan adamın burnu. (8) Kardan adamın önündeki topun solundaki çizgi. (9) Sağdaki evin kapısı. (10) sağdaki evin bacası.

OKURDAN OKURA

Bu, sizin sayfanız... Şiirlerinizi, yazılarınızı, resimlerinizi ve kendi fotoğraflarınızı bekliyoruz.

KÖYÜM

Köyüm köyüm
Güzel köyüm
Doktor olsaydı
Hasta gitseydi

Okul olsaydı,
Öğrenci gitseydi
Bir cennet olurdu
Köyüm, köyüm, köyüm

PINAR GÜVENTÜRK

BEN BİR OYUNCAK BEBEĞİM

Ben bir oyuncak bebeğim
Ne oynar ne gezerim
Sarı, bukle bukle saçlarım
Mavi, mavi gözlerim
Küçücük ellerim var
Ama ben bir oyuncak
bebeğim
İstesem de gülemem, istesem
de ağlıyamam
Kimse benlen oynamaz,
konuşmaz
Bir köşecikte biblo gibi
dururum
"Keşke insan olsam" derim
Ama ben bir oyuncak
bebeğim

BAHAR GÜRAL

MEVSİMLER

İlkbaharda
Fısıldaşıyor tomurcuklar
Yapraklarımızı açsak mı?
Yeryüzüne çıksak mı?
Kimi çok erken
Kimi çok geç
Bazıları da zamanında
çıkıyor
Zamanında çıkanlar
Ne güneş altında
Solup kavruluyorlar,
Ne de buzların altında
Donup kalıyorlar

Yazın:
Deniz kabuğunu
Kulağına koyduğunda
Sanki:
Denizin bütün
Yarattığı fırtınaların
Rüzgarın uğultusunu
Sanki:
Gel korkma
Sonsuzluğa dek
Benim kucaklarımda yaşa
Diyor.

Sonbaharda:
Ağaçların yaşı
Çok büyümüş
İyi ama
Uyku zamanları yaklaşınca
Niçin rüzgarlardan
Yardım istiyorlar?
Niçin?

Kışın:
Beyaz elbiselerini giymiş
Kızlı oğlanlı çocuklar
Beyaz buluttan atlarlar
Keşke biz çocuklar da
Beyaz elbiseler giyip
Beyaz bulutlardan atlasak
Ama yine biz
Onlardan şanslıyız.
Çünkü onlar
Yeryüzüne indikten
Biraz sonra
Eriyip gidiyorlar

DERİN TERZİOĞLU

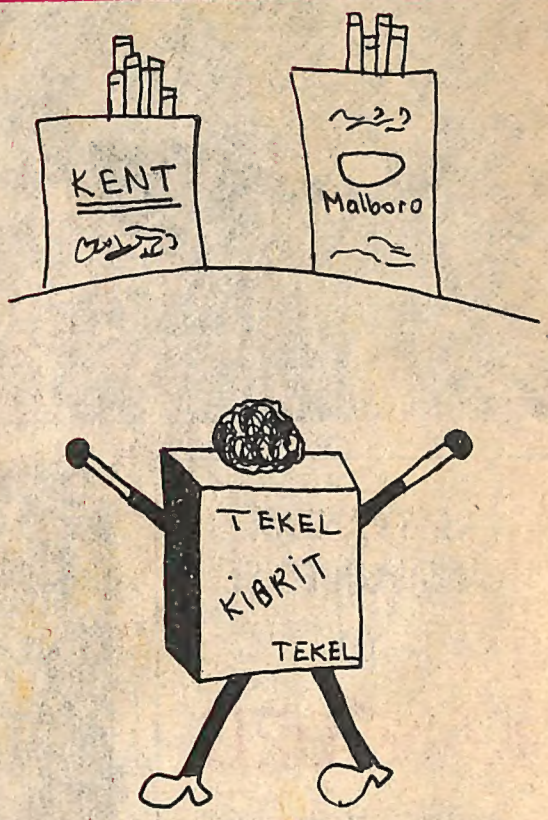

– Sizi kaçaklar yakalarsam canınızı yakacağım

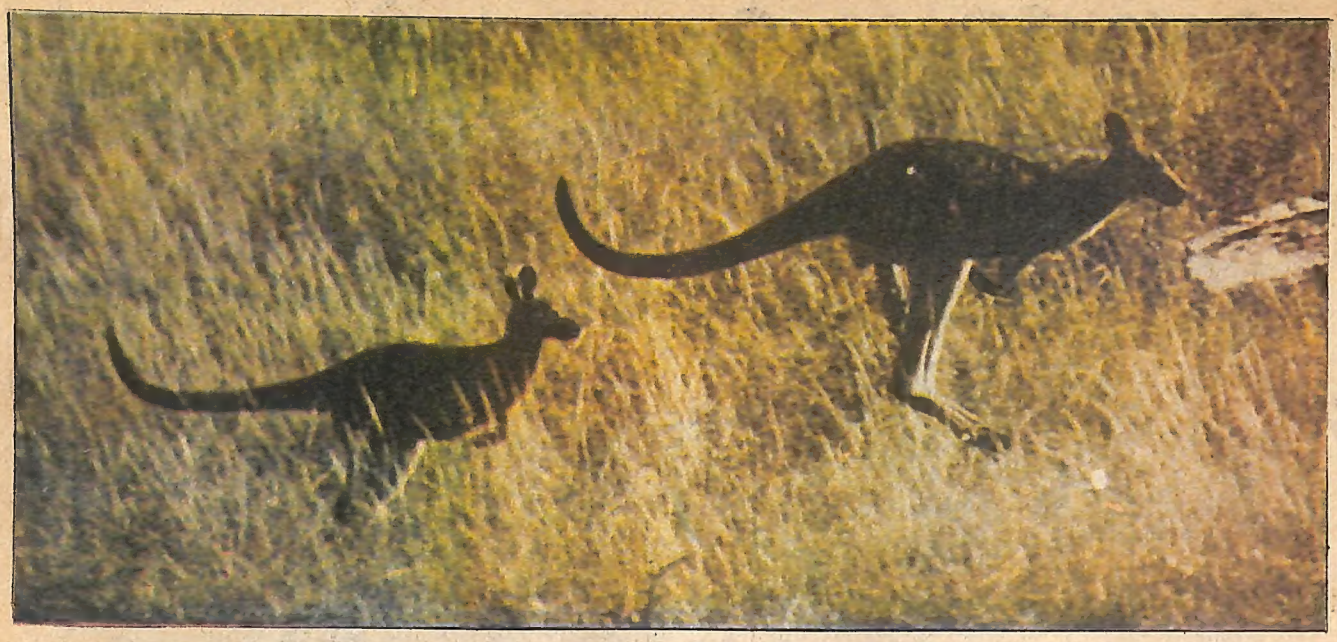

HAYVANLAR ANSİKLOPEDİSİ

⑤

KANGURU

Kanguru, memeliler sınıfının keseliler takımından bir hayvandır. En büyük özelliği yavrusunu karnının üzerindeki bir cepte taşımasıdır. Kangurunun tüm türleri Avustralya ya da komşu adalarda yaşar. Keseli hayvanlar küçük ve az gelişmiş biçimde doğarlar. Kanguru yavrusu, yaklaşık 33 günlük bir süreden sonra doğar. Üzerinde tüy yoktur. Gözleri kapalıdır ve kulakları gelişmemiştir. Yavru, pençeli ön ayaklarını kullanarak yukarı tırmanır ve cebin içine yerleşir. Özel cep içinde korunurlar. Cebin içinde annenin sütüyle gıdalanarak 8 ay süren bir yaşam gösterirler.

Kangurular hızlı koştuklarında arka ayaklarını kullanırlar ve kuyruklarıyla denge sağlarlar. Belirgin türleri gri ile kırmızı kangurudur.

Kangurular çalı ve fidan yapraklarıyla beslenirler.

KAPTAN VE ÇOCUKLARI
JOE MUSIAL
KAPTANIN BU GÜN PEK KEYFİ YERİNDE, ONA BİR OYUN OYNAYALIM DA GÖRSÜN HI HI HI NE DERSİN ?..
İYİ FİKİR!
BİR DÜŞÜNCEM VAR, ONU UYGULAYALIM
ŞUNA BAK! GÖZLERİME İNANAMIYORUM..
BEN DE!
O DA NE?
GAZETEYE GÖRE GÜNLÜK İŞLERİN YÜZDE ELLİSİ BİLGİSAYARLARCA YAPILIYORMUŞ. BU SAYIDA GÜN GEÇTİKÇE
ARTACAKMIŞ NE DERSİN ?
EEE?
AYRICA, BİLGİSAYARLARIN BİR GÜN İNSANLARIN DA YERİNE GEÇECEĞİNİ SÖYLÜYOR...
TABİİ BURADA DEĞİL..
BİR YANI RENKLİ TELEVİZYON..
BİR YANI DA BİLGİSAYAR GÖRÜNÜMÜNDE OLDU. BİR İKİ TANE DAHA DÜĞME EKLEDİM Mİ TAMAM!
RENKLİ TELEVİZYON.. TAM İSTEDİĞİM GİBİ..
BAK KAPTAN BİR BİLGİSAYAR.
HEEY!
ONU BURADA İSTEMİYORUM...
ÇATIR
SENİ GİDİ KOCA YARAMAZ..
HA-HAY! KAPTAN NASILSIN? BİLGİSAYARA SAYGILI OLMAYI ÖĞRENMELİSİN
BAK SENİN BAŞINA NASIL DA İŞ AÇTI!
HA-HA-HA
PUF-PUF

BİZİM
MIS
TIK